STRIP SCHRIFT

Prijs ƒ 7,50
Bfr. 150

ERIC DROOKER
WILLIAM VAN HORN
WILLY VANDERSTEEN

drooker.com

316 – JAARGANG 31 NUMMER 9 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m 19 maart
Expositie 'Politiek in Prent '98', Statenpassage van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Lange Poten 4, 's-Gravenhage.
t/m 31 maart
Expositie Peter van Straaten, Galerie Lambiek, Kerkstraat 78, Amsterdam, info: (+31)(0)20-6267543.
t/m 23 april
Expositie 'Women's Comic World', met werk van vrouwelijke striptekenaars, Galerie Slaphanger, Rozener Manzstraat 67, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4769453.
t/m 16 mei
Expositie 'Jacques Glénat. 30 jaar passie', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.
t/m 30 mei
Expositie 'Met achting bespot: Mondriaan in cartoons, strips en animaties', Mondriaanhuis, Kortegracht 11, Amersfoort.
t/m 13 juni
Expositie 'De indianen van Derib', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.
t/m 29 augustus
Expositie 'Heer Bommel en de natuur', Kasteeel Groeneveld, Groeneveld 2, Baarn, info: (+31)(0)35-5420446.
7 maart
14e Leidse Stripdag, Openbare Bibliotheek, Nieuwstraat 4, Leiden, info: (+31)(0)71-5414097/5121820.
12 maart
Signeersessie van de Talent-auteurs Rocca (Starblood, Zoulouland), Fino (Eden, Starblood) en Cassini (Tequila Desperados), Stripwinkel Het Beeldverhaal, Kinkerstraat 162-164, Amsterdam, info: (+31)(0)20-6855100.
13 en 14 maart
11e Stripbeurs van vzw 't Vlaams Stripcentrum, Gemeenschapscentrum 'Het Valaarhof', Letterkundestraat 133, Wilrijk, België, info: (+32)(0)3-8274426.
21 maart
4e Brabantse Boekenberg, een beurs met onder andere tweedehands, verzamelwaardige, oude & antiquarische boeken, strips, prentbriefkaarten, kranten en tijdschriften, Het Turfschip, Chasséveld 15, Breda, info: (+31)(0)413-342009.
21 maart
Grote Suske en Wiske-veiling, Delftstede, Phoenixstraat 66, Delft, info: (+31)(0)15-2125145.
21 maart t/m 16 mei
Expositie 'Eric de Noorman en de anderen', Museum Willem van Haren, Heerenveen.
27 en 28 maart
Verzamelaarsjaarbeurs, Mega-platen- & cd-beurs en Film & Sciencefiction-expo, Jaarbeurs, Utrecht, info: (+31)(0)30-2955593.
5 april
11e Delftse Stripdag, Delftstede, Phoenixstraat 66, Delft, info: (+31)(0)15-2126097/2135571.
10 en 11 april
9e Salon de la Bande Dessinée de Maisons-Laffitte, Centre Culturel Longueil, Maisons-Laffitte, Frankrijk, info: (+33) 01-34931281.
18 april
Suske en Wiske Fanclubdag, Zaal Bellevue, Bosscheweg 34, Boxtel.
25 april
Ruilbeurs van Stripclub Tafelrond, met signeersessies van Karel Biddeloo, Jef Broeckx, Edward & Eric de Rop en Jean-Pol, Het Bad, Martelarenlaan, Leuven, België, info: (+32)(0)16-236597.
3 t/m 6 juni
BD '99, Sierre, Zwitserland, info: (+41) 027-4559043.
6 juni
9e Zwolse Boekenmarkt, met veel aandacht voor het beeldverhaal, Binnenstad, Zwolle, info: (+31)(0)38-4214650/4257200.
15 juni t/m 19 september
Expositie 'Manga! Goldorak and Co', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.
20 juni
Stripfestijn, Scheffersplein, Dordrecht, info: (+31)(0)78-6142012.
25 juli
Stripboekenbeurs, Maastricht, info: (+31)(0)43-3640563/4583003.
1 augustus
Boekenbeurs, Deventer.
19 augustus
Stripspektakel, Kampen, info: (+31)(0)38-4600874.
vanaf 7 september
Expositie 'Als het hart kiest ... 10 jaar ...', met privékeuzes van medewerkers van het museum dat op 6 oktober het tienjarig bestaan viert, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.
21 september t/m 21 november
Expositie 'Bank', over een fictieve familie Finse industriëlen, verzonnen door de kunstenaar Alvar Gullichsen, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.
9 en 10 oktober
De Stripdagen, De Brabanthallen, 's-Hertogenbosch.
vanaf 23 november
Expositie 'Restrospectieve Robà', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

Bits & Pieces

R.I.P.

in plaats van kaarten

Alle geluk is eindig
Ben Bits

Diep bedroefd om de grote leegte die het verscheiden van het laatste stripblad achterlaat, maar dankbaar voor wat het in zijn korte leventje voor ons heeft mogen betekenen, vervuld van mooie herinneringen, geven wij kennis van het de nek omdraaien van

stRIParazzi
8 september 1998 * - 2 februari 1999 †

Klein, klein kereltje. Geboren als Phoenix uit de Sjosji-as, kampte je van meet af aan met formuleproblemen. Kortademig vocht je voor de overleving van de soort. Maar je wilde maar niet echt groeien. Hoewel je elke maand een nieuw orgaan produceerde, vertoonde je net zo hard weer afstotingsverschijnselen. Nog geen half jaar oud, werd je opeens ingehaald door de euthanasiedrift van de brute uitgever. De geldkraan naar intensive care ging dicht.

Brodeloos en machteloos moeten jouw stripmakers toezien hoe in april een laatste glimp is op te vangen van een stripblad. Daarna is de soort uitgeroeid. Het stripblad is niet meer. Nadat eind jaren veertig eerdere pogingen van de overheid om strips te verbieden waren gestrand, is de onvolprezen vrije markt er nu in recordtempo in geslaagd dit doel alsnog te verwezenlijken. Je zult eeuwig in onze gedachten zijn.

Na de teraardebestelling in april is er gelegenheid tot condoleren in Stripschrift. Ingezonden brieven en redactionele artikelen zullen stilstaan bij een halve eeuw stripverschijning en -verdwijning. Voor museumdoeleinden worden in Brussel, Amsterdam en Groningen condoleance-registers opengesteld.

Stripbladen liggen vanaf nu opgebaard bij liefhebbers thuis. Alwaar geen bezoek.

Haarlem 8 februari 1999

Tina
Donald
Pep † (1975)
Sjors † (1975)
Eppo † (1985)
Eppo Wordt Vervolgd † (1988)
Wordt Vervolgd † (1990)
Sjosji † (1998)
Robbedoes † (sinds mensenheugenis)
Kuifje † (1988)
Suske en Wiske Weekblad † (1997)
Titanic † (1989)
De Toestand † (1991)
Tante Leny † (1978)
Striprofiel † (1987)
Vrije Balloen † (1983)
Spetters † (1982)
Stripkoerier † (1978)
Stripkrant † (1978)
Wham † (1980)
Zwaar Metaal † (1983)
Kleinkinderen, achterkleinkinderen,
neven en nichten.

STRIP SCHRIFT

Jaargang 31 maart 1999 nummer 9 (316)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap.
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Pieter van Cleef, Jeroen Mirck, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkenden
Jasper Bakker, Olav Beemer, Ben Bits, Kees Bosch, Michel Clessens, Rudi Hulleman, Johan Ligger, Gert Meesters, Vincent Mirck, Hans Pols, Rinie van Rijsingen, Stefan Rutten, Erik Spaans, Rudy Vrooman, Harry Wibier

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
CompuServe: 75464,2224
E-mail: Stripschrift@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Willem Naber
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefax: 026-339 20 86
E-mail: willem.naber@icu.nl
Abonnementsprijs ƒ67,50 / Bfr.1340
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.50 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Harry Wibier
Burgemeester Meineszlaan 80c
3022 BM Rotterdam
Telefoon: 010-2762161

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Eric Drooker

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Het doek is definitief gevallen voor Striparazzi (lees Actualiteiten). Daarmee komt een jammerlijk einde aan een lange geschiedenis van Nederlandse jeugdstripbladen. De hoogtijdagen golden voor bladen als Sjors, Pep en Eppo; het verval werd langzaam ingezet met Eppo Wordt Vervolgd, Sjors & Sjimmie Stripblad, Sjosji en Striparazzi. Big Balloon is er uiteindelijk niet in geslaagd het tij te keren, hoezeer de uitgeverij de afgelopen decennia ook zijn best heeft gedaan.

Toch is een aantal kanttekeningen op zijn plaats. Zo had de naam Sjors & Sjimmie Stripblad nooit veranderd mogen worden in Sjosji. De naambekendheid daalde daarmee richting nulpunt. De omschakeling naar een tweewekelijkse verschijning en de geringe marketinginspanningen zetten het blad ook al niet sterk in de markt. Daarbij was de doelgroep van Sjosji te eng (12-16-jarigen) en waren de strips soms te volwassen. De beslissing om in een alles-of-niets-poging het vervolgens met een humor-maandblad te proberen, leek op paniekvoetbal. Striparazzi was bij voorbaat al tot mislukken gedoemd: dat bleek wel uit de belegen moppenpagina en de hergebruikte strips.

Ook heeft Big Balloon niet kunnen profiteren van het huidige gunstige klimaat, waarin er in de media volop aandacht is voor de jeugd, animatiefilms en strips, en een getalenteerde groep jonge striptekenaars is komen bovendrijven. Steun van meerderheidsaandeelhouder VNU bleef uit. Het is triest te constateren dat deze 'bladenmaker' wel brood ziet in de overname van de rechten van 'Jan, Jans en de kinderen', de kassakraker van Jan Kruis, maar geen enkele moeite doet om een striptraditie van de ondergang te redden.

Het moet toch mogelijk zijn om in een land van vijftien miljoen inwoners een renderend, interessant stripblad voor de jeugd te lanceren. Welke durfal met een frisse ondernemingsgeest wil het stokje overnemen?

Inhoud

2 **AGENDA**
2 **BITS & PIECES** Ben Bits
4 **ERIC DROOKER** Erik Spaans
12 **WILLIAM VAN HORN** Pieter van Cleef
16 **WILLY VANDERSTEEN** Stefan Rutten
18 **BOEKEN**
24 **VIDEO**
26 **ACTUALITEITEN**
32 **AANSTORMEND GEWELD** Gert Meesters
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

ERIC DROOKER

Op traditionele strips met balloons raakte hij al snel uitgekeken. Eric Drooker **(1958) was van jongs af aan meer geïnteresseerd in verhalen waar geen woorden aan te pas kwamen. 'Ik heb vroeger ook wel strips met tekstballonnen gemaakt, maar ik merk dat mijn verhalen er spannender en ongewoner uitzien als ik de tekst helemaal weglaat.' Voorlopig hoogtepunt in het oeuvre van Drooker is** *Flood!* **een indrukwekkende novel in pictures die - met uitzondering van een korte songtekst - geen woorden bevat. Drooker publiceerde verder** *Illuminated Poems*, **een boek met tekeningen en korte strips bij gedichten van zijn 'buurman'** Allen Ginsberg. **En onlangs verscheen** *Street Posters & Ballads*; **een bundeling van zijn politieke posters en illustraties van de afgelopen tien jaar. Hij laat zich daarin kennen als een activist van socialistisch/anarchistische stempel. Verder ontleent Drooker enige bekendheid aan de cd-covers van bands als** *Faith No More* **en** *Rage Against The Machine* **waarop zijn werk is afgebeeld. Erik Spaans zocht de tekenaar op in New York en voelde hem aan de tand over zijn vriendschap met Ginsberg, zijn politiek activisme, zijn samenwerking met collega** Peter Kuper, **en de ontstaansgeschiedenis van** *Flood!* **En natuurlijk informeerde hij ook even naar de periode waarin Drooker in Amsterdam woonde en werkte.**

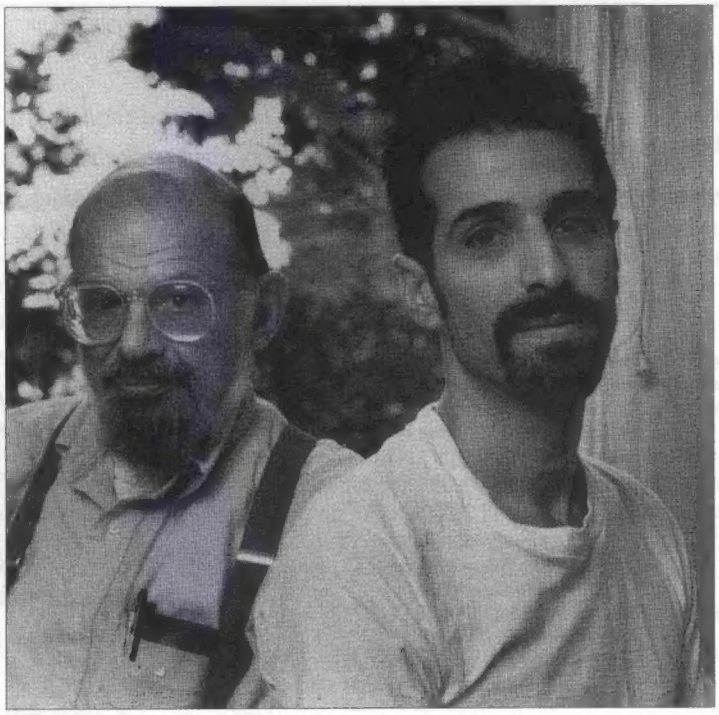

door
ERIK SPAANS

'Soms wantrouw ik woorden. Ik ben ervan overtuigd dat er zaken bestaan die je beter in beelden kunt overbrengen, dan in woorden. Ik vind het ook spannend en uitdagend om iets zonder woorden tot uitdrukking te brengen. Dat is in mijn kinderjaren eigenlijk al begonnen: ik was niet zo verbaal ingesteld, deed mijn mond weinig open en zat liever stilletjes te tekenen. Mijn leraren en mijn ouders maakten zich daar zorgen over. Ze vonden mijn zwijgzaamheid zelfs zo verontrustend dat ze me, toen ik zeven of acht was, naar een psycholoog hebben gestuurd. Hoewel ik me als volwassene verbaal stukken beter uit weet te drukken, is daar toch iets van blijven hangen.'

Zwijgzaam valt de 40-jarige Drooker allang niet meer te noemen. Hij houdt tijdens het interview eigenlijk alleen zijn mond als hij tussen de zinnen door af en toen een paar grote happen chili *sin* carne naar zijn mond brengt. We zitten in een vegetarisch eethuis in de East Village; de New Yorkse wijk waar Drooker is opgegroeid en die bekend staat als een kleurrijke, artistieke en 'alternatieve' buurt. Een aanzienlijk deel van de klandizie van het eethuis is rijkelijk getatoeëerd en in oren, neus en lippen voorzien van het nodige hang- en sluitwerk. Dat Drooker hier vaker komt, blijkt niet alleen uit de enthousiaste begroeting bij binnenkomst, maar valt ook af te leiden aan de sticker van de radicale radiopiraat *Steal This Radio* die de WC-deur siert en waarin de hand van de tekenaar makkelijk te herkennen valt. 'De East Village heeft grote invloed op me gehad. Ik heb vrijwel

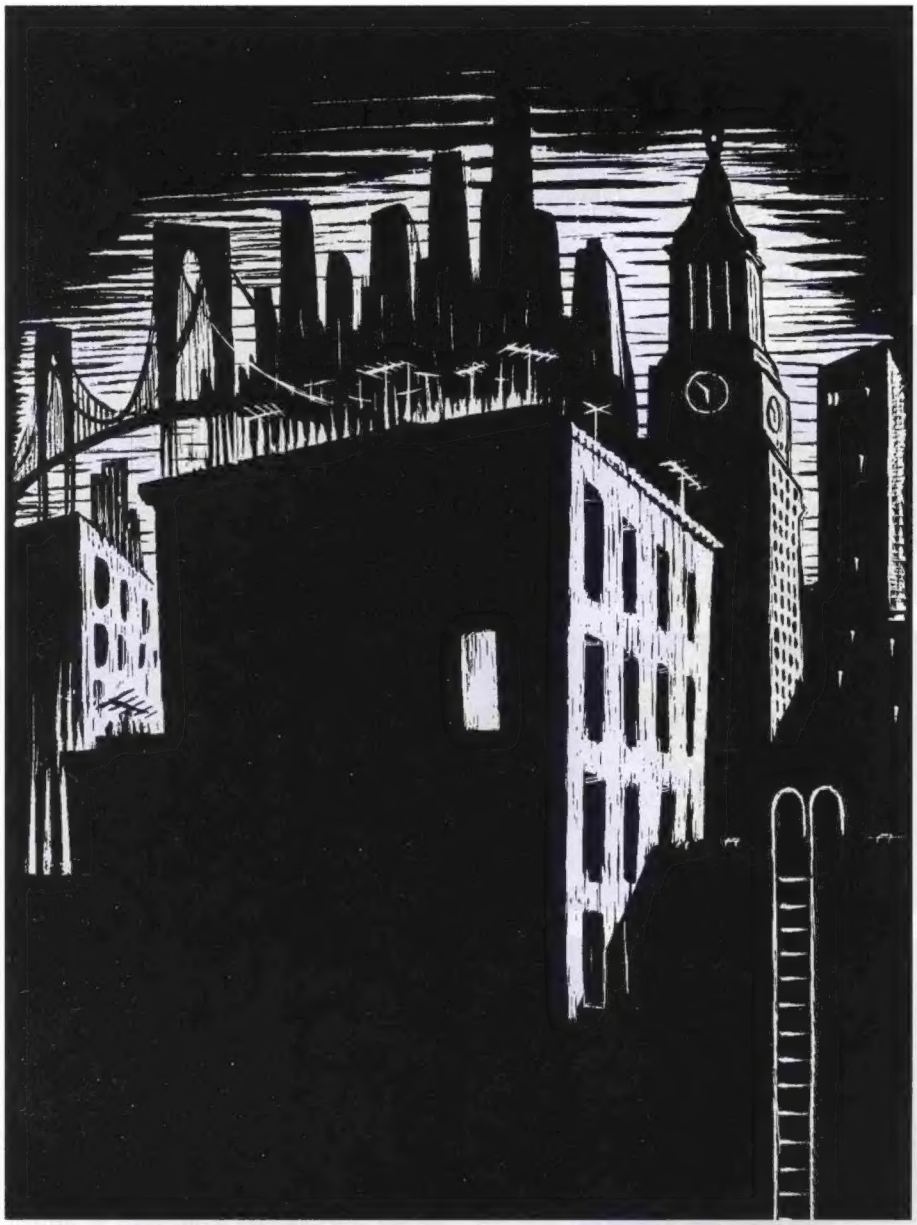

We hadden afgesproken in de nabijgelegen *Blackout Bookshop*, volgens Drooker: 'de enige anarchistische boekhandel van New York.' Het winkeltje lijkt te fungeren als een ontmoetingsplaats voor buurtbewoners en alternatievelingen. Drooker begroet er een handjevol kennissen. Ook als we even later verkassen naar het eethuis - een kort wandelingetje - komt hij voortdurend bekenden tegen met wie hij een praatje maakt. 'Dit deel van New York heeft dorpse trekjes.' zegt hij tevreden. Ondertussen geeft hij met brede armzwaaien aan waar **Charlie Mingus**, **Charlie Parker** en **Allen Ginsberg** gewoond moeten hebben. We lopen langs een muur waarop een poster prijkt die een grote Ginsberg-herdenking aankondigt. De illustratie is afkomstig uit *Illuminated Poems*, een verzameling tekeningen en korte strips die Drooker heeft gemaakt naar aanleiding van de gedichten van de vermaarde *beat poet*.

mijn hele leven doorgebracht in een gebied dat maar zo'n twaalf blokken beslaat. Mijn grootmoeder woonde één straat verderop. Dit is een ongewone buurt. Je ziet nergens anders zoveel etnische groeperingen bij elkaar. Er zijn natuurlijk heel veel verschillende culturen in Amerika, maar die gaan toch vaak bij elkaar in één wijk wonen. Dat is hier dus niet zo. Je hebt hier Puerto-Ricanen, Grieken, Haïtianen, Chinezen, Joden, Afro-Amerikanen, Chinezen, Russen, Polen, Koreanen en nog veel meer bevolkingsgroepen. Deze buurt is een levendig allegaartje. Misschien heeft dat er wel toe bijgedragen dat ik boeken zonder woorden maak. Je hoeft niet eens te kunnen lezen om *Flood!* te begrijpen. Zelf schaam ik me er een beetje voor dat ik - behalve Engels - geen enkele taal spreek.'

***Linksboven*, Allen Ginsberg en Eric Drooker.**

Middenboven*, Openingsplaat van *Flood!

***Rechtsboven*, Poster voor de radicale radiopiraat *Steal This Radio*.**

***Rechts*, Verbeelding van Drooker van de mens in de hedendaagse technocratie.**

Onder, (ook op de volgende pagina's)*, Sequentie uit *Flood!

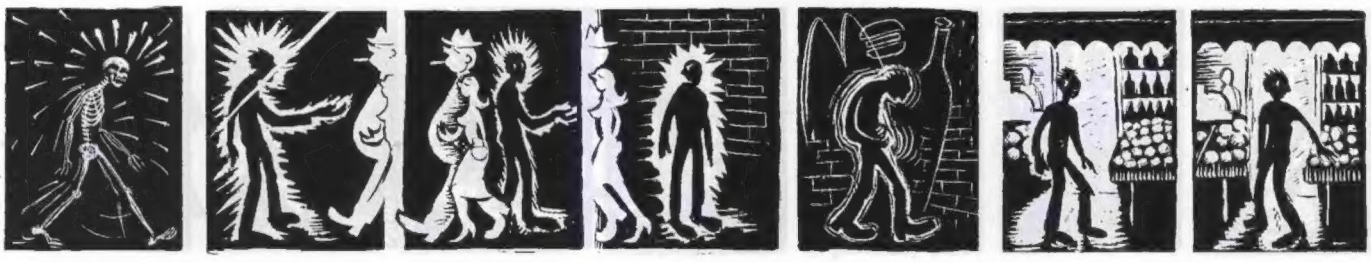

Drooker vertelt enthousiast over de *Memorial service* voor Ginsberg die drie dagen eerder werd gehouden. 'Er waren duizenden mensen bij aanwezig. Een heel bijzondere gebeurtenis met optredens van **Philip Glass** en **Patti Smith**. De secretaris van Ginsberg - die het hele evenement organiseerde - vroeg of hij mijn tekening mocht gebruiken. Toen heb ik gelijk maar aangeboden de hele poster te maken.'

'Ginsberg heeft vrijwel z'n hele leven op 12th Street gewoond, dat is maar twee straten verwijderd van waar ik woonde. Hij was dus min of meer m'n buurman. Hij kende mijn politieke posters en bleek die zelfs te verzamelen. Hij had ze hier in de buurt her en der van muren en deuren gehaald en mee naar huis genomen. In heb hem ontmoet en leerde hem in de loop der jaren steeds beter kennen. Een heel vriendelijke man, heel open. Toen hij eenmaal wist dat ik de maker van die posters was, heeft hij voorgesteld om samen te werken. Dat wilde ik graag, maar ik was op dat moment net lekker op dreef met *Flood!* en kon onmogelijk tijd voor iets anders vrijmaken. Maar zodra *Flood!* voltooid was, heb ik hem opgebeld om hem aan zijn voorstel te herinneren. Uiteindelijk is het een heel boek geworden. Hij gaf me de vrije hand om een keuze uit zijn gedichten te maken en ik heb daar tekeningen bij gemaakt. Ginsberg is de belichaming van de politiek en de cultuur van deze buurt. Hij was bevriend met Bebopmuzikanten als Charlie Parker en Charlie Mingus. In de jaren '50 heeft hij ook wel met Mingus op het podium gestaan; voordragend, pratend of zingend op de muziek.'

We verleggen het gesprek naar een heel andere kunstenaar die eveneens grote invloed op Drooker heeft uitgeoefend: de Vlaamse graficus **Frans Masereel** (1889 - 1972).

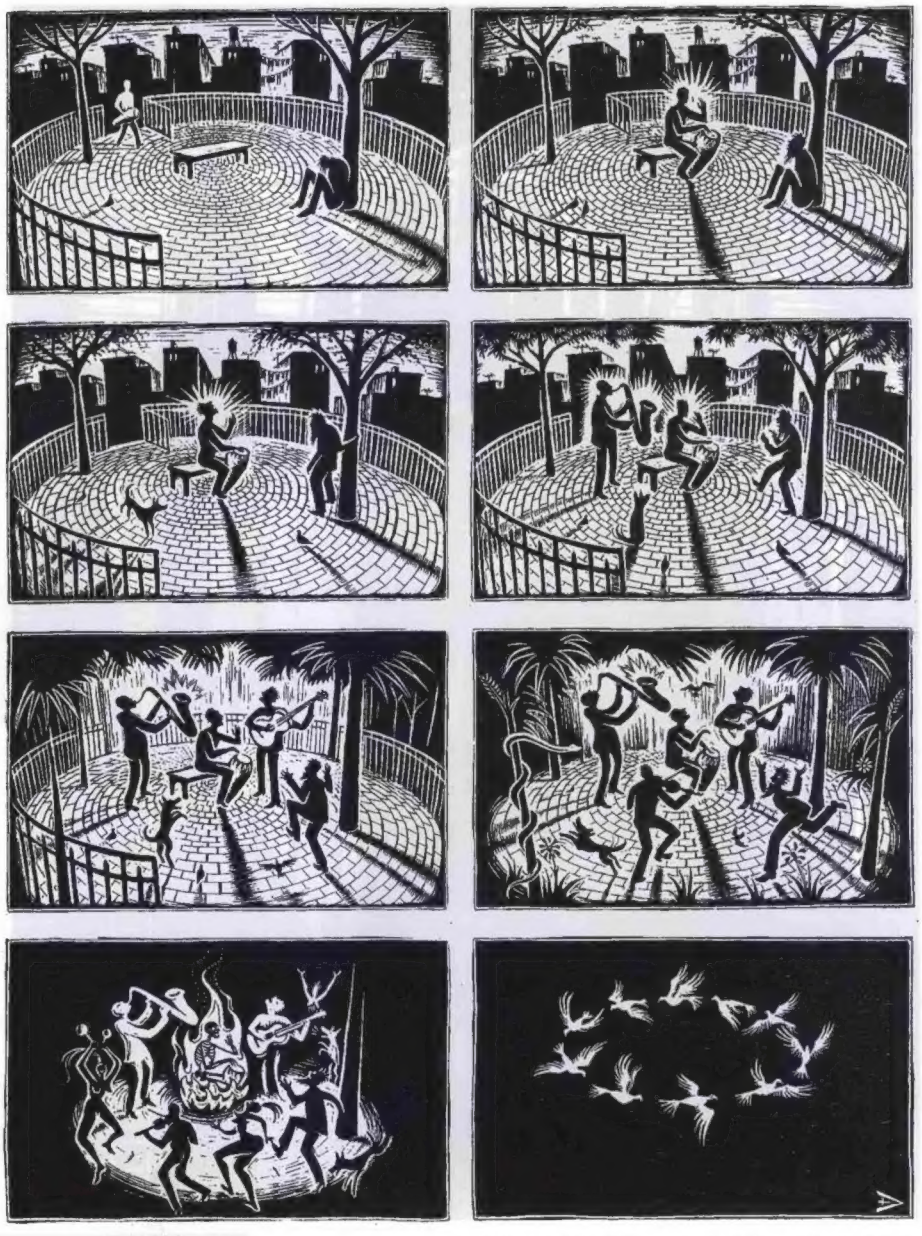

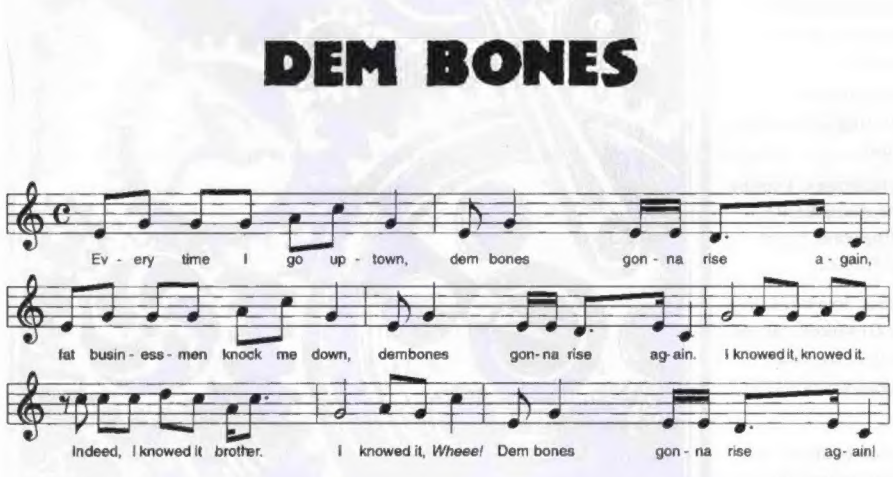
DEM BONES
Ev - ery time I go up - town, dem bones gon - na rise a - gain,
fat busin - ess - men knock me down, dembones gon- na rise ag- ain. I knowed it, knowed it.
Indeed, I knowed it brother. I knowed it, Wheee! Dem bones gon - na rise ag- ain!

'Masereel is één van mijn belangrijkste inspiratiebronnen. Ik probeer bewust in zijn traditie te werken en daar een contemporaine draai aan te geven. *Flood!* bevat meerdere tekeningen die bewust of onbewust aan Masereel ontleend zijn.'

Op twaalfjarige leeftijd maakte Drooker voor het eerst kennis met het werk van Masereel toen hij een paar boekjes met diens houtsneden van zijn grootvader kreeg. 'Dat die boekjes volstrekt geen woorden bevatten, vond ik toen al intrigerend. Helemaal begrijpen deed ik ze overigens nog niet. Naarmate ik ouder werd, ben ik ze steeds meer gaan waarderen.'

'Masereel is de pionier van de *wordless novel*. Voor zover ik weet is hij de eerste die zulke boeken heeft gemaakt. Helaas is zijn werk nog maar mondjesmaat verkrijgbaar. In de jaren '30 en '40 heeft Masereel in de

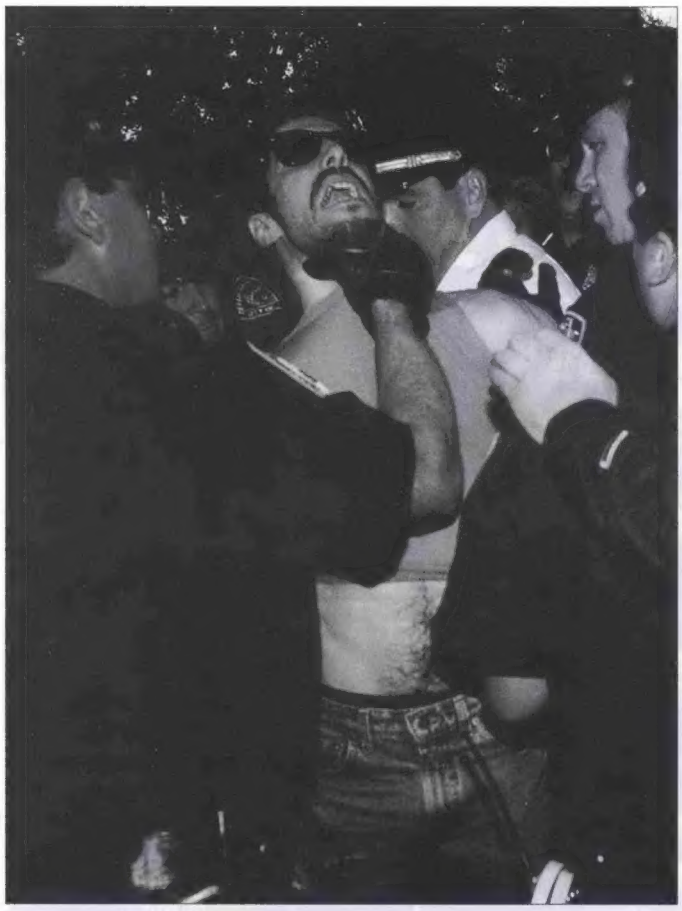

Links, Verbeelding van het lied *Dem Bones*.

Hiernaast, Arrestatie van Eric Drooker terwijl hij *Dem Bones Gonna Rise Again* zingt tijdens een protestbijeenkomst in Tomkins Square Park, 14 augustus 1996.

Rechts, Frans Masereels *Mon Livre d'Heures*, 1919.

Hieronder, Illustratie bij *A East Iron Ballad for Mumia Abu Jamal*.

Verenigde Staten navolgers gehad: geëngageerde tekenaars als **Lynd Ward** en **Giacomo Petri** die woordeloze boeken publiceerden waarin de klassenstrijd een belangrijke rol speelde. Ward werd in de jaren '30 door grote uitgevers gepubliceerd. Tegenwoordig is hij volslagen vergeten. Voor mij is hij ook een voorbeeld: z'n werk zit vol sociale kritiek: over wat de technologie en de industrie de menselijke gemeenschap hebben aangedaan. En verder had je Giacomo Petri, die heeft in de depressiejaren een *graphic novel* gemaakt die *White Collar* heet. Ward en Petri waren echte socialisten. Ik beschouw mezelf ook als een socialist, hoewel dat etiket tegenwoordig bijna geen betekenis meer heeft.'

Visuele kunst

'In de jaren '20 en '30 werden die woordeloze boeken gemaakt om een grote groep mensen te kunnen bereiken. Dat principe spreekt me nog steeds aan. Het genre zit ook weer een beetje in de lift. Ik merk althans dat er in vergelijking met tien jaar geleden meer tekenaars zijn die zich voor woordeloze verhalen interesseren. Misschien beleven we nog wel een revival van het genre.'

Drooker heeft zelf inmiddels de nodige invloed op andere tekenaars uitgeoefend. Het belangrijkste voorbeeld is wellicht zijn collega, vriend en geestverwant **Peter Kuper**. Die heeft een verbluffende - en woordeloze - schets van het hectische leven in de grote stad gemaakt: *The System*. In een kleurrijke,

hoekige stijl schiet Kuper van de ene uithoek van New York naar de andere. Hij introduceert voortdurend nieuwe personages en knoopt alle verhaallijntjes op een ingenieuze manier aan elkaar. *The System* heeft een nadrukkelijke politieke lading. In het door Kuper geschetste universum zijn politici en agenten corrupt, is de kerk een huichelach-

Frans Masereel

***Frans Masereel** (1889-1972) was de belangrijkste illustrator van de beweging die in de eerste helft van deze eeuw wel als* pacifistisch internationalisme *werd aangeduid. De Eerste Wereldoorlog dreef hem vanuit Gent naar Zwitserland, waar hij omgang kreeg met andere* exil-*kunstenaars waaronder de schrijvers **Stefan Zweig** en **Romain Rolland**. Masereels weigering de wapenen op te nemen, werd in België als desertie aangemerkt. Dat was er mede de oorzaak van dat hij het grootste deel van zijn leven in Frankrijk zou blijven wonen.*

Masereel brak zich het hoofd over de vraag hoe hij zijn kunstwerken tegen een lage kostprijs een zo groot mogelijke verspreiding kon geven. Het verkopen van een schilderij aan een particulier noemde hij: 'een begrafenis eerste klas'. Zoekend naar een kunstvorm die voor een groot publiek toegankelijk zou zijn, begon hij reeksen houtsnedes uit te geven. Deze suites *vormden een min of meer samenhangend geheel: de toeschouwer kon zonder veel moeite een verhaal uit de plaatjes destilleren. In 1919 publiceerde Masereel zo'n reeks in boekvorm onder de titel* Mon Livre d'Heures. *Zijn semi-autobiografische beelddicht oogstte grote bewondering in kringen van schilders en schrijvers. Op* Mon Livre d'Heures *(als* Passionate Journey *nog altijd verkrijgbaar als Penguin-pocket) volgden vele andere boeken.*

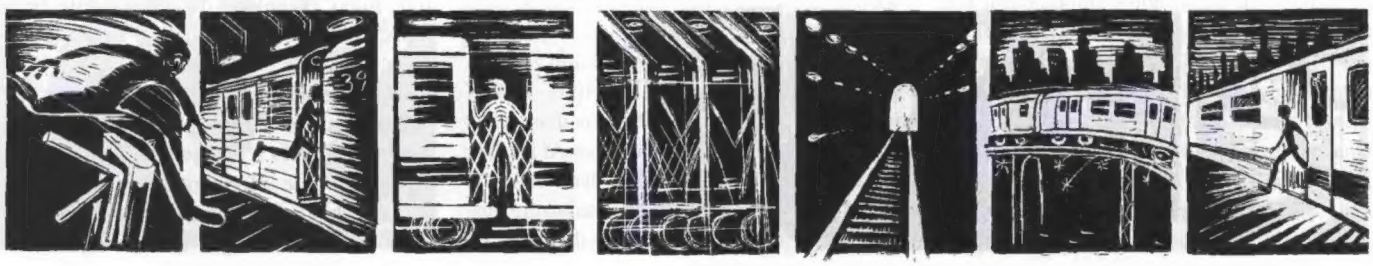

tige instelling en berust de werkelijke macht bij multinationals.

Interessant is dat *The System* enkele scènes bevat die aan *Flood!* zijn ontleend. Zo komt er in het verhaal een Afrikaanse muzikante voor die vol overgave op een metrostation staat te zingen. Kuper vertaalt de muzikale klanken in beelden en laat haar een heel oerwoud tevoorschijn zingen. Daarmee maakt hij een collegiale knipoog naar Drooker. Die tekende ook al taferelen waarin de grote stad letterlijk als een jungle wordt opgevat. In *Flood!* ziet de ingang van een metrostation eruit als een gevaarlijke grot. Bij binnenkomst blijkt de ruimte bevolkt met primitieve holbewoners die jachttaferelen op de wanden tekenen.

'Visuele kunst gaat terug naar het begin van de menselijke beschaving, het is ouder dan de geschreven cultuur. De grotschilderingen zijn meer dan 35 eeuwen oud. Dat was een vorm van graffiti. De mensheid is van oudsher gewend om in plaatjes, in beelden te communiceren: of het nou de muren van een grot zijn of de muren van de metro; het principe is hetzelfde.'

Drooker en Kuper kennen elkaar al tien jaar. 'We werkten allebei voor *World War Three*, een politiek getint stripblad dat één à twee keer per jaar uitkomt. Peter was één van de oprichters en ik doe er vanaf het vierde nummer aan mee. Sindsdien heeft in elk nummer wel iets van me gestaan. We maken thematische nummers. Het laatste nummer ging over gevangenissen in de VS. Ziekenhuizen en scholen krijgen minder geld of worden zelfs gesloten om de bouw van meer gevangenissen mogelijk te maken. Er zitten in de VS meer mensen in gevangenissen dan in enig ander land in de wereld, met Rusland als eventuele uitzondering. Da's toch vreemd voor een land dat zichzelf 'Home of the Brave' en 'Land of the Free' noemt. Hoe komt het dan dat er zoveel mensen - vooral met een donkere huidskleur - achter de tralies zitten?'

Gemankeerde regisseur

Hoewel hij met bewondering spreekt over collega's als **Robert Crumb**, **Julie Doucet** en **Chester Brown**, beschouwt Drooker zichzelf niet als een echte striptekenaar. Veelzeggend is dat stripwinkels vaak niet goed weten op welke plank ze zijn werk onder moeten brengen. De 'gewone' boekhandels weten zich met een tekstloos boek als *Flood!* evenmin goed raad. Drooker is zijn boek op de merkwaardigste plaatsen tegengekomen. Hij checkt in een boekhandel doorgaans eerst de planken waarop 'humor', 'kunst' en 'vormgeving' zijn ondergebracht. 'Maar ik ben m'n boek ook wel tegengekomen onder rubrieken als 'Sciencefiction' en 'Poëzie'. En laatst kwam ik in een zaak waar ze het op de plank 'Psychologie' hadden neergezet.'

Dat *Flood!* vaak onder 'humor' gerangschikt wordt, heeft volgens Drooker te maken met het woord 'comic'. 'Een ongelukkige term; als je het woord letterlijk neemt, veronderstelt het dat strips komisch bedoeld zijn. Voor het werk van veel tekenaars zou *tragic book* een betere omschrijving zijn. **Will Eisner** noemt zijn werk wel *sequential art*. Dat is een uitdrukking die niet makkelijk in het gehoor ligt, maar ik geloof dat het wel de beste omschrijving is voor wat veel striptekenaars doen.'

Kort na verschijning werd *Flood!* door **Art Spiegelman** uiterst lovend besproken in *The New York Times*. 'Spiegelman heeft me zelf opgebeld om te informeren of m'n boek al in één van de grote kranten besproken was. En of ik er bezwaar tegen had als hij dat zou

doen. Dat heeft wel bijgedragen aan de bekendheid van het boek.'
Flood! bestaat uit drie min of meer afzonderlijke verhalen die in verschillende perioden zijn gemaakt. Drooker heeft de eerste twee hoofdstukken afzonderlijk in eigen beheer uitgegeven. 'Ik ben daarmee naar een drukker gestapt en heb die verhalen in een oplage van zo'n duizend stuks gepubliceerd en verspreid via onafhankelijke boekhandels.'
Daarnaast werden delen van *Flood!* in het tijdschrift *Heavy Metal* gepubliceerd. Dat

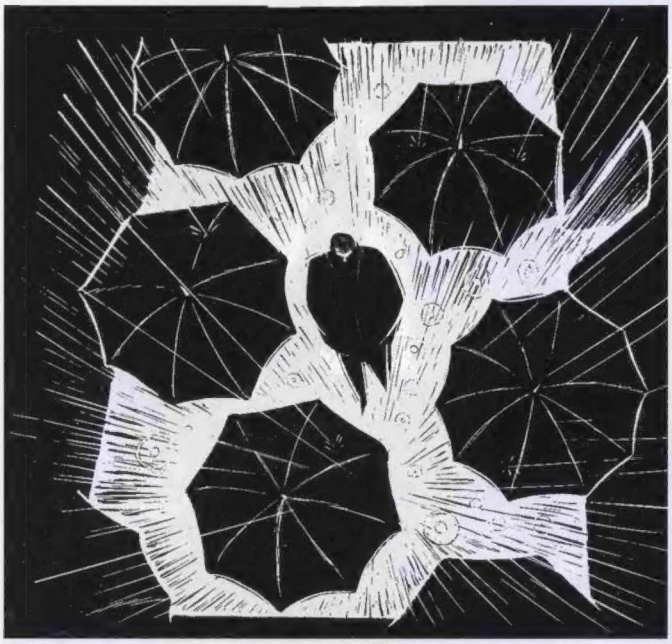

Boven, Passerend individu in metro.

***Linker pagina*, Scènes uit *Flood!* met de ingang van een metrostation die eruit ziet als een gevaarlijke grot.**

wekte de interesse van uitgeverij *Four Walls Eight Windows*, die informeerde of Drooker er iets voor voelde een hele *novel* voor ze te maken. 'Toen bedacht ik me dat ik eigenlijk de helft van het werk al gedaan had. De eerste twee hoofdstukken voor zo'n boek lagen al klaar. Er was alleen nog een slothoofdstuk nodig om het compleet te maken. Uiteindelijk is *Flood!* in een tijdsbestek van zes à zeven jaar tot stand gekomen. Mijn stijl is in die tijd wel veranderd. Het eerste hoofdstuk is losser en cartoonachtiger gedaan dan de volgende hoofdstukken; die zijn anatomisch wat zorgvuldiger getekend. Pas in de loop van het derde hoofdstuk wordt duidelijk dat ìk in feite de hoofdpersoon van het boek ben. Dan zie je een tekenaar die naar huis gaat en achter z'n tekentafel gaat zitten. Daarvóór is het niet duidelijk wie de hoofdpersoon is en wat hij doet.'

Boven, Beeld van allemaal mensen met paraplu's vanaf het Handelsblad-gebouw.
***Rechts*, Verhaal binnen een verhaal: de tekenaar die over een regenbui tekent, terwijl ...**
***Onder*, ... de regen steeds harder zijn kamer binnendringt.**

'Het middelste stuk; het deel dat zich in de metro afspeelt, heb ik aan het einde van de jaren '80 getekend toen ik een half jaar in Amsterdam woonde. Daar is overigens ook het idee voor de zondvloed in het slothoofdstuk ontstaan. Op een namiddag lag ik wat marihuana te roken op het dak van het Handelsblad-gebouw, waar ik destijds woonde. Het begon opeens hard te regenen dus ik ging naar binnen en keek stoned uit het raam. Buiten zag ik allemaal mensen met paraplu's over straat scharrelen. Ik zag opeens voor me hoe een tekenaar die met een paraplu door de regen loopt, thuiskomt en in z'n kamertje gaat zitten werken terwijl het buiten - en zelfs binnen, want z'n kamer lekt aan alle kanten - blijft gieten van de regen. Hij begint te tekenen over een regenbui. Zodat er een verhaal binnen het verhaal ontstaat ...'
Drooker haalt enthousiast herinneringen op aan Amsterdam. Hij informeert of de alternatieve boekhandel *Het Fort van Sjako* nog bestaat en noemt moeiteloos de namen van de tijdschriften waar hij destijds zo nu en dan als illustrator voor werkte. 'Eens kijken ... *Intermediair* ... de Nederlandse *Playboy* ... het tijdschrift *Psychologie* en eh, the *Green* Amsterdammer.' Hij probeerde ook nog opdrachten los te krijgen van een pop-tijdschrift waarvan de naam hem niet meer te binnen wil schieten ('It was something like *Hear* or *Ear*'), maar daar vertelden ze hem dat **Peter Pontiac** hun vaste tekenaar was. 'Erg goeie tekenaar overigens.'
Drooker was in Amsterdam regelmatig te vinden in Lambiek dat hij 'de beste stripzaak ter wereld' noemt. 'Weet je dat ik nog altijd uitnodigingen voor openingen van ze krijg? Ze denken zeker dat ik wel eventjes uit New York over kom vliegen om een borrel te drinken.'
Hij werkt alweer anderhalf jaar aan een nieuw boek zonder woorden. 'Als ik in hetzelfde tempo doorwerk, zal het nog wel twee à drie jaar duren voor het klaar is. De draad wordt opgepakt waar *Flood!* stopt. Het is een verhaal dat zich over verschillende generaties uitstrekt en er zal wat meer kleur inzitten. Ik publiceer het in *Spin Magazine*: vier pagina's per keer. En de volledige hoofdstukken komen in *Drawn And Quarterly* te staan.'
De grootste oplage waarin zijn werk tot dusverre verspreid werd, bereikte Drooker toen de rockband *Faith No More* enkele illustraties uit *Flood!* 'leende' voor de omslag en inlay van de cd *King For A Day, Fool For A Lifetime*.
'Ruim drie jaar geleden werd ik door iemand van Warner Brothers opgebeld met de vraag of ik toestemming wilde geven om een paar tekeningen te laten gebruiken. De leden van *Faith No More* kenden *Flood!* en wilden een tekening daaruit op de cover van hun album zetten. Leuk natuurlijk; maar ik dacht tegelijkertijd: Warner Brothers is een multinational met vreselijk veel geld. Dus zei ik dat het mocht als ze een jaar lang mijn huur zouden betalen. Bij Warner stemden ze onmiddellijk

Links, Rapper.
Rechts, Cover van *Street Posters & Ballads*

Onder, Openingsplaat van *Street Posters & Ballads*, met het motto *This book is dedicated to activists everywhere who organize & fight for justice, equality & transformation: bring it on!*

Pagina hiernaast, Gezichtsloze politieagenten als handlangers van het Grootkapitaal.

Eronder, Slotplaat van *Flood*.
Met ernaast, CD-inlay van *Faith No More*.

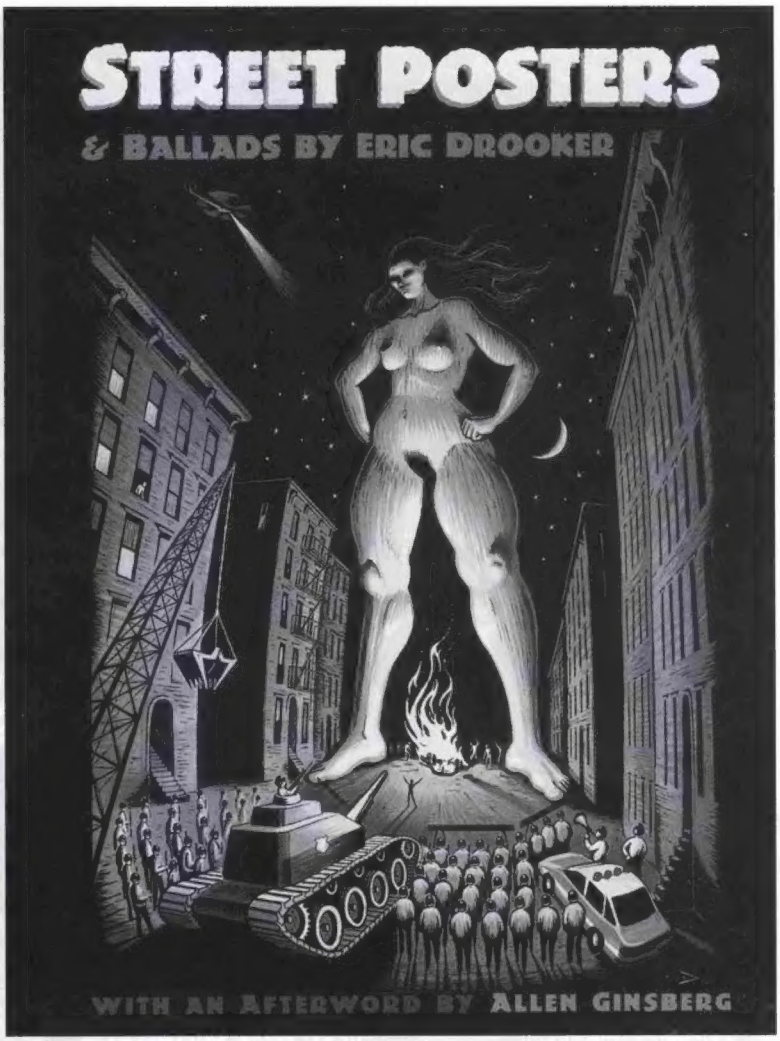

Street Posters & Ballads

Vorig jaar verscheen onder de titel Street Posters & Ballads *een verzameling politieke tekeningen en songteksten van* ***Eric Drooker****. Sommige onderdelen van het boek werden al eerder gepubliceerd in* Flood! *en* Illuminated Poems, *maar komen op het A4-formaat van dit prachtig verzorgde boek beter tot hun recht. Elke pagina van het boek getuigt van een zeer nadrukkelijke politieke stellingname. Als socialist/anarchist van de oude stempel kiest Drooker partij voor de 'kleine man'. In zijn wereldbeeld staan vrijheidslievende burgers, kansarmen en daklozen lijnrecht tegenover de autoriteiten, de projectontwikkelaars en - vooral - de sterke arm der wet. Gezichtsloze politieagenten (met helm en knuppel) worden steevast afgebeeld als beulsknechten en gewetenloze handlangers van het Grootkapitaal. Erg subtiel is Drookers zienswijze niet. De zwart/witte politieke stellingname zou (zèlfs voor sympathisanten) makkelijk kunnen irriteren. Dat dat toch niet gebeurt is te danken aan de opwekkende vitaliteit waarvan de meeste tekeningen doortrokken zijn. Drooker is een activist met een warm kloppend hart: strijdbaar, maar niet verbitterd. Aan de manier waarop hij grauwe buurten van New York tekent, valt zijn liefde voor de stad makkelijk af te lezen. Dat hij* au fond *een optimist is, moge blijken uit een korte strip over muzikanten die neerstrijken op een pleintje en daar de boel tot leven brengen. Een ineengezakte man staat op en begint te dansen. En onder de conga- en saxofoon-klanken krijgen zelfs de kale bomen in een mum van tijd een weelderig bladerdak.*

Naast affiches, tekeningen en strips bevat dit boek een aantal (geïllustreerde) songteksten van Drooker. Op de achterpagina is te zien hoe de auteur op 14 augustus 1996 door politieagenten gearresteerd wordt terwijl hij in Tompkins Square Park één van zijn protestsongs ten gehore brengt. Het is een lugubere foto: om hem tot zwijgen te brengen, heeft een agent zijn hand strak om Drookers keel geklemd. In de inleiding vertelt Drooker hoe zich in (en rond) Tompkins Square Park een langdurige strijd tussen bewoners en gemeente heeft afgespeeld. Niet lang nadat buurtbewoners zich in een ware veldslag met de politie succesvol tegen het instellen van een avondklok (!) hadden verzet, werd het park op last van de autoriteiten langdurig gesloten. Tot de 'dringend noodzakelijke renovaties' behoorde het met een bulldozer vernielen van het overkapte podium waar concerten werden gehouden.

Dit boek biedt een fascinerende, uiterst persoonlijke kijk op het leven in de Lower East Side van New York. Illustratief voor de maatschappelijke opvattingen van Drooker is zijn omgang met de copyrights *van het boek. Op één van de eerste pagina's valt te lezen: 'Progressieve non-profit organisaties krijgen toestemming de inhoud van dit boek naar eigen goeddunken over te nemen, te reproduceren en te verspreiden.' Daaronder volgt alsnog het gebruikelijke 'all rights reserved' en waarschuwt Drooker elke 'status quo opportunist' die het gore lef heeft om zonder zijn toestemming iets uit het boek over te nemen: 'They will get their asses sued off.'*

Street Posters & Ballads. A selection of poems, songs & graphics

Drooker
Seven Stories Press 1998
ISBN 1-888363-77-0
Prijs $18.00
(80 pagina's, met rode steunkleur, s.k.)

toe, dus achteraf had ik waarschijnlijk veel meer moeten vragen. Niet veel later kreeg ik iemand van Sony aan de lijn: of *Rage Against The Machine* een tekening van me mocht gebruiken. Dus toen heb ik maar wat meer gevraagd. Inmiddels staan mijn tekeningen op de covers van allerlei pop-bands. Zes of zeven, ik weet het precieze aantal niet eens. Het is meestal muziek waar ik zelf niet snel naar zal luisteren. Als ik zit te tekenen, luister ik vooral naar jazz en soms ook folk. Maar ik geloof dat ik wel begrijp waarom die tekeningen ze aanspreken. Het zijn vooral de harde tekeningen met een felle 'in-your-face' mentaliteit die ze voor covers uitkiezen. Kennelijk spreekt dat tot de verbeelding van de huidige rock-'n-rollgeneratie. Kijk maar naar *Faith No More*. Die hebben een tekening van een agressieve politiehond gekozen.'

'In zekere zin ben ik een gemankeerde filmregisseur. Ik zou het liefst een soort **Stanley Kubrick** of **Martin Scorsese** geworden zijn. Tijdens mijn studie aan de Art School heb ik ook wel een beetje met film geklooid. Maar ik realiseerde me al snel dat films maken ontzettend duur is. Je moet er veel geld voor hebben en erg goed in je contacten zitten.
De manier waarop Peter Kuper en ik tekenen is heel filmisch. We hebben allebei veel belangstelling voor film en zijn ons zeer bewust van camerastandpunten en zo. En natuurlijk interesseer ik me ook voor die oude stomme films. Dat zijn verhalen zonder woorden hè. **Fritz Lang**, de Duitse expressionisten, Film Noir ... daar ben ik sterk door beïnvloed. Ik mag ook graag naar **Charlie Chaplin** en **Buster Keaton** kijken. Het is prachtig om te zien hoeveel ze op de kijker over weten te brengen met niets meer dan lichaamstaal. Ze omzeilen de taalbarrière. Dat zijn nou mooie voorbeelden van de kracht van visuele communicatie.'

(Enkele delen van dit interview werden eerder gepubliceerd in het artikel 'Boeken zonder woorden' in HP/De Tijd van 31 juli 1998. Meer info over Drooker is te vinden op het internet: www.drooker.com.)

William van Horn **is, zoals veel goede Duck-tekenaars, pas op late leeftijd begonnen met het schrijven en tekenen van** *Donald Duck*-**verhalen. Van Horn werd geboren in Oakland (Californië) in 1939 en begon pas in 1987 zijn eerste** *Duck*-**strips te maken voor de Amerikaanse uitgever Gladstone. In 1994 verscheen** *Horsing Around With History* **op scenario van niemand minder dan** Carl Barks. **Ondanks het magere en niet bijzonder opwindende verhaal, werd Van Horn daarmee definitief op het lijstje van 'good artists' gezet. En ... het creatieve bloed zit blijkbaar in de familie: zijn zoon,** Noël van Horn, **trad in de voetsporen van zijn vader en tekent al enkele jaren in een haast vergelijkbare stijl nieuwe** *Mickey Mouse*-**verhalen.**

Donald Duck als STRIPHELD

WILLIAM VAN HORN

door
PIETER VAN CLEEF

Nadat de bekendste Donald Duck-tekenaar Carl Barks ***in de jaren zestig - na ruim 6000 pagina's Duck-avonturen - van een welverdiend pensioen ging genieten, zijn er wereldwijd tientallen tekenaars die*** *Donald Duck*-***verhalen produceren in de stijl van 'de oude meester'. In de reeks 'Donald Duck als Stripheld' brengt*** *Stripschrift* ***de belangrijkste - veelal anonieme - auteurs voor het voetlicht, die in de jaren negentig de wereldberoemde eend gestalte geven.***
De eerste aflevering van deze reeks, over Don Rosa, ***werd gepubliceerd in*** *Stripschrift 313*.

Van Horns carrière begon op jonge leeftijd met het overtrekken van krantenstrips als **Floyd Gottfredsons** *Mickey Mouse*, *Lone Ranger* en *Dick Tracy*. Door zijn interesse voor animatie en tekenfilms besloot hij tijdens zijn studie aan het California College of Arts and Crafts zijn eerste animatiefilms te maken. Na zijn studie werd hij *cell inker* bij Imagination Inc., een tekenfilmstudio in San Fransisco, om zich vervolgens ook te ontwikkelen als schrijver, achtergrondtekenaar en producent van animatiefilms voor kinderen. In 1966 werd hij *art director* in een kleine animatiestudio die voorlichtingsfilms produceerde. Bij de productie van deze niet bijster spannende films, kon hij het niet laten om regelmatig de pen ter hand te nemen en de scripts te herschrijven. Uiteindelijk ontwikkelde hij zich tot een veelzijdig medewerker: naast het schrijven en regisseren tekende hij ook mee aan de animatie of leende af en toe zijn stem aan de figuurtjes. In twaalf jaar tijd produceerde hij zo'n 50 korte animatiefilms (onder andere voor *Sesamstraat*) die meerdere malen bekroond werden.

Dino- en Disneycomics

In 1977 gaat het slecht in de tekenfilmindustrie en besluit Van Horn een kinderboek te schrijven en te illustreren: *Harry Hoyle's Giant Jumping Bean*. Er volgen nog enkele kinderboeken, waarna in 1985 zijn eerste strip *Nervous Rex* verschijnt. *Nervous Rex* gaat over de avonturen van een kleine dinosaurus, jaren voordat de dinosaurus in films en boeken als *The Land Before Time* en *Jurassic Park* opnieuw in de belangstelling komt te staan. Van Horns comic probeerde tegenwicht te bieden aan de overheersing van 'schreeuwerige, leeghoofdige superhelden' in de Amerikaanse comic-industrie, of zoals hij het zelf ooit zei: 'Er moeten wel alternatieven zijn voor al die heldentypes in lange onderbroeken ...'. Stripkenners maakten bij de tien comics van *Nervous Rex* al gauw vergelijkingen met de stijl van **George Herrimans** krantenstrip

Met een goede timing wordt met de combinatie van slechts twee plaatjes duidelijk dat de vondst van een vervloekt halssnoer geen aanleiding is tot vreugde ...

Links, 'Bill, als dit verhaal een succes wordt, ontvang ik alle eer ... en als het een mislukking wordt, krijg jij de schuld'. Een waarschuwing van Carl Barks voor Van Horn bij de bespreking van *Horsing Around With History* (1994), Barks' eerste scenario in twintig jaar. Op persoonlijke uitnodiging van Barks mocht Van Horn dit 24-pagina's tellende verhaal tekenen. Ondanks gemengde kritieken, werd het verhaal wereldwijd met veel succes gepubliceerd.

Een illustratie uit Van Horns non-Disney-comic *Nervous Rex*.

Krazy Kat. Bij de uitgeverij van *Nervous Rex* - Blackthorne - verschenen ook nog twee nummers van Van Horns comic *Possibleman*.

In 1987 nam hij contact op met de Amerikaanse Disney-uitgever Gladstone, die in die tijd plannen had om nieuwe *Duck*-verhalen te produceren. Net als **Don Rosa**, koos Van Horn ervoor om uit nostalgie de striphelden uit zijn jeugd nieuw leven in te blazen. Van Horn, deels geïnspireerd door Rosa's debuut *Son of the Sun*, spendeerde zes maanden om zijn Duckstijl te perfectioneren en toenmalig Gladstone-hoofdredacteur **Byron Erickson** van zijn talent te overtuigen. Van Horn werkt momenteel, met dezelfde redacteur Byron Erickson, voor Egmont Comic Creation en produceerde sinds 1987 al ruim 800 pagina's Duckavonturen van hoog niveau.

Struggle for life

Van Horns veelzijdige carrière komt hem duidelijk van pas bij het produceren van zijn verhalen. Met uitzondering van enkele verhalen, die geschreven werden door zijn collega **John Lustig**, bedenkt en tekent hij alle verhalen zelf: blijkbaar een garantie voor een individuele, herkenbare stijl, die in de lopende-bandindustrie van Disneystrips uitzonderlijk is. Van Horns specialiteit zijn de korte, zogenaamde 'huis-tuin-en-keuken'-verhalen: Duckverhalen van 4 tot 10 pagina's die zich concentreren op de klassieke ingrediënten die onderdeel zijn van het Duck-universum. In een wereld van competitie, liefdesleed, familieperikelen,

Illustratie uit Van Horns kinderboek *Harry Hoyle's Giant Jumping Bean*, ±1977.

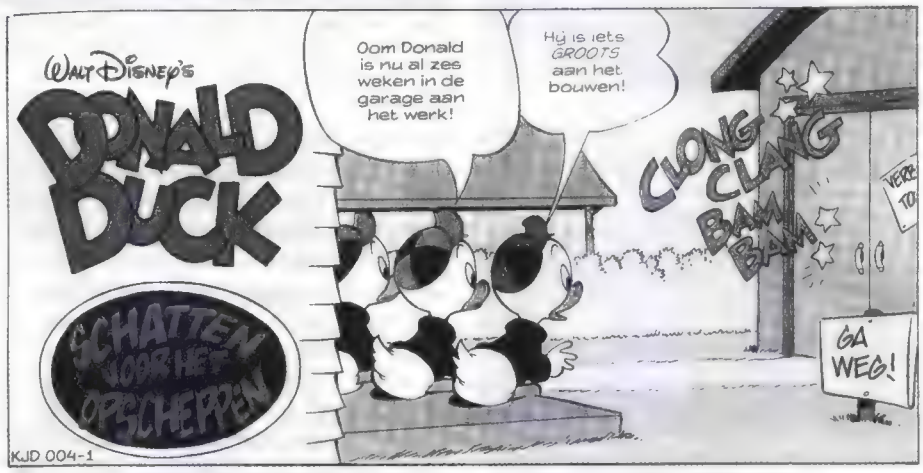
WALT DISNEY'S
DONALD DUCK
SCHATTEN VOOR HET OPSCHEPPEN
Oom Donald is nu al zes weken in de garage aan het werk!
Hij is iets GROOTS aan het bouwen!
CLONG CLANG BAM BAM
GA WEG!
KJD 004-1

En inderdaad, al de volgende morgen...
Uit de veren, jongens! Vandaag worden we RIJK!
Maar we kunnen vandaag geen bank overvallen!
Onze maskers zitten in de was!
En we verwachten geen erfenis!

Veel van Van Horns korte verhalen zijn getekend in de klassieke 'three panel'-indeling, een indeling die Barks begin jaren veertig ook gebruikte voor zijn 'huiselijke' Duckverhalen.

Enkele voorbeelden van Van Horns absurde dialogen. Ze spelen geen enkele rol in de loop van het verhaal, maar als ze uit hun verband gerukt worden, zijn het bijna cartoons op zich.

Groteske rampen, allesverslindende draaikolken of dinosaurussen op drift ... Van Horn kent zijn klassiekers en tekent met hetzelfde gemak halve pagina's waarop geluksdubbeltjes door 'verticale lompoditeit in combinatie met niet geringe gigantiteit' twee keer zo groot worden als Dagoberts geldpakhuis. Een volumewijziging waar het imposante bouwwerk uiteraard niet op berekend is ...

geldgebrek en de allesoverheersende 'struggle for life' moet Donald zich staande zien te houden. Van Horn tekende veel van deze verhalen in de vandaag de dag ongebruikelijk 'three panel'-indeling: drie stroken en zes plaatjes op één pagina, overigens dezelfde indeling die Barks begin jaren veertig hanteerde. Maar ook voor langere avonturen draait Van Horn zijn hand niet om. Gedenkwaardige verhalen als *The Whistling Ghost* (AR148), *The Black Moon* (D92207) en *The Hauntland Treasure* (AR216: *De Schat van het Duusterland* in *Donald Duck Extra 9811*) staan hoog aangeschreven bij Barksliefhebbers. Bovendien heeft Van Horn het Duck-universum mogen verrijken met enkele bijfiguren als Baron Itzy Bitzy (NL: Luciano Pucerotti, de vlo die Beethoven-symfonieën fluit) en Rumpus McFowl (NL: Hannes Doorslaper) een vaag lid van de Duckfamilie. Met de nadruk op 'mogen', omdat het Disney-concern niet zomaar toestaat dat binnen de eendenfamilie allerlei extra figuren worden geïntroduceerd, behalve als ze aan het eind van het verhaal weer verdwijnen. Wil een schrijver regelmatig gebruik maken van een nieuw karakter, dan moet het figuur bij Disney door de 'schoonheidscommissie' die het figuur onder andere toetst op zaken als uiterlijk en inhoud.

Taal en verhaal

Sommige Ducklezers hebben moeite met de structuur van Van Horns verhalen: omdat Van Horn het accent op de absurditeit van de situatie legt en minder op de feitelijke verhaallijn, lijken veel verhalen opgerekte slapsticksituaties te zijn. Het beëindigen van bepaalde verhaalpassages stelt hij uit om de komische noot in het verhaal optimaal uit te buiten. Met het gebruik van tekstkaders slaat hij de 'saaie feiten' als het ware over, om gauw verder te gaan met een volgende passage. Dat is echter ook meteen de grote kracht van zijn verhalen. Waar andere auteurs (als bij voorbeeld Don Rosa) het accent leggen op logica, duidelijkheid en uitgewerkte 'rode draden', beperkt Van Horn zich dikwijls tot droogkomische, haast filosofische balloons te midden van groteske slapstick-actie op locatie. Menig vertaler die Van Horn op zijn bordje krijgt, struikelt al gauw over de wollige - haast literaire - stijl, de lange zinnen en puntige dialogen. Het verhaal

Sky-High Hi-Jinks (AR 151) is een toonbeeld van Van Horns absurde Duckwereld: Oom Dagobert laat een wolkenkrabber bouwen die zó sjiek en zó hoog is, dat de duiven zuurstofmaskers dragen en de kakkerlakken vooraf moeten reserveren. In hetzelfde verhaal kunnen de Zware Jongens op de bovenste etage flink hun gang gaan, omdat het gebouw zó hoog is dat het buiten het Duckstadse strafrecht valt. Te midden van zingende broodroosters en elektrische schoenveterstrikkers weten de Zware Jongens met lasergestuurde

HET GROTE MOMENT IS AANGEBROKEN. IN HET DUCKSTADS CONCERTGEBOUW HEEFT DE ELITE VAN DE ELITE ZICH VERZAMELD...
IS HET NIET BIJZONDER BUITENGEMEEN GAAF?
TIENG! EEN VLO DIE BEETHOVEN FLUIT! IK BLIJF ME OVER DE WERELD VERBAZEN!
'N ZWAGER VAN MIJ HAD OOIT EEN HOND DIE "JINGLE BELLS" KON BLAFFEN!
IK HEB WAREMPEL DE KRIEBELS VAN EXCITATIE!

***Links*, Barks was een uitstekende karikaturist, vooral wanneer het de 'nouveau riche' van Duckstad betrof. In dezelfde stijl tekent Van Horn de toeschouwers van een concert van Itzy Bitzy, de vlo die de zesde van Beethoven kan fluiten ...**

***Rechts*, Van Horns ode aan zijn inspirator. Bij deze 'Bejaarden-Jogathon' is Barks links op de voorgrond als karikatuur te bewonderen.**

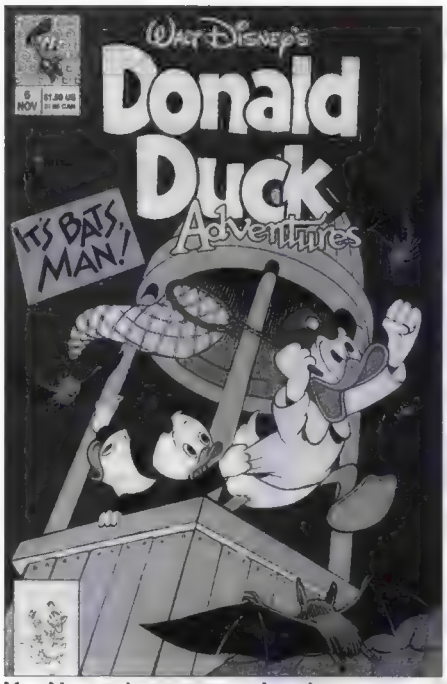

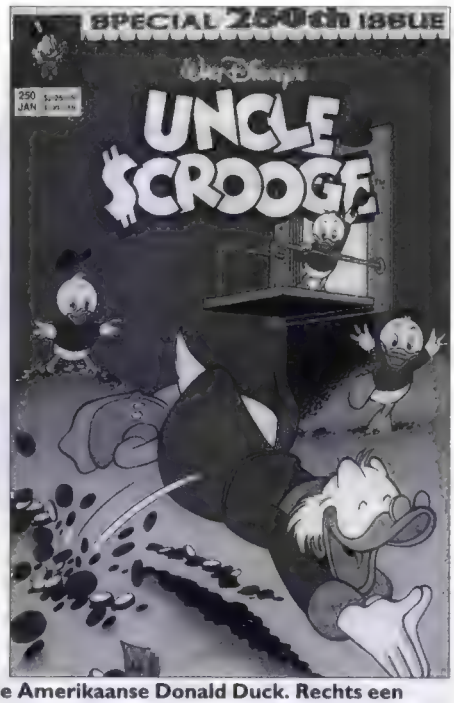

Van Horn tekent nog regelmatig covers voor de Amerikaanse Donald Duck. Rechts een cover voor een herdruk van het Barks-verhaal *The Lemming with the Locket*, het 250e nummer van *Uncle Scrooge*.

kalkoensnijders elke aanval op hun stulpje te verijdelen.

Van Horns verhalen hangen wel vaker op het randje van het toelaatbare, zonder de grens daarvan te overschrijden. Wat dan overblijft zijn fantasievolle verhalen die - zeker voor de volwassen lezer - de nodige 'prikkelende details' bieden en het werk daarmee laten uitstijgen boven de *mainstream* eendenstrip. In Van Horns strips is bij voorbeeld een oude bekende als Zwarte Magica niet alleen een clichématige toverheks met staf, maar tevens een lid van de AA, de Anonieme Alchemisten ...

Rubber

Van Horns expressieve tekeningen, door hem zelf al 'loosey-goosey' genoemd, zijn binnen zijn verhalen 100% op hun plaats. De eenden van Van Horn lijken zich als flexibele rubberfiguren binnen de kaders voort te bewegen. De vaak ingetogen gezichtsuitdrukkingen van bij voorbeeld Rosa of de karakterloze, starre modelsheet-koppen van studiotekenaars, steken schril af bij de beweeglijke Van Horn-snavels en de struikelende, uitgerekte en vallende eendenlijven. Van Horns achtergronden als tekenfilm-animator zullen ongetwijfeld hebben bijgedragen aan deze losse en vloeiende tekenstijl. Bovendien ademen de decors ontegenzeggelijk de sfeer uit van de klassieke

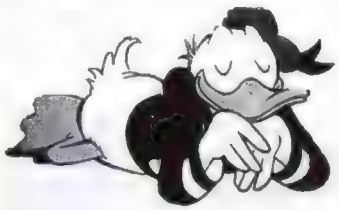

Barks-verhalen: Van Horn maakt veelvuldig gebruik van de typerende 'silhouet'-plaatjes tegen stille, eenzame stadsdecors. Maar ook de verlaten scheepjes midden op zee, slechts vergezeld door enkele zeemeeuwen tegen een bewolkte lucht, bezorgen vooral de oudere lezer déja-vu's van de tijdloze Duckverhalen van weleer.

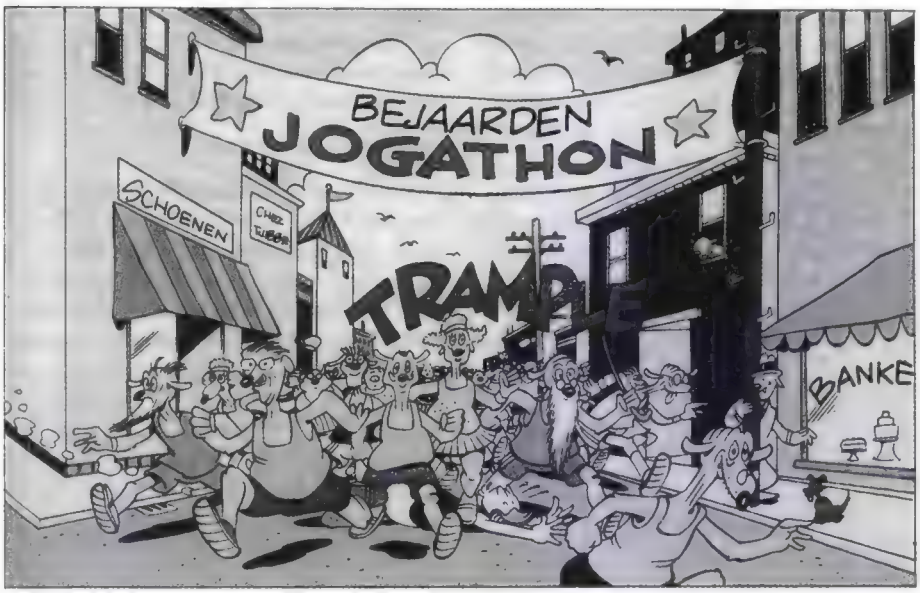

Van Horn-publicaties in Nederland

Omdat VNU Tijdschriften zich hoofdzakelijk richt op jongere doelgroepen, wordt verondersteld dat vermelding van auteursnamen onbelangrijk is. Andere buitenlandse uitgeverijen als Ehapa en Egmont maken echter dankbaar gebruik van de 'Grote Namen' en passen hun uitgaven daarop aan. VNU heeft weliswaar een voorzichtig begin gemaakt met de albumreeks Oom Dagobert, die in speciale intropagina's vergezeld gaat van de naam ***Don Rosa****, maar voor geïnteresseerden en verzamelaars van het werk van Van Horn (of andere auteurs) ligt deze luxe (nog) niet voorhanden. Om de melige 'loosey-goosey-Ducks' van Van Horn te leren kennen, of om een verzameling te beginnen, is het in Nederland noodzaak de wandelschoenen aan te trekken: VNU gooit alle eenden nog steeds op een grote hoop en maakt geen onderscheid tussen de vele snavels van Donald Duck.*

Het werk van Van Horn verschijnt sinds een jaar of acht geregeld in het maandblad Donald Duck Extra*, maar een incidentele publicatie in het reguliere weekblad* Donald Duck *is niet uitgesloten. In het verleden zijn de befaamde 'three panel'-verhalen ook meerdere malen in* Donald Duck*-winterboeken en -zomerboeken opgedoken. Deze publicaties zijn in de meeste gevallen niet meer te bestellen, maar het internet kan helderheid bieden. De site* ***http://www.update.uu.se/~starback/disney-comics/creators/william-van-horn-pindex.html*** *schept orde in de publicatiechaos van uitgeverijen en vermeldt verhaalcodes, credits en jaar en nummer van publicatie. Vervolgens kan de zoektocht langs beurzen, markten en tweedehandswinkels beginnen...*

Bronnen

- *Walt Disney's Comics & Stories*;
- *Donald Duck Adventures*;
- *Uncle Scrooge Adventures*;
- *Der Donaldist 94*;
- *Donald Duck & Co* ('Entenhausener Geschichte(n)') van **Wolfgang J. Fuchs**;
- Internetartikel *William van Horn* van **Per Erik Malmström**.

Het 'gespartel' van Willy Vandersteen

Het staat haast onomstotelijk vast dat Willy Vandersteen in de Tweede Wereldoorlog onder het pseudoniem Kaproen antisemitische en anti-geallieerde strips tekende. Dat blijkt uit het 'Dossier 40-45. Belgische tekenaars tijdens WOII' van *Brabant Strip Magazine*. Het stripinformatieblad wil zijn handen echter niet verder aan de kwestie branden en bagatelliseert Vandersteens propaganda.

Op zijn stokpaardje met gulden sporen
heeft de Brusselaar zijn slag verloren.
Engelsch, Russisch of Amerikaansch formaat :
wee hen ! als de « goedendag » ooit slaat !

Boven, Propaganda-affiche.

***Links*, Kaproen dankt vooral zijn bekendheid aan het boekje *Zoo zag Brussel de Dietsche Militanten!*, 1942.**

***Rechts*, Voorpagina van Volk en Staat van 19 februari 1942 met tekening van Kaproen: 'Ze fluisteren en liegen maar zien de sterren vliegen.'**

'Als ze mij vragen, wat zijn uw politieke voorkeuren, dan zeg ik (...): in het kapitalistisch systeem buit de ene mens de andere uit, in een kommunistisch systeem is 't net andersom. Hahaha. Daar komt het toch op neer? Je bent in een bepaald systeem geboren en daar moet je dan maar in leven. Ik aanvaard dus geen predikers die me komen zeggen wat goed en wat slecht is, mij hoeven ze ook niet op te roepen om de straat op te komen. Ik ga daar allemaal niet meer zo diep op in, hoor. Ik heb wel zo'n periode gehad, zoals elke jonge mens. Ik was zeer Vlaams gericht in de tijd. Maar je komt daar vlug van terug. Dat scepticisme heb ik trouwens altijd gehad. Gelukkig. De politici maken te makkelijk misbruik van jong entoesiasme ...'

Aldus **Willy Vandersteen** in 1984. De geestelijke vader van *Suske en Wiske* sprak zich eigenlijk hoogst zelden uit over politiek, en als hij dat wel deed, zoals hierboven, dan hield hij zich op de vlakte. Vandersteens wantrouwen jegens de politiek is in meerdere *Suske en Wiske*-albums terug te vinden. Hij maakt een lange neus naar machthebbers, maar komt nooit met structurele of zelfs maar nauwkeurig geformuleerde kritiek. Vandersteen wilde alle eventuele lezers te

door
STEFAN RUTTEN

vriend houden; hij roerde in geen hete brij en al helemaal niet in die van hemzelf.

Mantel der liefde

Natuurlijk heeft ook Vandersteen zich in zijn jeugdige ijver wel eens politiek geëngageerd, maar daarop kan hij veertig jaar later alleen met weemoed terugkijken. Zulke zonden zijn immers het voorrecht van de jeugd. Dat hij ooit 'zeer Vlaams gericht' was betreurt hij; niet omdat hij zich geen Vlaming meer zou voelen, maar omdat de wereld voor hem al lang groter is dan Vlaanderen alleen. Die persoonlijke ontwikkeling valt ook aan de veranderende uitstraling van Suske en Wiske af te lezen. Ooit waren dat typisch Vlaamse, zelfs typisch Antwerpse figuren. Dat kenmerkende in hun uiterlijk, karakter èn taalgebruik heeft hun schepper er in de loop van enkele jaren afgeschaafd. Gebleven is hun 'jonge entoesiasme'; iets dat Vandersteen zelf enkele jaren vóór hij aan zijn successerie begon, getuige de uitspraak hierboven, al had afgelegd.

De schepper van Suske en Wiske was een allesbehalve naïeve man. Hij wist heel goed dat bepaalde zaken uit zijn dan nog erg recente verleden beter met de mantel der liefde bedekt konden worden; dat met 'jeugdig entoesiasme' niet alles valt goed te praten.

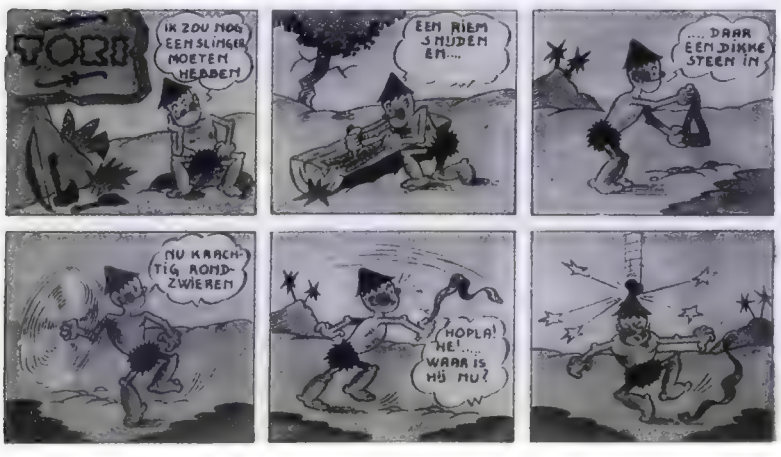
TORI
IK ZOU MOG EEN SLINGER MOETEN HEBBEN
EEN RIEM SMUDEM EN...
... DAAR EEN DIKKE STEEN IN
NU KRACHTIG RONDZWIEREN
HOPLA! HE!.... WAAR IS HIJ NU?

***Links*, Willy Vandersteens *Tori* in *Bravo*, 1943.**

***Rechts*, Twee stroken van *Bart de Brigademan* uit *Volk en Staat*, 21 juni 1942 en 3 april 1943.**

De oorlogsjaren

Brabant Strip Magazine 59 (nummer 6 uit jaargang 1998) gaat - met als titel 'Dossier 40-45. Belgische tekenaars tijdens WOII' - in zijn geheel over Belgische tekenaars tijdens de Tweede Wereldoorlog; over Willy Vandersteen die in de oorlogsjaren zijn eigen stijl ontwikkelde, maar ook over mannen als **Leo Debudt**, **Armand Panis** en 'Kaproen' die hun tekentalent aanwendden om het nazistische gedachtengoed te verspreiden. Met name de laatstgenoemde 'Kaproen', die enkele nogal ranzige antisemitische en anti-geallieerde stripjes het licht deed zien, is veelbesproken, niet in de laatste plaats omdat zijn

werkelijke naam nooit werd vastgesteld.

Patrick Vranken is vier *Brabant Strip Magazines* eerder een serie over Willy Vandersteen begonnen en is in deze oorlogsspecial bij het laatste deel daarvan aanbeland. Dat treft want Vandersteens periode van 'jong entoesiasme' viel min of meer samen met de jaren '40-'45. Vranken beschouwt in zijn bijdrage de loopbaan van Vandersteen tijdens de oorlog. In deze jaren maakt Vandersteen voor verschillende bladen en kranten korte, onschuldige stripverhaaltjes waarin zich de typische stijl van de eerste *Suske en Wiske*-albums al begint af te tekenen. In die ontwikkeling bevindt zich echter een opvallend gat: tot midden 1942 tekent Vandersteen verschillende stroken, daarna verschijnt er echter een hele tijd niets van zijn hand. Pas in 1943 lijkt hij de productie te hervatten. In de tussentijd heeft hij zijn talent wel zichtbaar verder ontwikkeld. *Tori* uit 1943 is een stuk dynamischer en zelfverzekerder getekend dan *Tor* van ruim een jaar eerder.

Niet publiceren betekent voor een tekenaar in oorlogstijd op een houtje bijten, maar dat was volgens Vandersteen iets dat hij alleen in de eerste twee oorlogsjaren had gedaan, dus ongeveer tot het midden van 1942; de laatste drie jaar was hij in zijn eigen woorden 'goed doorgesparteld'.

Vandersteens 'jong entoesiasme'

Het antwoord op de vraag wat Willy Vandersteen tussen de zomer van 1942 en het begin van 1943 dan gedaan heeft circuleert al jaren in kringen van Vandersteenkenners en verzamelaars: hij zou wel degelijk getekend èn gepubliceerd hebben, maar onder het pseudoniem 'Kaproen'. Er zijn nogal wat aanwijzingen die dit vermoeden lijken te bevestigen. Harde bewijzen ontbreken echter. Patrick Vranken benadert de kwestie van de andere kant. Hij onderzoekt of Vandersteens onschuld bewezen kan worden; met andere woorden: zijn er aanwijzingen dat Vandersteen en Kaproen *niet* één en dezelfde persoon kunnen zijn?

De redactieleden van *Brabant Strip Magazine*, eindredacteur Vranken voorop, dragen Vandersteen een warm hart toe en wie opgegroeid is met zijn *Suske en Wiske*-albums kan denk ik ook moeilijk anders. Dat maakt Vrankens conclusies echter des te geloofwaardiger. Hij stelt niet alleen vast dat het heel wel mogelijk is dat Vandersteen en 'Kaproen' één en dezelfde zijn, maar tevens dat dit ook hoogstwaarschijnlijk is. Het enige dat ontbreekt is algehele zekerheid; er bestaat altijd nog een (kleine) kans dat Vandersteen zich alleen maar erg laten inspireren door 'Kaproen'. Hoe dan ook: de gelijkenis qua tekenstijl springt zonder meer in het oog. Daarvoor hoef je *Bart de Brigademan* van 'Kaproen' en *Tori* van 'Wil' maar even naast elkaar te leggen.

Brabant Strip Magazine doet opvallend luchthartig verslag van deze bevindingen en wijst relativerend op de geest van die tijd en op edeler motieven die Vandersteen wellicht had, maar nooit uit de doeken heeft gedaan. Bovendien heeft hij zich in latere *Suske en Wiske*-albums oprecht geïnteresseerd getoond in andere culturen. In de ogen van de redactie is Vandersteen door zijn connectie met 'Kaproen' eigenlijk 'alleen maar meer mens geworden, ontdaan van het plaasteren imago waarin hij zichzelf na de oorlog gehuld heeft'.

Wie de hier afgedrukte verrichtingen van 'Kaproen' bekijkt moet zijn eigen oordeel maar vellen, maar het is natuurlijk wèl veelzeggend dat Vandersteen zelf er altijd het zwijgen heeft toegedaan. Blijkbaar wist hij heel goed dat waarschijnlijk niet iedereen hem zo liefdevol en vergevingsgezind zou benaderen als Patrick Vranken en *Brabant Strip Magazine*.

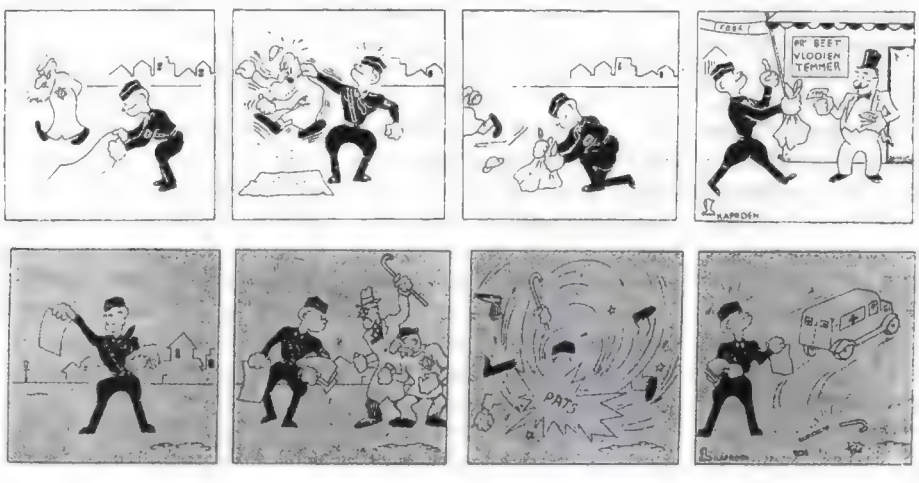

De slaap van het monster

Bilal
Oog & Blik 1998
ISBN 90-73221-64-1
Prijs ƒ29,95 / Bfr.555
(72 pagina's, kleur, h.k.)

In zijn gehele oeuvre draagt **Enki Bilal** een uitermate pessimistisch wereldbeeld uit. Zo ook in *De slaap van het monster*, dat het eerste deel is van een nieuwe trilogie. In het jaar 2026 bezoekt geheugenonderzoeker Nike Hatzfeld een futuristisch New York, dat zo lijkt te zijn weggelopen uit de filmklassieker *Blade Runner*. Hatzfeld ontsnapt aan een moordaanslag, maar wordt overleden verklaard om de FBII (sic) te helpen de mondiale terroristengroepering Obscurantis Order te vernietigen. Zijn persoonlijke motieven zijn hele andere: hij wil Leyla en Amir vinden, met wie hij zijn eerste levensdagen doorbracht in een weeshuis in Sarajevo. Dankzij zijn fenomenale geheugen kan Hatzfeld zich alles herinneren van de dagen rond zijn geboorte in 1993, toen bombardementen de Bosnische hoofdstad teisterden. Binnen een maand werd het bewuste weeshuis vernietigd en scheidden de wegen van de drie kinderen zich. In 2026 komen die wegen weer samen aangezien Nike, Leyla en Amir alle drie raderen zijn in de machinerie die Obscurantis Order bestrijdt. Dit plot biedt Bilal alle ruimte voor zijn zoveelste sombere toekomstvisie, bestaande uit Big-Brothertaferelen, gevoelloze cyborgs en een samenleving geregeerd door terreur. Helaas heeft hij zoveel te vertellen dat veel dialogen gemakshalve worden weggemoffeld in tekstkaders. Zijn grafisch vernuft maakt gelukkig veel goed. Een belangrijk motief vormen Hatzfelds herinneringen aan de oorlog in voormalig Joegoslavië, al toont Bilal zich in de uitwerking ervan nogal afstandelijk. Gezien de Joegoslavische afkomst van de auteur lijkt dat wat vreemd. Een opmerking van hoofdpersoon Hatzfeld is echter veelzeggend: 'Schreeuwen in een stad met de herinnering aan bommen en dood is pathetisch, belachelijk, nutteloos.' Dit verklaart Bilals terughoudendheid. Het resultaat is een album dat niet verzandt in politiek pamflettisme.

*** JM

Travis 1: Hurricane

Quet & Duval & Schelle & Rosa
Talent 1998
ISBN 90-5289-198-2
Prijs ƒ14,50 / Bfr.260
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Hèhè, dat doet een liefhebber weer eens goed; een nieuw sf-stripverhaal dat EN mooi getekend EN origineel EN ook nog eens spannend is. Oh, en laten we niet de menselijke hoofdrolspelers en hun motieven vergeten. Jawel, een juweeltje. Het begint allemaal in de niet-zo-verre toekomst met ruimtevrachtvervoerder Travis die weer eens een lading brengt naar het Hurricanweerstation. Deze keer blijken het echter geen voedselvoorraden, maar terroristen te zijn die Travis vervoert naar deze satelliet-met-laserkanon. Waarom een meteorologisch station is uitgerust met een kanon? Nou, om middels exacte berekeningen orkanen en andere stormen in de Aardse atmosfeer te kunnen neutraliseren. Maar in de verkeerde handen ...! Denk nu niet dat je het verhaal al door hebt, er zijn nog wat verrassingen.

**** JB

Comanche: De gevangene

Hermann
Strip Art Features 1998
ISBN geen
Prijs ƒ12,50 / Bfr.250
(48 pagina's, kleur, s.k.)

De echte fan van **Hermanns** westernstrip *Comanche* had niet genoeg aan de albums. Hij zorgde er ook voor dat hij de *Pep Parades* of de specials van het weekblad *Kuifje* te pakken kreeg waarin de korte verhalen stonden. Voor wie dit niet gelukt is, brengt uitgeverij Strip Art Features, geleid door Hermanns vriend en agent **Ervin Rustemagic**, uitkomst. Die heeft deze extra verhalen gebundeld in het album *De gevangene*. Het album bestaat uit drie langere verhalen, een paar losse tekeningen en twee één-paginagrappen. Om met die grappen, getiteld *Gebrek aan respect* en *Huwelijksgeluk*, te beginnen: die zijn niet leuk. Hermann is geen humorist en weet dat zelf ook. Vandaar dat hij gelukkig geen verdere carrièrepogingen op het humoristisch stripvlak heeft gewaagd. Zijn kracht ligt in het maken van pakkende actiestrips. De drie langere verhalen zijn hier goede voorbeelden van. In *Red Dust: De gevangene* helpt Red een gevangen genomen Indiaan die dreigt te worden gelyncht. In het tweede verhaal – *Red Dust helpt een handje* – schiet de revolverheld een oude vriend te hulp. Het derde verhaal, *De Palomino*, handelt over de poging van Ten-Gallons om het latere paard van Red Dust te temmen. Meestal zijn dit soort kortere verhalen in specials van matige kwaliteit. Het gaat vaak om routineklussen die een extra zakcentje voor de auteur betekenen. Maar in het geval van Hermann pakt het goed uit. De drie verhalen kunnen zeker

door de beugel en dat maakt het voor de Comanche- liefhebbers extra interessant. Bijkomend effect van zo'n bundel is dat je weer zin krijgt om al die albums uit de kast te halen en te herlezen. Dan valt ook weer op hoe slecht de titelkeuze geweest is: met alle respect voor het personage Comanche, de echte held is Red Dust, zelfs in de korte verhalen!

*** RS

Garulfo 1: Een kikker met ambitie

Ayroles & Maïorana
Casterman 1998
ISBN 90-303-3320-0
Prijs ƒ15,95 / Bfr.295
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Over de kikker die gekust wil worden: een sprookje? Daar zijn wij toch zeker te oud voor? Nou, nee. Zeker niet in dit geval, want *Een kikker met ambitie* is het door **Bruno Maïorana** mooi getekende verhaal van **Alain Ayroles** van de ambitieuze kikker Garulfo in een koninkrijk hier ver, ver vandaan. Garulfo wil namelijk een mens worden, maar een kus van de mooie prinses blijkt niet te werken. Dan maar rechtstreeks

naar de magie grijpen. Middels een boze heks verkrijgt onze held een mensenlichaam om dan pas echt in de problemen te geraken. Kikkers hebben geen eenvoudig leven, maar mensen ook zeker niet. De oude koning, de boze jachtopziener en de sluwe chaperonne van de schone prinses; alle clichékarakters spelen hun rol in de verwikkelingen van Garulfo-als-prins. Alleen zijn die rollen net even anders en geven ze een humoristisch knipoogje naar zichzelf. Zo valt de prinses als een blok voor onze held, die haar echter niet ziet staan. En een afgewezen vrouw is nog gevaarlijker dan een gemene jachtopziener. Problemen? Wacht maar tot het volgende album.

JB

***

Barnaby Rudge

Balm & Dickens
Boumaar 1998
ISBN 90-73836-15-8
Prijs ƒ39,95 / Bfr.799
(88 pagina's, zwart/wit, h.k.)

Het verschijnen van een stripboek door **Harry Balm** is geen alledaagse gebeurtenis. Deze Spaarnestadveteraan heeft vooral zijn sporen verdiend met illustraties (de wonderschone geschilderde Disney-Galerij der Groten!), van zijn strips verschenen tot nu toe alleen de *Infernoballade* en drie bundelingen met *Historische Vertellingen*. En dan is er nu *Barnaby Rudge*, een stripbewerking van de gelijknamige **Charles Dickens**-roman; met zo'n tachtig platen duidelijk een 'labour of love'. Uitgebracht door Uitgeverij Boumaar in een daarbij passende groot-formaat hardekaftuitgave op glanzend papier, in een gelimiteerde en gesigneerde oplage. De kern van de roman wordt gevormd door een bloedig volksoproer in Londen in 1780 en de daar naar toe leidende gebeurtenissen. Dit gegeven wordt vermengd met een moordgeschiedenis van vijfentwintig jaar daarvoor en beschrijft de lotgevallen van een grote groep bij beide gebeurtenissen betrokkenen personages. Zoals in het uitgebreide, informatieve voorwoord (door **Koos Schulte**) van de strip al wordt aangestipt, was Dickens weinig gelegen aan een evenwichtige plotopbouw. Het ging hem om levendige, naar het karikaturale neigende beschrijvingen van personages, hun omstandigheden en motivaties. Voor deze bewerking heeft Harry Balm gekozen voor een realistische aanpak, waardoor het zwaartepunt van de strip juist op het plot komt te liggen. Daardoor komen de vele toevalligheden, onwaarschijnlijkheden, tijdsprongen en het hele holderdebolderkarakter van de intrige wel erg op de voorgrond te staan. Tegelijk worden de extremere kantjes van de personages hierdoor onderbelicht, zodat een deel van de charme van het origineel aan de bewerking ontbreekt. Wat het lezen van de strip bemoeilijkt, zijn de vele tekstblokken; voor een deel noodzakelijk om een Dickens-roman binnen tachtig pagina's te houden, maar er komen ook veel overbodige tekstblokken voor, die beschrijven wat op het plaatje te zien is, in enkele gevallen zelfs wat er in ballonnen gezegd of gedacht wordt. Dat zijn storende basisfouten, net als de vaak onhandige plaatsing van tekstballonnen, waardoor de lezer de verkeerde leesvolgorde aanhoudt. Ook de wisselende spelling van diverse persoonsnamen bevordert het leesgenot niet. Aan de andere kant zijn er de tekeningen. Het is duidelijk dat Balms aandacht minder uitgaat naar eenduidige en consequente uitbeelding van zijn personages, dan naar de tekeningen als geheel, en dan met name op paginaniveau. De compositie per plaat is meestal vlekkeloos, en veel pagina's zijn ware kunststukjes van inktverdeling. Dat maakt Harry Balms *Barnaby Rudge* een gemengd genoegen: geen bron van leesgenot, maar wie wil weten hoe je een beeldverhaal opzet, kan hier een hoop leren.

JL

**

Het pension van de dokter Eon I

Griffo & Cothias
Lombard 1998
ISBN 90-5581-186-6
Prijs ƒ23,50 / Bfr.425
(72 pagina's, kleur, h.k.)

De Schotse hooglanden. Prachtige, woeste natuur, onherbergzame dorpjes en, naar men zegt, regen. Veel regen. Ook in het eerste deel van het tweedelige *Het pension van de dokter Eon*. Een onnatuurlijke regenstorm, die het pension van de buitenwereld dreigt af te sluiten. Het pension is een typisch Britse psychiatrische inrichting, waar de jonge journaliste Gabrielle Lange is neergestreken met haar assistent Mathieu White. Zij, altijd op zoek naar primeurs en schandalen, stelt een onderzoek in naar deze inrichting en haar patiënten, die stuk voor stuk een vooraanstaande rol hebben gespeeld in de Britse samenleving. **Patrick Cothias** volgt de twee journalisten tijdens hun verblijf in de inrichting, waar de patiënten zich vrijelijk kunnen bewegen. Al snel raken de twee betrokken bij de vreemde praktijken die zich af spelen in het pension. De lezer wordt onderwijl gedwongen om na te denken over de normen en waarden van onze samenleving en over de vraag wie gek is. Kun je wel spreken van gek zijn of is iemand eerder hoogbegaafd en gefixeerd op een bepaald denkbeeld? De ten tonele gevoerde karakters worden door **Griffo** (pseudoniem van Werner Goelen) op fraaie wijze uitgebeeld. Hij slaagt erin om binnen zijn realistische tekenstijl de personages in meer of mindere mate karikaturale trekjes mee te geven zonder dat het pension een al te groot rariteitenkabinet wordt. De frisse, en waar nodig sobere, inkleuring ondersteunt het verhaal goed.
Zeer boeiend zijn de laatste zes pagina's van het album, waarin het ontstaan van de inrichting wordt verteld. Gloria Hopes, voormalig schrijfster van bestsellers, vindt op zekere dag in Timothy Tips een gelijkgestemde ziel. Samen met deze professor in de botanica besluit ze om het pension op te richten om er daarna hun intrek in te nemen.

KB

***

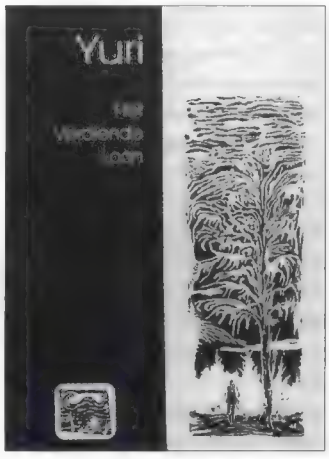

Het verdiende loon

Landman
The Drowning Man 1998
ISBN geen
Prijs ƒ25 / Bfr.500
(88 pagina's, zwart/wit, s.k.)

De jonge striptekenaar **Yuri Landman**, winnaar van de Prijs van Breda voor Strips 1998, werkte een jaar lang voor een reclamebureau in Ede, maar kreeg begin '97 de zak. Voor hem was dat ontslag het einde van een frustrerende periode. Hij klom in zijn tekenpen en maakte er een autobiografische strip over, die hij in eigen beheer uitbracht onder de titel *Het verdiende loon*. Namen van

betrokkenen werden gewijzigd (op papier heet het reclamebureau heel toepasselijk Verdien), maar voor insiders moet Landmans verslag een feest der herkenning zijn. Naar verluidt is de strip razend populair bij concurrenten van het desbetreffende bureau. 'Mijn boek ligt overal in de krantenbakken', vertelt Landman. 'Iedereen weet om welk bureau het gaat.' Dat kan ook haast niet anders, want de auteur is niet te beroerd om de meest miezerige details over zijn ex-collega's op te hoesten. *Looking back in anger*, zogezegd. Zijn chef is een gevoelloos monster, de secretaresse een slet, de directeur een dictator en diens zoon (ook hoog in functie) een asociale zak. Wie *Het verdiende loon* leest, krijgt een ton vol zwartgallig kantoorleed over zich heen gestort. Het siert Landman dat hij er niet voor terugdeinst om ook zichzelf weinig flatteus af te schilderen: een eigenwijs mannetje dat vol wrok een trap na geeft aan zijn voormalige werkgever. De vergelijkingen met nazi-iconen als **Hitler**, **Eichmann** en Auschwitz komen op de lezer belachelijk over, maar tekenen het venijn van de autobiografische verteller. Landman is in de eerste plaats hard en openhartig. In een zakelijke realistische tekenstijl zet hij de kille gebeurtenissen op papier. Het verhaal kabbelt rustig voort en de interne spanningen binnen het reclamebureau zijn goed voelbaar. De terloopse zijsprongen naar Landmans eigen seksleven doen wat geforceerd aan. Smeuïg voor de lezer, maar weinig functioneel. Wel toepasselijk zijn de terugkerende politieagenten die Landman tot twee keer toe aanspreken op het fietsen zonder licht. Getooid met Hitlersnorren symboliseren zij uitstekend de aversie tegen bureaucratie van de hoofdpersoon. Helaas sluit het boek af met een dooddoener van jewelste, als Landman een lotgenoot laat zeggen: 'Op het moment dat ik op staande voet ontslag kreeg, dacht ik: Kut! Even later stond ik buiten, keek om en dacht bij mezelf: Pfoe! Daar ben ik mooi vanaf!' Niettemin is *Het verdiende loon* een boeiende kijk op verziekte werkverhoudingen. Een ieder die ooit ontslagen is, zal de beschreven perikelen onmiddellijk herkennen.

JM

***

De geverniste vernepelingskes

Urbanus & Bosschaert
Standaard 1998
ISBN 90-02-20242-3
Prijs *f*9,95 / Bfr.180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Klaarblijkelijk heeft (de) Urbanus (strip) wat promotie nodig. Het is bekend dat de grootste afnamegroep van de albums 12- tot 15-jarigen zijn, en hier willen de auteurs wat verandering in zien komen. Zij pretenderen immers een klassieke Vlaamse strip voor alle leeftijden te maken. Eerst werd het **Merho**publiek bestookt met de crossover *Kiekebanus*. Daarna, onder het mom van de vereniging van Vlaanderens grootste komiek en Vlaanderens grootste grafisch talent ... dit moet commercieel potten breken, werd voor *De geverniste vernepelingskes* **Jan Bosschaert** gekoppeld aan Urbanus. Hierbij werd er besloten dit album exclusief voor te publiceren in de (nieuwe) *Panorama*. Een society weekblad waarvoor Jan Bosschaert al eens een cartoon plachtte te maken. Na het beëindigen van deze strip is dit weekblad trouwens stopgezet; een teken aan de wand? Ondertussen is met de lancering van de nieuwe **Urbanus/ Linthout**-strip, nu met voorpublicatie in *TV Ekspres*, een tv-blad voor gans het gezin, een nieuw offensief ingezet ... Bosschaert tekent in een karikaturale *Sam*-stijl, twee pagina gagstripjes (met uitzondering van het lanceringsverhaaltje), waarbij steeds een BV (Bekende Vlaming) in zijn blootje wordt gezet. De stripjes beginnen wanneer Bosschaert een BV als model gebruikt, waarna Urbanus komt binnenvallen met een onnozele opdracht, die de twee samen dan desastreus doen mislukken. Dit alles met het nodige pis/kak/bloot-humorgeweld. Naast al die BV's (**Lotti**, **Els de Schepper**, **Prins Laurent**, alle VTM en VRT-presentatrices enzovoort) wordt ook elke Belgische actualiteit/rage op de korrel genomen: Kabouter Plop, de hondjesmanie van de prins, *X-Files*, **Jumet**, **Montignac** ..., maar vooral de platte commerciële televisie moet het ontgelden.
Reacties vanuit het BV-front? De enigste die zich door deze behandeling in zijn kont gebeten voelde was **Koen Crucke** (kapper van Samson) die gans zijn verhaaltje met een kegel in zijn achterste mag rondlopen. Tja, wat had hij dan verwacht van een tekstschrijver die vroeger als **Urbanus van Anus** door het leven ging? Is dit alles nu grappig? Wel het is een feit dat deze strip een bestseller in Vlaanderen was. Dus Standaard en de auteurs blijken gelijk te krijgen met dit initiatief. En daar **Willem de Zwijger** ooit zijn grote boodschap liet vergulden (zie *Gilles de Geus*), is er ook van dit meesterwerkje een super-de-luxe uitgave verkrijgbaar.

MC

*

Meesters van de gerst 7: Frank, 1997

Van Hamme & Vallès
Glénat 1998
ISBN 90-6969-207-4
Prijs *f*25,95 / Bfr.519
(52 pagina's, kleur, h.k.)

Dit is het laatste deel van de reeks waarin scenarist **Jean van Hamme** vertelt over de wederwaardigheden van de brouwersfamilie Steenfort en haar brouwerij. Hij kon daar veel in kwijt, want sinds het begin van het verhaal zijn er twee

EPPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD
HART VER WAR MEND
ROTTERDAM

wereldoorlogen geweest, verschillende economische crises en ontelbare ontwikkelingen in het brouwersvak. Van Hamme plaatst de verschillende familieleden tegen dit decor. Persoonlijke drama's en liefdesgeschiedenissen stijgen op deze manier boven het individueel belang uit en vertellen het grotere verhaal van de modernisering van afgelopen 150 jaar. Dat leverde dermate prachtige verhalen op dat de stripserie ook werd bewerkt tot een fraaie televisieserie die in Nederland vorig jaar door de NPS werd uitgezonden. Een groot project als dit leidt zeker bij een laatste deel tot hoge verwachtingen, vooral omdat de voorgaande delen zowel wat betreft verhaal als tekenwerk stuk voor stuk artistieke hoogstandjes waren. Het zijn verwachtingen waar Van Hamme slechts voor een deel aan heeft voldaan. Het tekenwerk van **Francis Vallès** heeft dezelfde kwaliteit als de voorgaande delen, daar ligt het niet aan. Ook is de scenarist er weer in geslaagd om de oude familiegeschiedenissen in een modern verhaal op de achtergrond mee te laten spelen, bijvoorbeeld wanneer hoofdpersoon Frank een bier naar oud recept van een voorvader gaat brouwen. Van Hamme heeft zelfs een prachtig einde weten te vinden door de hele familiehistorie ook in de strip te laten verfilmen. In deze opzichten is er absoluut sprake van een waardige afsluiting. Het enige dat Van Hamme voor de zevende maal niet is gelukt is om een boeiend op zichzelf staand plot af te leveren. Daarvoor is het verhaal over Frank die achter de ware daders aangaat van de moord waar hij onschuldig voor is veroordeeld niet origineel genoeg en bij vlagen zelfs een tikkeltje te voorspelbaar. En ook al gebruikt Van Hamme al zijn verteltalent om er nog iets van te maken, de grote lijn van het verhaal blijft te zwak om van een nieuw hoogtepunt te spreken. Wat dat betreft zou er dus nog best een deel acht mogen komen dat zich in de 21e eeuw afspeelt, want de finale van een serie als *Meesters van de gerst* hoort eigenlijk **** te krijgen.

HW

***

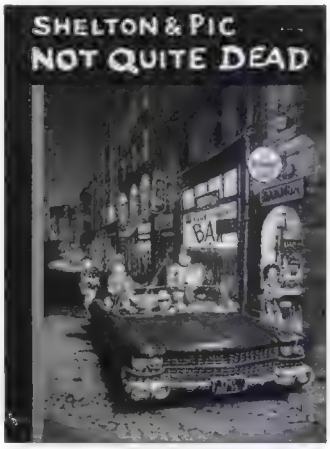

Not quite dead

Shelton & Pic
Oog & Blik 1998
ISBN 90-73221-19-6
Prijs *f*35 / Bfr.700
(60 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Underground heeft voor- en nadelen. De voordelen zijn bij voorbeeld de onafhankelijkheid en de spontaniteit van het genre. Een nadeel is dat niet elke strip even professioneel in elkaar is gestoken en dat het mogelijk is dat de maker achter een dekmantel van creativiteit en vernieuwing gewoon de nodige vaardigheden mist om een goed verhaal te vertellen of om redelijk tekenwerk af te leveren. Neem nou **Gilbert Shelton**. Ondanks het feit dat er bekende titels als *Those fabulous furry freak brothers* en *Fat Freddy's cat* van zijn hand zijn verschenen, blijkt de man één brok onvermogen bij lezing van *Not quite dead*. De tekeningen zien er even onbeholpen uit als het gemiddelde schoolkrantwerk: ze zijn knoeierig en amateuristisch en kenmerken zich bijna altijd door de keuze van het makkelijkste gezichtspunt. De verhalen en grappen in het album zijn niet minder chaotisch en lijken dikwijls al tekenend door Shelton en zijn Franse collega **Pic** te zijn bedacht, want van een logische lijn of een sterke vertelstijl is geen sprake. Er zijn einden die volledig uit de lucht komen vallen. En de verschillende karakters zijn even leeg als de muziek van **Dennie Christian**. Het schoolkrantkarakter van de strip wordt versterkt door het onderwerp: een rockband die al bijna twee decennia het clubcircuit afschuimt en vooral uitblinkt in het uiten holle frasen en puberale levenswijsheden. Bij vlagen dreigt een verhaal eventjes leuk te worden als de makers een volslagen idiote slapsticksituatie hebben bedacht, bij voorbeeld wanneer de hele band in een telefooncel probeert te spelen om een platenproducent aan de andere kant van de lijn over te halen om een plaat met hen te maken. Maar deze momenten zijn te schaars om het album lezenswaardig te noemen. Shelton zou er daarom goed aan doen terug naar school te gaan.

HW

*

Titeuf 1: Vrijen is vies
Titeuf 2: Lekker stoer

Zep
Glénat 1998
ISBN 90-6969-204-X (deel 1)
ISBN 90-6969-205-8 (deel 2)
Prijs *f*9,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Strips met kinderen in de hoofdrol werken vaak verteder end. Kinderen kunnen in hun naïviteit rake dingen zeggen over de wereld van de volwassenen. In een strip kan de kinderwereld een afspiegeling van de grote mensenwereld zijn, waardoor een platform ontstaat voor satire en milde maatschappijkritiek. Een bekend voorbeeld hiervan is *Peanuts* van **Charles Schulz**. Andere humorstrips waarin de wereld vaak door de ogen van een kind wordt bekeken zijn ondermeer *Miss Peach* (Kruimels) van **Mell Lazarus**, *Tijger* van **Bud Blake** en *Bollie en Billie* van **Roba**. De onlangs in Nederland uitgebrachte strip *Titeuf* van de Zwitserse tekenaar **Zep** valt ook in bovengenoemde categorie. *Titeuf* was in andere Europese landen al een succes en nu heeft Glénat in Nederland maar meteen twee delen op de markt gebracht. De strip wordt voorgepubliceerd in het uit *Sjosji* voortgekomen blad *Striparazzi*. De gagstrip heeft ook qua te-

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN

KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

kenstijl een overeenkomst met *Peanuts*: de figuurtjes hebben grote hoofden op kleine lichaampjes. Wat men echter bij Charles Schulz niet tegenkomt en bij *Titeuf* wel zijn grappen over kots, pies, poep, puisten en seks. *Titeuf* is realistischer, harder en (uiteraard) moderner: het jongetje Titeuf heeft een hanenkamkapsel en is dol op gewelddadige videogames. Het eerste deel van de reeks komt wat traag op gang, met voorspelbare grappen over seksuele voorlichting. Het komt er vaak op neer dat Titeuf in zijn onschuld confronterende vragen stelt over seksualiteit en hiermee de volwassenen in verlegenheid brengt. Leuker zijn de gags waarin Titeuf met halve waarheden over de natuur en de menselijke constitutie op de loop gaat en zich onnodig boos of angstig maakt, tot verbazing van zijn ouders. Verder laat Zep onverbloemd zien hoe hardvochtig kinderen op het schoolplein met elkaar omgaan. Kinderen met afwijkende kenmerken worden keihard uitgelachen en argeloze kinderen worden door pestkoppen in de val gelokt. Titeuf doet hier vrolijk aan mee, maar ook hij krijgt zijn deel: als hij zich kwetsbaar opstelt en verkering probeert te krijgen, wordt hij steevast belachelijk gemaakt. De tekenaar spaart de lezer geen enkel onsmakelijk detail: er wordt gekotst, geëxhibitioneerd, luidruchtig getoiletteerd en men slaat elkaar ongedwongen op de ogen. Kortom, de lezer krijgt een niets verhullend beeld van wat er zich zoal tussen kinderen van acht jaar afspeelt: thuis, op straat en op school. Het is humor voor de liefhebber en dat zal niet zozeer het kind zijn, maar eerder de volwassene die met weemoed terugdenkt aan zijn kinderjaren.

RvR

**

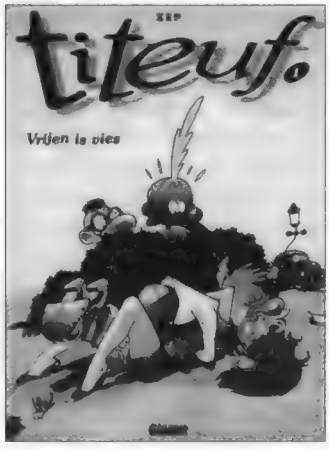

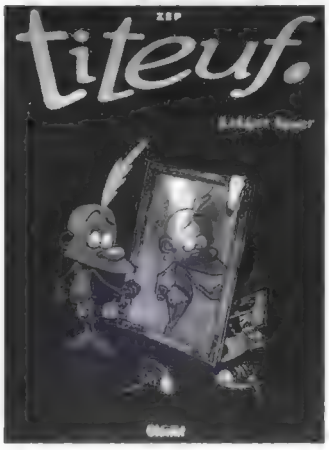

Robbedoes en Kwabbernoot 46: Als in een droom

Tome & Janry
Dupuis 1998
ISBN 90-314-1852-8
Prijs ƒ6,90 / Bfr.120
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Robbedoes is dood, lang leve Robbedoes. Na zestig jaar heeft de liftjongen met oranje haar een verbazingwekkende metamorfose ondergaan. Makers **Tome** en **Janry** presenteren hem in deel 46 uit de serie als een serieuze dertiger. 'De grote Robbe' is voortaan realistischer getekend, er kriioelt geen glimlachend eekhoorntje meer om hem heen en slapstick-humor heeft de held ook niet langer nodig.
Nee, de drie grappen in dit fantastisch getekende boek gaan over de namen van de hoofdrolspelers. Kwabbernoot ('Vreemd dat niemand me bij m'n voornaam noemt') heeft een hele kleine rol, maar dat valt je pas op aan het eind van het boek. Het leest als een trein, omdat elk eerste plaatje van elke pagina weer verrast. Iedere wending in het verhaal is spannend, iedere beweging mooi in beeld gebracht.
Hulde dus aan Tome en Janry. De missie om Robbedoes millenniumproof te maken, is volbracht. En ik kan het niet laten om af te sluiten met een citaatje. De liftjongen die ooit een marsupilami als huisdier had, spreekt anno 1999 dit soort volzinnen uit: 'Wie ooit heeft gezegd dat de lach de mens uniek maakt, had er het cynisme aan toe moeten voegen.'

VM

****

Zoo 2

Frank & Bonifay
Dupuis 1999
ISBN 90-314-2134-0
Prijs ƒ26 / Bfr.480
(64 pagina's, kleur, h.k.)

Met het eerste deel van de Vrije Vlucht-reeks *Zoo* bevestigde **Frank Pé** vijf jaar geleden dat hij één van Belgisch beste striptekenaars is, zoniet de allerbeste. De drie delen van de jeugdstrip *Ragebol* stonden nog bij velen op het netvlies gegrift: sfeervolle platen met onder meer walvissen en katten in de hoofdrol. Frank toonde zich een natuurfreak, die zijn liefde voor de tekenpen in dienst stelde van zijn liefde voor het dierenrijk. *Zoo* is *Ragebol* in het kwadraat: nog meer dieren, nog meer grafisch vernuft, nog meer sfeer. Want sfeer is het geheime wapen van Franks strips. Ze zijn gevuld met verstilde emoties, gevoelens die in één enkel stripplaatje tot volle wasdom kunnen komen. Frank zal zich ongetwijfeld vereenzelvigen met beeldbouwer Buggy, die in luttele seconden een panter vormgeeft in klei, om maar vooral niet de intensiteit van het moment kwijt te raken. In de praktijk blijkt Frank echter niet de snelle werker die Buggy is. Het heeft maar liefst vijf jaar geduurd voordat de tekenaar met een tweede deel van *Zoo* op de proppen komt. Na de goede ontvangst van *Zoo 1* waren de verwachtingen hoog gespannen. Zou Frank zijn grafisch peil weten te handhaven? Maar ook: Zou het verhaal nu eindelijk wat meer tot ontwikkeling kunnen komen? Een niet onterechte kanttekening. De overweldigende beeldenpracht overschaduwde in grote mate het vertelde verhaal. De bewoners van een Normandische dierentuin (vier mensen en een grote hoeveelheid exotische beesten) voelen de dreiging van de zojuist uitgebroken Eerste Wereldoorlog. Het dierenpark fungeert als Hof van Eden in een wereld vol tragiek. Ook de personages in dit aardse paradijs blijven echter niet verschoond van pijn en verdriet. Eigenaar Célestin ondervindt als arts de gruwelen van de oorlog aan den lijve als hij gewonden opereert in een tot veldhospitaal omgebouwde kerk. Buggy voert als kunstenaar een gevecht met zijn eigen creativiteit. De jonge, onbezonnen Manon moet wennen aan het langzaam volwassen worden. En de stille Anna denkt vol angst terug aan haar nog onduidelijke Russische verleden. Met deze ingrediënten heeft **Philippe Bonifay** een eerlijk en indringend scenario geschreven, waarin Frank zijn dieren, emoties en tekendrift volledig kwijt kan. Het resultaat neigt naar een meesterwerk, maar is het net niet. Dat komt enerzijds doordat het verhaal meer impliceert dan daadwerkelijk vertelt. Van de feitelijke oorlog merk je als lezer nagenoeg niets. Anderzijds zijn de momenten van drama-

tiek zo indrukwekkend in beeld ge-bracht dat ze beginnen te neigen naar pathetiek. En dat terwijl de goede bedoelingen toch echt van deze strip afspatten. In feite balanceert Frank op hetzelfde dunne koord waarop ook **Bernard Hislaire** naar evenwicht zoekt. Diens magnum opus *Samber* lijkt na vijf delen aan pathos tenonder te gaan. Zo mooi getekend, maar tegelijk soms ook zo losgerukt uit de context van het verhaal. Wat dat betreft is *Zoo* een evenknie van *Samber*. *Zoo 2* is een indrukwekkende strip vol indrukwekkende tekeningen en indrukwekkende emoties. Om het spreekwoordelijk te zeggen: overdaad schaadt.

JM

***

Commissaris Martens 1: De glimlach

Geerts
Arcadia 1998
ISBN geen
Prijs ƒ22,50 / Bfr.395
(44 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Zo'n twintig jaar geleden werd het weekblad *Robbedoes* opgefrist met de komst van een groep jonge, getalenteerde tekenaars, zoals **Frank LeGall**, **André Benn**, **Frank Pé** en **André Geerts**. In de loop der jaren gingen zij elk hun eigen weg, Geerts als tekenaar van de succesvolle kinderstrip *Jojo*. Voordat Geerts *Jojo* creëerde had hij er al heel wat leerjaren opzitten. Een aantal jaren verschenen in *Robbedoes* zijn zorgelijke cartoons (onlangs gebundeld als *Ondankbare wereld 1 en 2*) Geerts begon met deze cartoons op advies van **Phillipe Vandooren** (in die tijd hoofdredacteur van *Robbedoes*), nadat deze een lang, satirisch verhaal had afgekeurd voor publicatie in het weekblad. Dat verhaal was *De glimlach*. Geerts heeft het opgediept uit zijn archief en vzw Arcadia maakte er een mooi boekje van in een beperkte oplage. Commissaris Martens is de sympathieke held van het verhaal. Met zijn eeuwige, aanstekelijke glimlach laat hij een frisse wind waaien door het politiebureau. Niet tot ieders genoegen, de boosaardige me-neer Zyx bedenkt een plan om het goede humeur van het politieteam weer te bederven. Hij ronselt sombere mensen die het leven niet meer zien zitten en vervangt mensen uit de omgeving van het politiebureau door hen. *De glimlach* is een aardige satirische strip die ruimte openlaat voor vervolgen, waarin de strijd tussen goed en kwaad verder kan worden uitgewerkt. Die vervolgen zijn er nooit gekomen, maar we kunnen nu wel voor het eerst kennismaken met Geerts eerste strip en alle elementen uit zijn cartoons en latere reeks *Jojo* zitten er al in: de glimlach, vriendschap, de kindertijd, de ronde vormen. Als extraatje is een kort verhaal uit 1982 opgenomen dat duidelijk een voorloper is van *Jojo*. Maar dit boekje is niet alleen uit historisch oogpunt interessant. De verhalen zijn nog steeds leuk om te lezen. De uitgave van *Commissaris Martens: De glimlach* door Arcadia (zij geven eveneens de nooit eerder verschenen albums van Mick MacAdam uit) was een goed idee, dat alle lof verdient.

HP

***

EN VERDER ...

- ***Dilbert 3: Een doorsnee dag op kantoor*** *(Adams, Big Balloon). Big Balloon verdient blijkbaar goed aan de commercieel succesvolle Dilbert. In elke kiosk en kantoorboekhandel wordt de beeltenis van Dilbert gebruikt voor gummetjes, sleutelhangers en zelfs een hele reeks kantoorbenodigdheden, maar het humoristische niveau van de strip zelf laat te wensen over. Dit is alweer het derde album, maar afgezien van een aantal aardige, satirische vondsten over de IT-industrie, laat deze verzameling krantenstroken een onbevredigd gevoel achter. * (PvC)*
- ***Doggyguard 1: Wacht u voor de lijfwacht!*** *(De Groot/Rodrigue, Lombard). Aardig getekende, maar ronduit flauwe grappen over een hond die wel erg veel wegheeft van De Kat van Geluck. * (PvC)*
- ***Fanchon*** *(Servais, Dupuis). Servais revancheert zich na een aantal mindere Ardennen-verhalen. Fanchon is een met gevoel en spanning uitgewerkt plattelandsdrama over drie jongens en een meisje die na de middelbare school het contact met elkaar verliezen. De begrafenis van de moeder van Fanchon (letterlijk hoofddoekje in het Frans) zorgt voor een rendez-vous na twintig jaar. Alleen van dochter Fanchon ontbreekt ieder spoor ... **** (RS)*
- ***Fox 7: Los alamos trinity*** *(Charles/Dufaux, Glénat). De vaart zit er flink in. In hoog tempo ontmantelt Allan R. Fox met zijn kompanen de geheime organisatie die in de Verenigde Staten een militaire coup willen plegen. Het is allemaal al eens gedaan, maar de vaart van het verhaal en het fraaie tekenwerk verdoezelen veel. Eén van de betere avonturenstrips van dit moment. *** (RS)*
- ***Kobe de koe 7: De zure smaak van weerwraak*** *(De Moor /Desberg, Casterman). Kobe reist naar Kinshasa om fraude en moord binnen Dieren Zonder Grenzen op te lossen. Het spannende verhaal wordt verteld in oogstrelend teken- en plakwerk. *** (JM)*
- ***Névé 4: Witte Nepal*** *(Lepage/Dieter, Talent). Onderhoudend avontuur met hoog Jonathan-gehalte. Twee westerse pubers verwerken hun verleden bij een Nepalese gemeenschap die zich al snel ontpopt als een strenge sekte. Ondanks dit stereotype beeld schetsen de auteurs een realistisch beeld van het spirituele leven in Tibet. *** (JM)*
- ***Sigmund 5: Vijfde sessie*** *(De Wit, De Harmonie/Oog & Blik). Nadat de eerste vier sessies door De Plaatjesmaker werden uitgegeven - de privé-uitgeverij van Peter de Wit en Hanco Kolk - is de vijfde een coproductie van maar liefst twee geheel andere uitgeverijen. Jammer dat zij niet op het idee gekomen zijn om eens aan te geven welke stroken uit De Volkskrant ditmaal zijn afgevallen. Waarom is zo'n selectie eigenlijk nodig? Laat de lezer maar bepalen welke Sigmund-grappen leuk zijn en welke minder. Er zitten overigens in deze sessie weer juweeltjes tussen. Prachtige cover ook. *** (RS)*
- ***Storm. Kronieken van de Tussentijd 3: De Sterrenvreter*** *(Lodewijk/Matena, Big Balloon). De Storm-serie begon inhoudelijk met clichématige avonturen. Later kregen de mooie schilderingen van Don Lawrence gezelschap van beter doorknede verhalen. Voor deze spin-offreeks is het tekenwerk overgenomen door Dick Matena, onder het pseudoniem John Kelly. Naast het tekenwerk ging toen ook het scenario achteruit. Dit derde Tussentijd-avontuur zet die lijn helaas voort. Het enige pluspuntje is dat zowel Big Balloon als Matena er nu voor uitkomen; geen vermelding meer van Kelly. * (JB)*
- ***Zoek!! 1: Apporteren is ...*** *(De Jager, Big Balloon). Uitgeverij Big Balloon kan met al die vierkante albums maar beter een aparte divisie 'Square Balloon' starten. Na 'Sneek' en 'Bokkies voor Bokkies' is nu ook 'Liefde en Geluk' uit Televizier en Algemeen Dagblad in een vierkant jasje gestoken. Zo langzamerhand is het overzicht van deze reeks overigens totaal zoek: De Jagers stroken over Jaap, Greet en dat irritante, flauwe hondje verschenen al op scheurkalenders en in kleurenalbums. Nu dus ook vierkant, en vaak met maar twee stroken op één pagina. Alleen voor de ware liefhebbers ... * (PvC)*

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****	grote klasse!
***	goed
**	redelijk
*	slecht
o	abominabel

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

VIDEO

Anastasia

20th Century Fox/
Columbia Tristar 1998
Bestelnummer D2764.1
Prijs ƒ44,95 / Bfr.899
(±95 minuten, Alle leeftijden)

De poging van Fox om marktaandeel weg te knabbelen van Disney's lucratieve tekenfilmmarkt is vorig jaar tot ieders verbazen gelukt. Na flinke investeringen in een nieuwe tekenfilmstudio en het aantrekken van **Don Bluth** als regisseur werd gekozen voor de *Anastasia*-legende, die voldoende Disney-achtige ingrediënten bevat om het publiek om de tuin te leiden. Het schijnt dat er in Amerika screenings werden georganiseerd die deze film presenteerden als 'de nieuwe Disney' en ook vooraanstaande kranten, dagbladen en filmrecensenten meenden *Anastasia* te herkennen als 'de nieuwe Disneyfilm'. Niet verbazingwekkend, want *Anastasia* is qua formule en inhoud een regelrechte Disney-imitatie: weelderige prinsessen, muzikale massascènes en wandelende 'Happy Meal-knuffels met komische dialoog' ... het zit er allemaal in. Maar beter goed gejat dan slecht bedacht: er zijn wat slappe momenten en de groots opgezette musicalelementen zijn niet ieders smaak, maar verder is deze film aangenaam en verrassend kijkplezier. Helaas voor de echte filmfanaten brengt de filmmaatschappij geen speciale breedbeeldversie uit met de bekende zwarte balken op het scherm. De film werd gedraaid op het zeldzaam gebruikte, dure Cinemascope-formaat, en door de 'platte' videoversie blijft er van de pracht en praal van het bioscoopscherm weinig over: de spectaculaire, nachtelijke treinontsporing toont de videokijker slechts halve wagons en één stuk rail.

PvC

***

De Leeuwenkoning II: Simba's Trots

Buena Vista 1999
Bestelnummer 3708916
Prijs ƒ44,95 / Bfr.899
(±82 minuten, Alle leeftijden)

Alweer een 'vervolgfilm' op een bioscoopsucces en helaas ook niet de laatste. Iedereen die dacht dat de cirkel rond was met het einde van *De Leeuwenkoning*, komt bedrogen uit. Natúúrlijk is een vervolg op Disney's meest succesvolle animatiefilm uit 1994 onvermijdelijk. Dit tweede deel bevat alle bekende ingrediënten uit de oorspronkelijke film en heeft daardoor een slaapverwekkend hoog déja-vugehalte. Maar *De Leeuwenkoning II* heeft één ding waar zijn voorganger niet aan kan tippen: een plot. Simba is inmiddels koning en zijn eerste kind is geen klein Simba'tje (wat iedereen zou verwachten) maar een dochtertje, Kiara. Zij sluit vriendschap met Kovu, een afstammeling van Scar, dit tot ongenoegen van de leeuwin Zira. Zij is samen met een hele groep leeuwen (de hyena's zijn voorgoed verdwenen) verbannen uit het vruchtbare gebied en is vastbesloten wraak te nemen op Simba. Dat klinkt wel heel erg bekend (terug bij af!), en op het moment dat je je afvraagt waar Timon en Pumbaa zijn gebleven, komen ook zij ten tonele met wederom een insectennummer.
Over Simba gesproken ... dit vrolijke, stoere leeuwtje uit deel I is een ontzettend ouderwetse knorrepot geworden die (nog net niet pijprokend en krantlezend voor de open haard) zijn dochter bestookt met moralistische preken over verantwoordelijkheid en andere normen en waarden. Terwijl in veel vroegere Disneyfilms vaak een moederfiguur ontbrak (*Sneeuwwitje*, *Bambi*, *Pinokkio* enzovoort) wordt dit gemis sinds *De Kleine Zeemeermin* meer dan gecompenseerd door overheersende, strenge vaderfiguren die het beste voorhebben met de hoofdpersonen (meestal tienerdochters).
Voor de rest van de film kan hetzelfde gezegd worden als over alle andere vervolgen: het zit technisch goed in elkaar, de muziek is acceptabel (*Ladysmith Black Mambazo* & **Tina Turner**), de originele cast is weer bij elkaar gebracht ... maar zonder origineel in het achterhoofd is het eigenlijk vlees noch vis. Wie waarde hecht aan originaliteit moet deze band laten voor wat ie is: leuk gedaan, 'but no, thank you ...'

PvC

**

The Magic Sword. Quest for Camelot

Warner Bros. 1998
Bestelnummer SCV16231
Prijs ƒ39,95 / Bfr.799
(±96 minuten, Alle leeftijden)

The Magic Sword, ingeklemd tussen de release van *Anastasia* en Disney's *Mulan*, ging in 1998 roemloos ten onder. Dit tekenfilmproject had ook voor Warner Brothers een succesvolle intrede op de tekenfilmmarkt moeten zijn, maar het 'sword & sorcery'-verhaal heeft qua onderwerpkeuze dan ook te kampen gehad met *bad timing*: pers en publiek zaten duidelijk niet te wachten op Europese ridders, Keltische draken en schone jonkvrouwen. Een zure tegenvaller als je bedenkt dat concurrent Fox met *Anastasia* wel een aardige duit binnenhaalde – en met een film die óók niet verder ging dan de welbekende Disney-formule.
Het verhaal gaat niet over de ridders van de ronde tafel, maar wordt verteld vanuit een heel ander perspectief: Kayley is de dochter van één van de ridders van de Ronde Tafel. Haar vader wordt tijdens een ruzie aan de ronde tafel dodelijk getroffen door het zwaard van zijn inhalige, egoïstische Camelot-collega Ruber. Als het zwaard van Excalibur wordt gestolen, is dochter Kayley vastbesloten om het zwaard terug te vinden. Maar Rubers hulp, een griffioen (ander woord voor 'vliegende draak'?), is het zwaard verloren door ingrijpen van Silverwing, het vliegende hulpje van tovenaar Merlijn. Ruber en Kayley proberen allebei het zwaard van koning Arthur te pakken te krijgen.
Geen slecht basisidee, maar nergens begint het te bruisen. De liedjes zijn - met uitzondering van het prachtige *I Stand Alone* - niet bepaald inspirerend en de animatie is hier en daar ronduit harkerig. Wie *The Prince of Egypt* zag, weet hoe traditionele animatie en computeranimatie uitstekend kunnen samengaan, maar *Quest for Camelot* laat bij de animatie van een reusachtige, stenen reus zien hoe het juist weer niet moet. Ook op *character design* is flink bezuinigd: het meisje

Kayley lijkt als twee druppels water op Belle uit *Beauty and the Beast*. Deze optelsom pakt dus negatief uit, en zelfs een internationale sterrencast (onder anderen **Pierce Brosnan**, **Céline Dion** en **John Gielgud**) biedt dan geen redding meer. En let op de (enigszins misplaatste) verwijzingen naar *Roadrunner*, **Tex Avery**, *Superman* en *Dirty Harry*! Laten we maar gewoon het management en de marketing van Warner Brothers de schuld geven, en hopelijk komt het Nederlandse talent dat aan deze film werkte (**Daan Jippes**, **Wilbert Plijnaar** en **Piet Kroon**) de volgende keer beter uit de verf.

PvC

**

Het Dappere Broodroostertje: De redder in nood

Het Dappere Broodroostertje: Gaat naar Mars

Buena Vista 1999
Bestelnummer 3698816 (Redder)
Bestelnummer 3698916 (Mars)
Prijs ƒ29,95 / Bfr.599
(±70 minuten, Alle leeftijden)

In de dagen dat Disney nog een kwijnend bestaan leidde, maakte voormalig Disney-medewerker **Tom Wilhite** met een aantal ex-Disney-tekenaars de charmante tekenfilm *The Brave Little Toaster*. Toen, in 1987, was deze film een verrassing en ruim tien jaar later werden er maar meteen twee vervolgen gemaakt: *Het Dappere Broodroostertje: De redder in nood* en *Gaat naar Mars*.
In het oorspronkelijke deel werden een aantal elektrische

apparaten geïntroduceerd die het opnamen tegen de moderne consumptiemaatschappij. Het broodroostertje streed samen met stofzuigers, lampjes en transistorradiootjes tegen de dreigende schroothoop en dat maakte deel I tot een originele film. Maar hoe maak je daar een vervolg op? In *De redder in nood* zorgt een oude, versleten computer ervoor dat een aantal gewonde dieren niet naar een laboratorium gebracht worden. En *Gaat naar Mars* draait om een hoeveelheid elektrische apparaten die de fabriek in een raket ontvluchtten om op Mars een beter bestaan op te bouwen. Laten we het verhaal maar verder niet uit de doeken doen ... Beide films, en vooral *Gaat naar Mars*, zijn volkomen absurd, bevatten irritante snertliedjes en slappe televisieanimatie. Dat broodroostertje had samen met zijn elektrische vriendjes na deel I gewoon naar de schroothoop moeten gaan ...

PvC

*

Beertje Sebastiaan

Arcade 1998
Bestelnummer 24.40328
Prijs ƒ14,95 / Bfr.299
(±93 minuten, Alle leeftijden)

'Wie is **Frank Fehmers**?', is het eerste wat er in je opkomt bij de (spaarzame) begintitels. Een pseudoniem voor een getalenteerd filmmaker? Of een gemankeerd filmmaker die sinds deze productie uit 1990 voorgoed verdwenen is en nu incasso-medewerker is bij het GAK-Amsterdam? Laten we het laatste hopen, want aan deze te-

kenfilm van Nederlands fabrikaat zal het Productiefonds voor de Nederlandse Film nog bij elke vertoning nachtmerries beleven. Ook geldschieters als ING, de Postbank, de TROS, Elsevier en Vendex dachten vast centjes te verdienen met een superbeer, inclusief cape en zonnebril. Helaas, pindakaas ... *Sebastian Star Bear: First Mission* beleefde niet meer dan één missie en gelukkig maar. Draco, een theatermannetje (of zo) moet een act in elkaar knutselen om geld af te dragen aan een mannetje met een boze gorilla. Als zijn hulpje iets roept als 'ik heb honger als een beer' (of zo) komt hij op het idee om een berennummer in elkaar te draaien en al gauw wil hij overal ter wereld beren stelen. Gelukkig is er natuurlijk een intergalactisch sterrenbeertje als Sebastiaan die te hulp schiet. Een eerstejaars tekenstudent van de MTS ontwierp met een geodriehoek een ruimteschip voor dit beertje, en wie weet ontwierp hij met een passer ook meteen de beren. Het ziet er allemaal niet uit en laten we er verder geen woorden aan vuil maken: er is bijzonder veel animatietalent in Nederland, maar toen deze film gemaakt werd waren ze blijkbaar allemaal met vakantie en heeft Fehmers Randstad Uitzendbureau opgebeld om deze celluloidverspilling te voltooien. Eén ster voor een tekenfilm die toch nog als studiemateriaal kan dienen voor animatiestudenten die willen weten wat er mis kan gaan bij de productie van een lange tekenfilm.

PvC

*

The wind of Amnesia

Polygram 1997
Prijs ƒ29,95 / Bfr.598
(±80 minuten. Alle leeftijden)

De mangahype lijkt over zijn hoogtepunt heen. De schappen liggen minder vol met Japanse titels en de liefhebber moet langer zoeken voor hij een verkooppunt heeft gevonden. Wellicht blijkt het genre een blijvertje, maar dan zal het niet op de grote schaal zijn die het verschijnsel na zijn entree in Nederland had. De redenen voor deze neergang werden mij duidelijk toen ik naar *The wind of Amnesia* keek. Want hoe spectaculair de gevechtsrobots ook zijn, hoe jeugdig en heldhaftig de hoofdpersoon ook is en hoe dramatisch de ondergang van de beschaving ook wordt gebracht, het is allemaal oude koek en dus saai.
Sterker nog: ik heb de film twee keer gezien en twee keer viel ik in slaap. En ik was niet eens moe.
De verhalen, de thema's, de karakters en de vormgeving zijn bij manga's meestal hetzelfde. De verrassingen blijven uit. De tekeningen zijn statisch en dat wordt opgevangen met snelle beeldwisselingen en dreigende muziek. Zie je één manga, dan heb je de meeste al gezien. Kijk daarom enkel naar de beste. *Akira*, *Ghost in the shell* of *Urotsukidoji*. Sla zo'n dertien-in-een-dozijnprodukt als *The wind of Amnesia* maar over.

HW

*

Klaartje bij nacht

De uitgevers van *Rooie oortjes* moeten hun oren spitsen: vanaf maart 1999 zet uitgeverij Safe Comics een tegenoffensief in met *Klaartje bij nacht*. Om de drie maanden gaat er een album verschijnen van deze humoristische reeks omtrent een rondborstige prostituee die tussen de bedrijven door haar zoontje Pablito opvoedt. De Spaanse strip (van oorsprong *Clara de Noche* geheten) wordt getekend door **Jordi Bernet** (bekend van *Torpedo*) en geschreven door het duo **Carlos Trillo** en **Eduardo Maicas**. In Spanje is de gagstrip al enige tijd een grote hit dankzij publicatie in het tijdschrift *El Jueves*. Er liggen inmiddels zo'n achthonderd pagina's op de plank, dus Safe Comics kan even vooruit.

Strip Art Features, het syndicaat van **Ervin Rustemagic**, brengt *Clara de Noche* in drie landen tegelijk aan de man. Behalve Nederland worden ook Frankrijk en Duitsland geacht te bezwijken voor de charmes van deze lichtekooi. Aan de grappen kan het niet liggen: die zijn even oubollig als wat *Rooie oortjes* de lezer al jarenlang met groot succes voorschotelt.

JM

Striparazzi verdwijnt

Nederland is weer een stripblad armer. *Striparazzi*, het voortvloeisel van *SjoSji*, zal na april niet meer verschijnen. Uitgeverij Big Balloon heeft op dinsdag 2 februari jongstleden besloten tot opheffing van het verlieslijdende tijdschrift.

Dat het niet goed ging met het stripblad van Big Balloon was al langer duidelijk. Begin september vorig jaar onderging het tweewekelijks verschijnende *SjoSji* een radicale restyling, die uitmondde in het maandblad *Striparazzi*. Chefredacteur **Dirk Snoodijk** sprak indertijd in *Stripschrift 313* de hoop uit dat *Striparazzi* het keerpunt zou zijn in de neergang van het aantal *SjoSji*-abonnees. Het mocht niet zo zijn. 'Dit is heel teleurstellend', laat Snoodijk nu weten. 'We hadden gedacht dat het op één of andere manier mogelijk moest zijn om in Nederland een striptijdschrift te exploiteren, maar blijkbaar kan dat niet.'

Big Balloon heeft *Striparazzi* beoordeeld op twee criteria: het grotendeels handhaven van het *SjoSji*-abonneebestand en het aanboren van een nieuwe doelgroep via de losse verkoop. 'Het is redelijk gelukt om de abonnees van *SjoSji* te behouden', constateert Snoodijk. 'Afgehaakt zijn vooral de wat oudere abonnees, terwijl de jonge lezers over het algemeen wèl positief reageerden. Het is misgegaan met de losse verkoop: die viel heel erg tegen. Zelfs een terugkerende reclamespot op Cartoon Network kon het tij niet keren.'

Met het verdwijnen van het eigen stripblad verliest Big Balloon één van de pijlers waarop de uitgeverij zo'n tien jaar geleden is gebouwd. Snoodijk: 'Een eigen blad geldt als een verrijking voor een uitgeverij. Onze auteurs verliezen nu een belangrijke publicatiemogelijkheid. Ondanks het gevecht dat we hebben gevoerd, moeten we concluderen dat er blijkbaar geen markt is voor een stripblad in Nederland.'

JM

Den Bosch krijgt Stripdagen Breda

De Stripdagen Breda heten vanaf oktober dit jaar De Stripdagen Den Bosch. De voorgenomen sloop van thuisbasis Het Turfschip en blijvende onduidelijkheid over een alternatieve locatie in Breda hebben Het Stripschap doen besluiten haar heil elders te zoeken. De Brabanthallen in 's-Hertogenbosch moeten nu het vaste thuishonk van De Stripdagen worden.

Lang heeft Het Stripschap gewacht op een bevredigende oplossing in Breda. Het gemeentebestuur beloofde een nieuw evenementencomplex, maar kon haar plannen tot op de dag van vandaag niet concretiseren. 'Met verbazing hebben wij kennis genomen van de gang van zaken', licht Stripschap-voorzitter **Jaap van Oostveen** toe. 'In feite heeft de gemeente Breda helemaal niks gedaan. Wij wilden natuurlijk het liefst in Breda blijven, maar dan wel onder bepaalde condities. De locatie voor De Stripdagen moest over goede voorzieningen beschikken en toekomstbestendig zijn. Omdat de gemeente ons geen duidelijkheid kon verschaffen, zijn wij verder gaan kijken.'

De Brabanthallen in 's-Hertogenbosch zijn volgens Van Oostveen een alternatief dat op bepaalde gronden zelfs beter is dan Het Turfschip. 'Het is een locatie die speciaal voor evenementen is aangelegd. Bovendien zijn De Brabanthallen overzichtelijker en toegankelijker', meent Van Oostveen. Op termijn heeft hij een groeiscenario in zijn hoofd, waarbij de Stripdagen qua oppervlakte kunnen groeien van 6.500 m^2 naar 10.000 m^2. Voor de komende vijf edities van De Stripdagen zijn inmiddels data geprikt. Vanaf 2000 zal het evenement plaatsvinden in het vierde weekend van september. Van Oostveen is optimistisch: 'Alles is goed verlopen. We hebben een plek, een datum en faciliteiten. De toekomst van de Stripdagen is gewaarborgd.'

Turfschip-exploitant **A. Linssen** heeft in *BN/De Stem* de nodige kritiek geuit op het Stripschap-bestuur, dat volgens hem 'op een onfrisse manier' heeft gehandeld door zijn aanbod af te doen als 'hogere huur voor minder faciliteiten'. 'Ik ben misleid. De Stripdagen verhuizen op onzuivere gronden naar Den Bosch', aldus Linssen. De exploitant laat bovendien weten zelf een stripbeurs te gaan organiseren in Het Turfschip. Van Oostveen heeft geen zin om publiekelijk met Linssen in discussie te gaan. 'Hij is de exploitant, dus gaat hij z'n gang maar.'

Ook uit een andere hoek komt kritiek. **Peter van der Heijden**, organisator van de Grote Stripbeurs van 's-Hertogenbosch, is 'helemaal niet blij' met de verhuizing van de Stripdagen. 'Voor ons kwam dit als een verrassing', zegt Van der Heijden. 'Wij verwijten De Brabanthallen vreemd gedrag en willen niet meer met ze samenwerken. Daarom hebben we besloten onze stripbeurs te verplaatsen naar de Hogeschool van 's-Hertogenbosch. Natuurlijk wens ik De Stripdagen alle succes toe. Wellicht kan 's-Hertogenbosch nu echt een naam gaan uitdragen als stripstad.' Van der Heijdens stripbeurs staat gepland op zaterdag 22 mei, de eerstvolgende Stripdagen op 9 en 10 oktober.

JM

Toonder-expo in Kasteel Groeneveld

Tot en met 29 augustus loopt de tentoonstelling 'Heer Bommel en de Natuur' in Kasteel Groeneveld, het rijksinstituut voor natuureducatie te Baarn. Het werk van **Marten Toonder** leent zich uitstekend voor dit soort doel-

einden. Volgens de samenstellers maken de *Bommel*-strips lezers bewust van de waarde van de natuur. Toonder is een natuurmens, zeker sinds hij in Ierland woont, een land met mysterieuze natuurtrekjes. De natuur is volgens hem bezield: bomen en bergen lijken op wonderlijke wezens.

De omgeving van Rommeldam kenmerkt zich door een grote diversiteit aan natuurgebieden. Op de expositie staan drie landschappen centraal: het Donkere Bomen Bos (geheimzinnig en moeilijk toegankelijk), De Zwarte Bergen (ongastvrij landschap) en De Zee (toegang tot verre oorden). Ze vormen de decors voor menig avontuur.

Openingstijden: dinsdag t/m vrijdag van 10-17 uur, zaterdag en zondag van 12-17 uur. Kasteel Groeneveld, Groeneveld 2, Baarn, (+31)(0)35-5420446.

RS

Literair stripproject in Tirade

Literator **Toine Moerbeek** heeft een strip ter nagedachtenis aan zijn moeder gepubliceerd in het literaire tijdschrift *Tirade* (98/3). Hij schrijft in het voorwoord dat zijn moeder na de dood van zijn vader zich terugtrok in het huis waar ze al meer dan vijftig jaar woonde. Ze dementeerde en keerde met haar gedachten steeds verder terug in het verleden, waarbij ze het huis gebruikte als een soort toegangspoort. De ene keer was het een hotel, de andere keer een kerk of een schilderij.

Moerbeek trok de laatste acht maanden

voor haar opname in een verpleeghuis in bij zijn moeder. Het voeren van gesprekken was echter nauwelijks meer mogelijk. Daarom besloot hij de tochten van zijn moeder door het huis en haar leven weer te geven in de vorm van een stripverhaal. Het is een tekststrip van 26 pagina's geworden, uitgevoerd in een donkere expressieve stijl. De titel is *Bella*, wat refereert aan een modeblad uit de beginjaren vijftig. De vlot getekende mannequins, die in dit blad stonden, bestonden in wezen ook alleen maar in een droomwereld.
'Beeldgedichten' noemt Moerbeek literaire strips. Bij zijn aantreden als redacteur van *Tirade* zo'n drie jaar geleden

HONKVAST

Zelfs in huis is ze weg,
ik zie dat aan de wijze
waarop haar glimlach functioneert,
misschien wel
haar lievelingsplek,

al weet je dat nooit zeker,
omdat je daar, eenmaal aangekomen,

de dingen niet groter
of kleiner maakt.

merkte hij op dat het beeldgedicht als artistiek genre nauwelijks serieus wordt genomen. Bella is een geslaagde aanzet tot eerherstel. Deze strip-ode inspireerde collega-redacteur **George Moormann** in hetzelfde nummer van *Tirade* tot het schrijven van 28 gedichten onder de titel 'Oost west thuis weg'. Een beeldverhaal in verzen, noemt de redactie het. Het is een fraaie beeldende aanvulling geworden op de tekeningen van Moerbeek.
Tirade is een uitgave van uitgeverij G.A. van Oorschot. Een los nummer kost *f*25 / Bfr.500.

RS

Hergé leunde zwaar op Jules Verne

Hergé heeft zich bij het maken van *Kuifje* veelvuldig laten inspireren door de boeken van **Jules Verne** (1828-1905). Dit blijkt uit de Franstalige studie *Tintin chez Jules Verne* van filosoof/bioloog **Jean-Paul Tomasi** en stripdeskundige **Michel Deligne**, die bij Brusselse uitgeverij Claude Lefrancq is verschenen. Volgens ochtendblad *Trouw* komt in dit boek naar voren dat Kapitein Haddock regelrecht afstamt van de bebaarde Pencroff, de ruwe zeeman die in Verne's *Het mysterieuze eiland* een grote genegenheid koestert voor Harbert Brown en de hond Top. Uitspraken en illustraties, waarop beide heren staan afgebeeld, doen sterk denken aan dialogen en plaatjes uit de *Kuifje*-albums. Volgens de auteurs van de studie zouden Jansen en Janssen evenbeelden zijn van Jules Verne's Craig en Fry, lijkt professor Zonnebloem veel op Palmyrin Rosette uit *Hector Servadac* en heeft Bianca Castafiore veel weg van de Napolitaanse diva Stilla in *Het kasteel van de Karpaten*. *Trouw* haalt nog het voorbeeld aan van de geleerden die in *Hector Servadac* plotseling een gigantische spin op de lens van hun telescoop zien verschijnen. Die grap kennen we van het *Kuifje*-avontuur *De Geheimzinnige Ster*.
Hergé ontkende ondanks eerdere beschuldigingen altijd dat hij thema's, personages en illustraties uit het werk van Jules Verne hergebruikte. Het onderzoek van Tomasi en Deligne toont zijn schatplichtigheid echter ondubbelzinnig aan.

RS

Nieuwe strip voor Wozniak

Tekenaar **Wozniak** tekende jaren geleden in samenwerking met Lapière het prachtige *Alice & Leopold*, maar de reeks werd na 5 albums stopgezet door Dupuis. En wat doet men bij uitgeverij Dupuis met tekenaars zonder reeks? Tja, teken dan maar wat losse gags in het weekblad *Robbedoes* om de huur te betalen... Dat resulteerde in *Barbara Sleepless*, een humorstrip (?) over een meisje dat aan aerobics doet. Dit uiterst vage stripje, op scenario van **Zidrou**, was gelukkig geen lang leven beschoren. Wozniak werkt nu samen met **Yann** aan *Zoia: De sterrenjagers* dat sinds januari in *Robbedoes* voorgepubliceerd wordt. Zijn fraai gepenseelde klare lijn

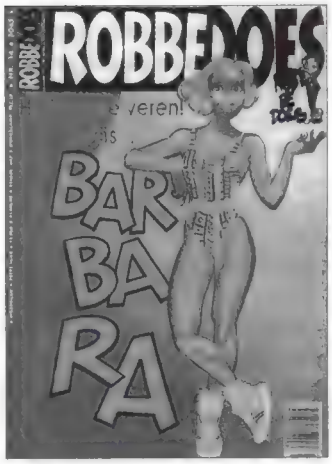

heeft plaatsgemaakt voor een enigszins rommelige en meer realistische stijl. Wordt vervolgd ...

PvC

Franse herdruk Marvel-klassiekers

De Franse uitgeverij Bethy brengt een aantal klassieke Marvel-verhalen opnieuw uit in luxere, gebundelde edities, die elk zijn aangevuld met achtergrondinformatie. De term 'klassiek' wordt ruim gehanteerd en omvat de herdruk-reeksen 'Comic Culture' en 'Mainstream'. Onder de eerste noemer valt de gebundelde serie *New*

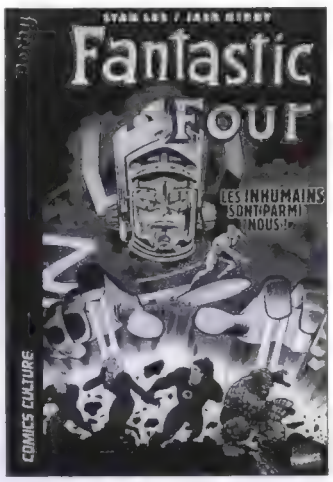

Gods (1 tot en met 11 uit 1971 en 1972) van heldenstrip-held **Jack Kirby**. Daarnaast een hardcover met de nummers 44 tot en met 50 van de *Fantastic Four* door Kirby en Marvelgrondlegger **Stan Lee**. Voor Franse comic-lezers des · te belangrijker omdat Bethy pas met de Amerikaanse nummer 51 is begonnen in Frankrijk,

BIJ JE VAN JE HELPEN EN STICHT Z'N KAMELEN TOT JE BESCHIKKING...
WAT KRIJGEN WE NOU? WAAR OM TE BLIJVEREN HIJ ACHTEREEN DAN?
JE HEBT HEM TOCH GEHOLPEN? DOOR VAN HEM TE ELSEN WAT HIJ SPONTAAN WILDE AANBIEDEN DE NAAST / DE WET VAN DE WOESTIJN. VERPLICHT DE NOMADEN ELKAAR TE HELPEN! DAT IS EEN ZAAK VAN OVERLEVEN.
WOZNIAK ZOIA

middenin een groot vervolgverhaal. Maar 'klassiek' slaat onder de serienaam 'Mainstream' echter ook op een aantal verhalen die in de afgelopen paar jaar zijn verschenen van helden als *Wolverine*, *de X-men*, *Daredevil* en *Spiderman*. Een leuk initiatief om op betaalbare wijze toch complete verhaallijnen en de oorspronggeschiedenis van Marvel-helden in bezit te krijgen.
Bel voor meer info: (+33) 01-44830636, of benader via e-mail: *bethy@hol.fr*.

JB

Diverse uitjes

In Galerie Lambiek, Kerkstraat 78 te Amsterdam, wordt een overzicht geëxposeerd van het werk van **Peter van**

"IS DIT KUNST, JONGEN?"

Straaten: politieke prenten, strips (*Vader & Zoon*) en 'elegant' erotisch werk. Bij wijze van uitzondering zullen er ook originelen gekocht kunnen worden. De expositie duurt tot eind maart.
Zondag 21 maart is er een *Suske en Wiske*-veiling in Delft waarvan de opbrengst ten goede komt aan een goed doel. De te veilen stukken zijn aangeboden door Standaard Uitgeverij, verzamelaars, stripwinkels en andere instanties: zo zijn er speciale, luxe edities van oude *Suske en Wiske*-albums, albums uit de jaren '50 en '60, enkele buitenlandse albums, reclame-uitgaven en curiosa te vinden. Een complete lijst met kavels kan opgevraagd worden bij Dennis Herman, Van der Spiegelstraat 61, 2613 EX Delft. Vanaf 12 uur kunnen de kavels bezichtigd worden en de veiling begint om 14 uur in de grote zaal van zalencentrum 'Delftstede', Phoenixstraat 66 (op loopafstand van het station).
Meer Suske en Wiske... De *Suske en Wiske*-fanclub houdt zondag 18 april van 10 tot 17 weer een fanclubdag in zaal Bellevue, Bosscheweg 34 in Boxtel. Er is een ruilbeurs, een veiling, er worden *Suske en Wiske*-items verkocht en **Paul Geerts** signeert van 11 tot 16 uur. Info: De Fameuze Fanclub, Postbus 84167, 3009 CD Rotterdam (*http://home-3.worldonline.nl/~ajlabee/*).
Het gemeenschapscentrum Het Valaarhof in het Belgische Wilrijk opent op 13 en 14 maart zijn deuren voor de elfde

stripbeurs van vzw 't Vlaams Stripcentrum. Naast onder meer een stripbeurs en signeersessies van voornamelijk Belgische tekenaars is er een tentoonstelling over **Steven Dupré** (*Sarah en Robin*) te zien. Voor meer informatie: (+32)(0)3-8274426, of via e-mail (*strip bib@mail.dma.be*).

In Breda vindt zondag 21 maart de vijfde editie van de Brabantse Boekenberg plaats in Het Turfschip. Het is een beurs voor en door liefhebbers van tweedehands en antiquarische strips, boeken en ander (oud) drukwerk, zoals prentbriefkaarten, kranten, tijdschriften, prenten, aandelen, documenten en affiches. Daarnaast is er plek voor boekencuriosa en worden er de hele dag taxaties verricht. Zowel particulieren als handelaren kunnen een kraam huren. Bezoekers betalen op vertoon van *Stripschrift* of *Schapnieuws*, het verenigingsblad van Het Stripschap *f*5 / Bfr.100 in plaats van *f*6,50 / Bfr.130. Voor meer info: Loek Donders, (+31)(0)413-342009.

Op 5 april is het tijd voor de elfde Delftse Stripdag in Delftstede (Phoenixstraat 66). Met ruilbeurs, tekenwedstrijd, signeersessies, een work- shop cartoontekenen en de Delftse strip-Nintendo-kampioenschappen. Ook vindt de traditionele uitreiking van De Gouden Balloon plaats, de prijs die jaarlijks wordt uitgereikt aan een persoon of instelling die zich verdienstelijk heeft gemaakt voor het beeldverhaal. Dit jaar gaat de prijs naar Het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden voor de tentoonstellingen *Kuifje in Tibet* en *Indianenverhalen* (met illustraties van onder meer **Derib**). Volgens de organisatie heeft het museum laten zien dat strips wel degelijk geschikt zijn als tentoonstellingsmateriaal. Voor meer info: (+31)(0)15-2135571/2126097.

PvC/RS

De grandioze, driedubbele terugkeer van Tom Carbon

Het leven van een striptekenaar is hard. Maakte je in de jaren tachtig snel furore als één van de vertegenwoordigers van een nieuwe lichting humoristische tekenaars – tien jaar later ben je een albumreeks bij Dupuis en een illusie armer. Wat nu gedaan? Geen punt, je haalt je one-shots uit de kast die je af en toe nog maakte en die stuur je telkens weer op naar allerlei tijdschriften. En omdat stripbladredacteuren blijkbaar niet zo kieskeurig zijn òf gewoon liggen te maffen, kan het je als auteur lukken om dezelfde oneshot aan wel drie tijdschriften te slijten. Zo hebben de lezers van *Suske en Wiske*, *Robbedoes* èn *Striparazzi* al meerdere keren kunnen genieten van dezelfde grap, waarvan hier afgebeeld Cromheecke's 'kano-indiaangrap'. Lang leve Tom Carbon!

PvC

Big, bigger, biggles!

Heerlijk: achterflappen, dossiers, extra interviewtjes, inlegvelletjes, infoblokjes ... allemaal toevoegingen die een album net even iets extra's geven. Uitgeverijen van strips doen daar helaas niet zo aan mee, maar uitgeverij Mikło, uitgever van de strip *Biggles*, maakt veel goed. Welkom in de wondere wereld van de 'vliegtuigstrip'!

De merkwaardige *Biggles vertelt* ...-reeks gaat helemáál niet over de beroemde vliegenier Biggles. Biggles doet alleen dienst als populaire kapstok voor een reeks vertellingen over andere beroemde vliegeniers. In album 12 is dat **Roland Garros**, en de uitgever is zo vrijgevig om ons te trakteren op een introotje in de vorm van een tekstballoon. Misschien heeft de *Stripschrift*-redactie altijd last van jetlag, maar we willen graag een extra vliegtuigborrel en een aspirientje als deze lees-onvriendelijke balloons in de toekomst nòg groter worden ...

PvC

HEERLIJK WEERTJE! GEEN WOLKJE AAN DE LUCHT! IDEALE GELEGENHEID OM MIJN T-BONE STEAK UIT DE DIEPVRIES TE HALEN!
SSS
KSSSSS
VERREK! DE TELEFOON! VUIG MIJN VLEES ERAF OF HET BRANDT AAN!
DRIIING

ROBBEDOES 9607

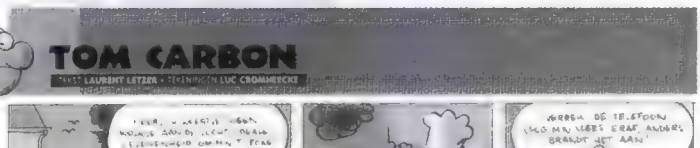

HEERLIJK WEERTJE! GEEN WOLKJE AAN DE LUCHT! IDEALE GELEGENHEID OM MIJN T-BONE STEAK UIT DE DIEPVRIES TE HALEN!
SSS
KSSSSS
VERREK! DE TELEFOON! VUIG MIJN VLEES ERAF OF HET BRANDT AAN!
DRIIING

STRIPARAZZI 9819

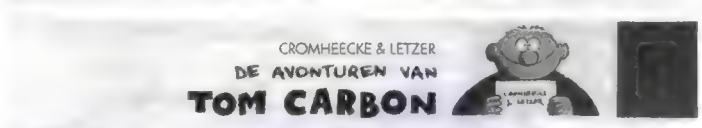

HEERLIJK WEERTJE! GEEN WOLKJE AAN DE LUCHT! IDEALE GELEGENHEID OM MIJN T-BONE STEAK UIT DE DIEPVRIES TE HALEN!
SSS
KSSSSS
VERREK! DE TELEFOON! VUIG MIJN VLEES ERAF OF HET BRANDT AAN!
DRIIING

Weerwolfhandboek

Na het *Griezelhandboek* en het *Vampierhandboek* is er nu ook het *Weerwolfhandboek*. Samensteller **Jack Didden** zet met hulp van griezelkinderboekenauteur **Paul van Loon** alle wetenswaardigheden over dit monster op een rijtje (waaronder hoe je een weerwolf herkent en wat je er dan, behalve hard wegrennen, tegen kan doen). De weerwolf blijkt overigens bijna net zo oud te zijn als de vampier: de Griekse historicus Herodotus noemt zijn verschijning als eerste. De vampier is alleen veel bekender geworden door de wereldberoemde soortgenoot Dracula.

In het boek staan de auteurs ook stil bij het optreden van weerwolven in stripverhalen. Ze constateren dat je deze wezens niet zo vaak tegenkomt in strips. **Willy Vandersteen** liet ze een paar keer opdraven (*Tijl Uilenspiegel*, *De Rode Ridder*), net als **Servais** (*De Toverkol*, *Lova*) en **Corben** (onder meer *Rowlf*). **Paul Geerts** kon niet bij zijn grote meester achterblijven en liet een weerwolf opdraven in *Suske en Wiske 252: Volle maan*. Ook **Hans Kresse** maakte er een strip over: *Eric de Noorman 34: De wraak van de weerwolf*. Verder zijn er nog diverse one-shots verschenen. Maar de meest bekende weerwolf is natuurlijk superheld Wolverine. Al is dit wolfmens eigenlijk maar een slap aftreksel, omdat hij voortdurend schurken en monsters bestrijdt.

Het *Weerwolfhandboek* is verschenen bij uitgeverij Elzenga (ISBN 90-6692-240-0; 210 pagina's, *f*29,50 / Bfr.590).

RS

Pijnlijk zichtbaar plagiaat, technische tekenblunders, lullige letterfouten, bedoeld of onbedoeld ... we zijn er dol op. Stuur beschrijvingen, liefst met goede (kleur)kopie, naar AARGH! Postbus 84206, 3009 CE Rotterdam.

Drawn Eels

Origineel stripmateriaal van tekenaars uit het toonaangevende alternatieve stripblad *Drawn & Quarterly* siert het meest recente album van de Amerikaanse rockband *Eels*. *Electroshock Blues* heet deze tweede zilveren

schijf van de onconventionele groep die in 1996 doorbrak met het debuut *Beautiful Freak*. De weerbarstige zanger/componist **E** schreef voor het nieuwe album een reeks sombere luisterliedjes over de zelfmoord van zijn zus en de kanker van zijn moeder. Hij liet deze onaangename thema's in het bijgaande cd-boekje illustreren door **Debbie Drechsler**, **Joe Matt**, **Chester Brown**, **Adrian Tomine** en **Seth**, stripmakers die zich in *Drawn & Quarterly* (zie *Stripschrift 295*) allen van eenzelfde depressieve kant laten zien. In *Oor* lichtte E toe: 'Ik heb bevriende striptekenaars gevraagd om tekeningen te maken bij songtitels, zonder dat ze het nummer van tevoren hadden gehoord.' De getekende bijdragen vormen een gepaste ondersteuning van E's neerslachtige teksten.

JM

Historische Valentijnsstrip voor Schiedam

Op 14 februari 1489 ontsnapte de 'Brandersstad' Schiedam aan haar ondergang: **Joncker Fransch**, een in de 15e eeuw door de Bourgondiërs verjaagde Hoekse edele, was vastbesloten zijn eigendommen terug te krijgen en bezette Rotterdam. Fransch plunderde ook de omgeving van Rotterdam en 14 februari 1489 was Schiedam aan de beurt. Helaas voor Joncker Fransch ging er iets mis. Een verkenner zou ervoor zorgen dat de stadspoorten geopend zouden worden vóór de aanval. Door de roep van een uil na te doen zou het teken gegeven worden om aan te vallen, maar die bewuste ochtend zat er toevallig een echte uil op de stadspoort, waardoor het legertje van Fransch voor een dichte deur stond.

Striptekenaar **Daniel Vanmeerhaeghe** tekende over dit wapenfeit het album *Wijbrand Valentijn. De redding van Borreldam*. In het album wordt deze geschiedenis beleefd door de ogen van de dichter Wijbrand Valentijn, met een knipoog naar de huidige tijd. Het album wordt in eigen beheer uitgegeven (500 genummerde en gesigneerde exemplaren voor het bedrijfsleven en 500 exemplaren voor de verkoop). Het album kost *f*12,50 (±Bfr.250) en is exclusief te koop bij stripspeciaalzaak 't Centrum, Korte Singelstraat 20 in Schiedam.

PvC

Kostbare Havik

Stripwinkel Silvester uit 's-Hertogenbosch heeft het plan opgevat om een reeks uiterst luxe stripalbums op de markt te brengen. De eerste luxe-uitgave is *De Havik* van **Patrice Pellerin**, een bundeling van de eerste twee verhalen uit deze Dupuis-reeks, op groot formaat afgedrukt in zwart/wit. *De Havik* is verschenen in

een oplage van 150 genummerde en gesigneerde exemplaren. Daarnaast bracht Silvester ook 250 Franstalige exemplaren uit. Aan ieder boek zijn een dossier en een gesigneerde prent toegevoegd. Dit forse boekwerk is voor maar liefst *f*198 (±Bfr.3960) te koop bij Silvester.

JM

De avonturen van Herman & Rudy

In januari trakteerde Standaard Uitgeverij haar *Suske en Wiske Weekblad*-abonnees op een compleet *Suske en Wiske*-album: *De verraderlijke Vinson* (deel 251 uit de reeks). Maar ... met een iets andere cover dan we gewend waren: een witte voorplaat met een foto van **Herman Detienne** en **Rudy van Snick**,

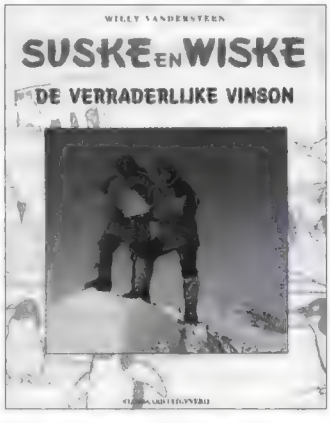

die, poserend op de top van de Mount Vinson (Antarctica) een plakkaat vasthouden met '50 jaar Suske en Wiske'. Detienne en Van Snick, in het dagelijks leven bergbeklimmers, figureerden in het album als bergbeklimmers.

PvC

Stan Lee schept Internet-superhelden

Marvel-mede-oprichter **Stan 'The man' Lee** onthult binnenkort zes of zeven nieuwe superhelden die hun krachten ontlenen aan het internet. Deze eerste nieuwe figuren van Lee sinds jaren zullen afkomstig zijn uit diverse landen, waaronder Egypte. De 76-jarige schepper van ondermeer *The Hulk* en *The Fantastic Four* heeft hiervoor een speciale website (*http://www.stanlee.net/*) in het leven geroepen. Deze site moet naast informatie ook gratis e-mail, ruimte voor webpagina's en online-spelletjes bieden. 'Het internet wordt heel belangrijk en biedt een kans om nieuwe verhalen te vertellen', aldus de stripschepper. Fans en critici wachten af.

JB

Zone 5300

Het januari/februari-nummer van *Zone 5300* bevat weer een aantrekkelijke hoeveelheid strips van Nederlandse makelij, deels gedrukt met steunkleur: hoofdstuk 8 van *Wok* (**Jeroen Steehouwer**), *Kleine Dolf de Weerwolf* (**Erik Wielaert**) en *Ricky en Rucky en De Alleraardigste Alliteratie* (**Jan Willem van den Ban**) zijn de hoogtepunten, naast onthullingen van vooraanstaande tekenaars over hun favoriete single (**Barbara Stok**, **Gerard Leever**, **Ernest Utermark** en **Typex**).

PvC

Cartoons 98

Vorig jaar vond de 37e editie plaats van het Internationaal Cartoonfestival Knokke-Heist. Zoals gebruikelijk heeft de Vlaamse uitgever Davidsfonds weer de catalogus uitgegeven. Hieruit blijkt dat internationaal inderdaad internationaal betekent: de deelnemers komen bijna uit alle hoeken van de wereld, waaronder Japan, Guatemala, Albanië, Iran, Cuba, de Filipijnen en Nieuw-Zeeland. Opmerkelijk veel bijdragen stammen uit China; opvallende afwezigen: het gehele Afrikaanse continent, Frankrijk, Scandinavië, Australië en Noord-Amerika. De Nederlandse cartoons zijn van de hand van **Mark Baars**, **Arend van Dam**, **Bert M.L. Witte** en **Willy Lohmann**. De winnaar van de Gouden Hoed '98 was de Duitser **Frank Hoffmann**.

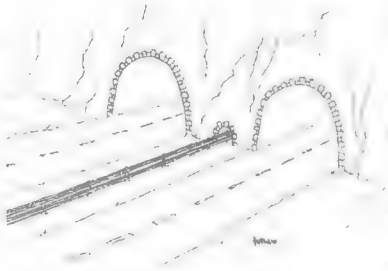

Cartoons 1998 (ISBN 90-6152-717-1; 132 pagina's, kleur, h.k) kost *f*34 / Bfr.680. In Nederland wordt de catalogus door Tirion verspreid.

RS

Stripspektakel Kampen

De Stichting Promotie Kampen (SPK) organiseert in juli en augustus voor de dertigste keer de Kamper Ui(t)dagen. Iedere dag krijgt een thema mee; donderdag 19 augustus zal in het teken staan van het stripverhaal. De SPK wil er een waar spektakel van maken, omdat uit voorgaande jaren is gebleken dat elke Ui(t)dag minimaal 30.000 bezoekers trekt.

De stichting laat weten dat er ruimte gehuurd kan worden voor verkoop- of informatiekramen, presentaties, exposities, tekendemonstraties, signeersessies, veilingen, wedstrijden, muziekoptredens, videovertoningen, quizzen enzovoort. Verder is er speciale aandacht voor strips die voor jonge kinderen zijn bedoeld.

De huur van een marktkraam gedurende deze dag bedraagt *f*75 / Bfr.1500.

Wie meer informatie wil, kan contact opnemen met SPK, p/a Oudestraat 188, 8261 CW Kampen.

RS

Topauteurs in Bo Doï

Het Franse stripmaandblad *Bo Doï* is net een kapitaalkrachtige voetbalclub die de beste voetballers van de wereld in één elftal heeft verenigd. Het aantal topauteurs waarvan zij werk publiceert is immers indrukwekkend: **Grzegorz Rosinski** en **Jean Dufaux** (*De klaagzang van de verloren gewesten*), **François Boucq** (*Fré Vandermugge*), **Juan A. Giménez** en

Alexandro Jodorowsky (*De Metabaronnen*), **Ptiluc** (*Pacush Blues*) en **Régis Loisel**, **Lidwine** en **Serge le Tendre** (*Op zoek naar de tijdvogel*). Deze laatste twee strips zijn echter niet meer dan *samples*, bedoeld om de lezer tot boekaanschaf te verleiden. In *Bo Doï* nummer 12 is de meest opvallende bijdrage een korte strip van niemand minder dan **Albert Uderzo**. *De geboorte van Asterix en Obelix* vertelt in vier pagina's het verhaal waar iedere *Asterix*-liefhebber van zal smullen. Uderzo stond *Bo Doï* ook een interview toe, mits er geen vragen werden gesteld over de toen nog lopende rechtzaak tegen Dargaud. De woede jegens zijn voormalige uitgever is echter duidelijk tussen de regels te lezen.

Info: 7, Rue de Paradis, 75010 Paris, Frankrijk. E-mail: *lz.bd@wanadoo.fr*.

JM

Forest overleden

Op dinsdag 29 december 1998 stierf in zijn woonplaats Parijs **Jean-Claude Forest**. Hij werd 68 jaar.

Forest was één van de pioniers van de Franse strip voor volwassenen, maar hij begon zin carrière, zoals velen van zijn generatie, als tekenaar van jeugdstrips. Hij debuteerde op zijn negentiende met *La fleche noir*. In de jaren vijftig werkte hij voornamelijk voor *Vaillant* en andere jeugdbladen. Hierna zou hij zich toeleggen op het maken van omslagillustraties voor sf-boeken.

In 1962 keerde hij terug naar het stripverhaal met *Barbarella*. De eerste volwassenenstrip was een enorm succes en werd in 1968 verfilmd door **Roger Vadim** met **Jane Fonda** in de hoofdrol. Hij tekende met grote tussenpozen nog drie vervolgen op *Barbarella*. Zijn eigen stijl ontwikkelde zich pas goed in *Hypocrite*. Losse, volle penseelstreken gaven zijn strips een unieke aanblik, die meer aansluit bij *pop art* dan bij wat tot dan toe in strips gebruikelijk was.

Vreemd genoeg verscheen van Forests bekendste strip *Barbarella* nooit een Nederlandse vertaling. Pas in 1980 verscheen voor het eerst een strip van hem in het Nederlands: *De spookjonk*, een boeiende roman met een etsachtige aanblik. Het zwart/witverhaal werd gemaakt in korte, zich herhalende, scherpe penseelstreken. Later publiceerde Casterman nog een prachtig verhaal - ditmaal in kleur - getiteld *Het geheim van de Pusta*. Forest werkte aan een vervolg op dit verhaal - *La croisiere du jeudi fou* - maar heeft dit nooit afgemaakt.

Zijn talent als verteller stelde Forest ook in dienst van anderen, met als hoogtepunt het epische *Het besloten land* met **Jacques Tardi**. Dat verhaal ging van start in het eerste nummer van *(A suivre)* en gaf duidelijk aan waar dit tijdschrift voor stond: lange, intelligente verhalen voor volwassen lezers. Daarnaast werkte Forest onder anderen samen met **Paul Gillon** aan *Schipbreuk in de tijd*.

Als laatst verschenen strip maakte hij met **Dani Dubois** het bizarre *Het geloof heiligt de middelen*.

Veel van Forests verhalen worden gekenmerkt door een grote droefheid en melancholie. Zijn personages zijn eenlingen, die proberen zich te ontwikkelen en te ontsnappen aan hun lot.

Jean-Claude Forest was behalve scenarist en tekenaar van strips ook fotograaf, schilder, schrijver van kinderboeken en cineast. Met hem heeft de stripwereld een veelzijdig en authentiek verteller verloren.

HP

Kresse-uitgaven in Heerenveen

Van 21 maart tot en met 6 mei is in Heerenveen de tentoonstelling 'Eric de Noorman en de anderen' in het museum Willem van Haren te zien. Ter gelegenheid hiervan zal het tweede deel van *De aventoeren fan Erik de Noarman* in het Fries verschijnen. De titel *It paad fan é ferskrikings* zal in een beperkte oplage van 500 stuks verschijnen. Voor de Stichting Hans G. Kresse zal een aparte oplage worden uitgebracht in een oplage van 50 stuks, die alleen te koop is voor donateurs. In samenwerking met uitgeverij Le Chat Mort in Katlijk wordt tevens het tweede deel *De histoarje fan Bor Khan* uitgegeven in een speciale druk vah 250 stuks. Deze museumeditie is alleen te koop tijdens de tentoonstelling in het museum. De handelseditie is te koop in boekhandels en stripwinkels. De uitgaven kosten *f*24,95 (±Bfr.499), een extra luxe gebonden editie gaat *f*125 (±Bfr2500) kosten.

PvC

STAPELTJE SECUNDAIR

Brabant Strip Magazine 59

Elders in *Stripschrift* wordt ingegaan op de hoofdmoot van dit nummer: Belgische tekenaars in de Tweede Wereldoorlog. Dat neemt niet weg dat *Brabant Strip Magazine* ook nog tijd heeft gezien om aandacht te besteden aan de breuk tussen **Theo Karafantis** en **Henk van den Boogaard**, de oprichters van uitgeverij KBU Uitgevers (bekend van de gesponsorde stedenstripreeks rond Jules & Ollie). Karafantis richtte Concept op, terwijl Van den Boogaard doorging met KBU. De laatste kreeg het na het voeren van een juridische strijd het eigendomsrecht op de *Jules & Ollie*-reeks. Concept brengt nu een soortgelijke, zogeheten Stedenstripreeks uit.

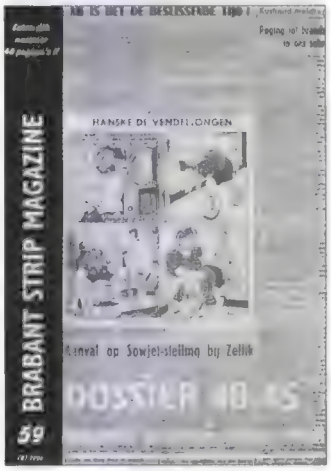

Info: Berreweide 34, 1840 Londerzeel, België.

RS

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Encounter with the unknown

Deze zomer werd in Slovenië het festival Break 21 gehouden. De organisatie had materiaal van 38 onafhankelijke striptekenaars uit verschillende plekken van Europa, met een relatieve oververtegenwoordiging van stripmakers uit het voormalige Joegoslavië. Het thema was 'Encounter with the unknown'. De makers die niets met elkaar gemeenschappelijk hadden op hun onafhankelijkheid na, hebben op de meest uiteenlopende manieren dit thema uitgewerkt. Hun tekeningen zijn soms hyperrealistisch en soms uiterst schematisch. De verhalen zijn grappig, surrealistisch of emotioneel. Eén en ander is te bewonderen in het boek *Encounter with the unknown* waarin ook de festivalinzendingen van **Mark Hendriks** en **Maaike Hartjes** zijn opgenomen. Fraaie bijdragen komen ook van onder anderen **Sanjin Fazlic**, **Toby Philip** en **Marko Kociper**.

Info: Studentska organizacija Univerze v Ljubljani - Studentska zalozba, Beethovnova 9/1, 1000 Ljubljana, Slovenië.

Flikkerzicht 4

Tom Bouden maakt naast scenario's voor *Donald Duck* ook strips voor en over homo's. Ze zijn onder andere al verschenen in de *Gay-krant*. De ware liefhebber kan ze gebundeld aanschaffen onder de titel *Flikkerzicht*. Aan de binnenkant van de kaften van deze boekjes staan enkele door Bouden zelf gemaakte advertenties voor bladen en uitgaansgelegenheden die duidelijk bestemd zijn voor de specifieke lezersgroep. Het zou jammer zijn als Boudens werk mede door deze advertenties alleen door homo's werd gelezen. De verhalen in *Flikkerzicht* hebben veel meer zeggingskracht dan de doorsnee small-presspublicatie. Ze zijn persoonlijk, verrassend en bij vlagen zelfs een beetje ontroerend, bij voorbeeld wanneer wordt verteld hoe verlegen jonge gays voorzichtig voor het eerst seks met elkaar hebben en kampen met het beeld dat ze voor de buitenwereld moeten optrekken. Het zijn met name de dialogen en het tekstgebruik van Bouden die dit soort fragmenten bijzonder maken. Aldus wordt de saaie regie en het doorsnee tekenwerk meer dan goed gemaakt en is een uitzonderlijke strip met een heerlijk eigen stijltje ontstaan.

Info: Uitgeverij Nouga, Gentpoortvest 20, 8000 Brugge, België, telefoon (+32)(0)50-333646.

Fritz Pitz 3

Onder de titel *Fritz Pitz slaat achterover* maakten **Marq van Broekhoven** en **Anton Damen** weer diverse geslaagde grappen rond de eeuwig zuipende en niet bijster intelligente student. Ook iets voor liefhebbers van *Storm*, want naast deze stoere avonturier blijkt ook Pitz een anomalie te zijn. Een spectaculaire ontvoering door ruimtewezens is het gevolg.

Info: Uitgeverij Juttemis, Arenberglaan 370, 4822 ZS Breda.

Impuls 21

Het laatste nummer van *Impuls*! De redactieleden werden steeds drukker

met andere zaken en kregen zo minder tijd voor het blad. Volgens hen was dat te merken aan de kwaliteit en daarom achtten zij het beter om te stoppen. Abonnees kunnen hun geld terugkrijgen of het om laten zetten in een abonnement op *De Stripper*, *Insanity* of *Beeldstorm*.

Als pleister op de wonde maakte de redactie het nummer dubbeldik. Dat moest ook wel, want er waren nog flink wat pagina's over van de lopende vervolgverhalen. Om dit te kunnen subsidiëren is het formaat kleiner gemaakt. Op zich is dat niet storend, alleen de verder prachtige pagina's van **Robbert Damen** - die altijd behoorlijk zijn vol getekend - lijden eronder. De lezer moet hard werken om het gepriegel te ontcijferen.

Het thema van dit sluitstuk is de duivel. Dit had leuk kunnen uitpakken als niet verschillende tekenaars op het idee waren gekomen om het blad zelf met het kwaad te verbinden. Een herhaling van grappen is het gevolg: de duivel leest herhaaldelijk in *Impuls*. De strip *De vrouw in de kuil* van **Geir Strøm** en **Reinder Dijkhuis** vormt hier een aangename uitzondering op In drie pagina's wordt een fraai sprookje verteld dat uitblinkt in een mooie structuur en een fijn gevoel voor humor.

De laatste *Impuls* is zeker niet de beste. Desondanks is er na nu sprake van een groot gemis. Veel jong talent heeft de afgelopen jaren in het blad kunnen publiceren en er zich kunnen ontwikkelen. De beteren onder hen als **Janko Bosch**, **Roy Spraakman** en **Gerben Valkema** zullen ongetwijfeld een nieuw podium vinden. Anderen zijn mede dankzij het blad onder de aandacht van een groter publiek gekomen, bij voorbeeld **Maaike Hartjes**, **Barbara Stok** en **Michiel van de Pol**. En dat is een grote verdienste van dit kleine blad.

Bloemen en kransen kunnen volgens het colofon van *Impuls* gestuurd worden naar: Reinder Dijkhuis, Bloemstraat 30a, 9712 LE Groningen.

Incognito 14

Het is feest, want deze topper onder het small-pressaanbod bestaat vijf jaar. **Michiel de Jong** maakte een cover waarin hij tal van Incognito-helden een plaatsje gaf. Diverse andere stripauteurs vulden het reguliere gedeelte van dit feestnummer, dat stuk voor stuk prachtige strips bevat. Wederom is de redactie erin geslaagd een tijdschrift met alleen maar hoogtepunten samen te stellen, waarin met name de bijdragen van professional **Fred de Heij** en debutant **Kim Duchateau** opvallen. Eerstgenoemde

maakte een bikkelharde en cynische western. Duchateau liet diverse bekende striphelden overlijden om plaats te maken voor haar eigen creatie: het mislukte superkonijn Madelfried.

En dan is er nog de ingevoegde zestien pagina's tellende special rond het vijfjarig jubileum. **Hanco Kolk** schreef een lovend voorwoord en hoofdredacteur **Robin Schouten** deed zijn best op een overzicht van vijf jaar *Incognito*. Tekenaars als **Jean-Marc van Tol**, **Milan Hulsing**, **Mark Hendriks** en **Willem** (Verburg) maakten aardige cartoons bij deze teksten die soms iets te veel de eigen verrichtingen van het blad roemden. Maar ja, wie kan het de redactie kwalijk nemen? Ze doet gewoon prachtig werk.

Info: Incognito, Bergblauwstraat 296, 1503 ML Zaandam.

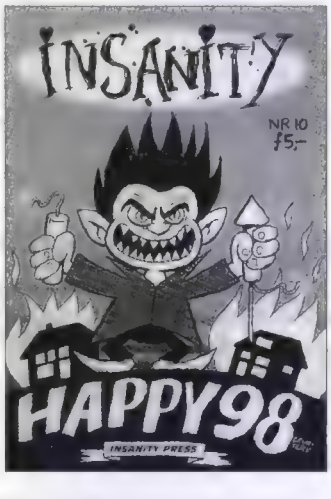

Insanity 10

Ooit begonnen als een stapeltje op elkaar geniete kopietjes van ongecompliceerd kriebelwerk begint dit blad er stapje voor stapje verzorgder uit te zien. Wellicht dat de medewerking van **Alex Turk**, **Reinder Dijkhuis** en **Zookie** daar iets mee te maken heeft?

Info: Oetgensstraat 119, 1091 RC Amsterdam.

[Pin Drop]

Eén van de meest productieve mensen in de small-presswereld is **Reinder Dijkhuis**. In zijn *(Ik)* weet hij al zeven nummers lang helder en kernachtig over zijn belevenissen te vertellen. En nu heeft hij het boekje *[Pin Drop]* uitgebracht, waarin naast het al eerder gepubliceerde verhaal *Injury* ook drie nieuwe verhalen van zijn hand zijn opgenomen. Eentje rond zijn figuren Johan & Linda, één over een pijnlijke ervaring tijdens het naakt zonnen en één over een merkwaardige ontmoeting met de duivel. In samenwerking met **Geir Strøm** maakte hij het betoverende en romantische *When we had tails*, een mythisch aandoend verhaal.

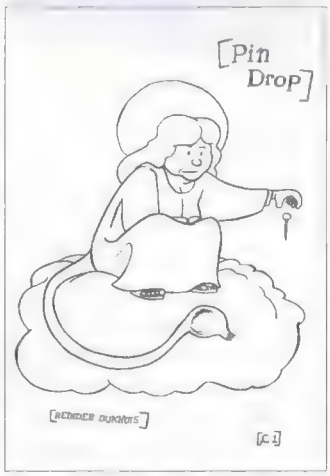

Info: Reinder Dijkhuis, Bloemstraat 30a, 9712 LE Groningen.

Powerbeast

Eelco Koper, **Matthijs Koevoets** en **Jan Wanders** hebben zich bekwaamd in het maken van Nederlandse comics. Tijdens de Stripdagen in Breda lanceerden ze de eerste aflevering van hun nieuwe reeks *Powerbeast*. Zelf verwachten ze dat deze driemaandelijks verschijnende comic de klapper van 1999 zal gaan worden en wie weet? De mengeling van humor en geweld die het werk van de drie heren kenmerkt zal wel eens een groot publiek kunnen bekoren.

Powerbeast draait om de avonturen van Rick Velderhof, een door een ongelukkig toeval gemuteerde aso die snel geïrriteerd raakt en zich alleen amuseert als hij knokt of achter de spelcomputer zit. Aan het einde van dit eerste deel heeft hij er nog geen enkel vermoeden van dat de buitenaardse slechterik Dr. Dood de aarde nadert. Een confrontatie kan haast niet uitblijven ...

Info: Koper Comics, Fluit 22, 8531 AZ Lemmer.

De Stripper 36

De cover is van **Michiel van de Vijver** die in dit tijdschrift een begin heeft gemaakt aan een ouderwets aandoende misdaadstrip. Zijn tekenwerk is niet

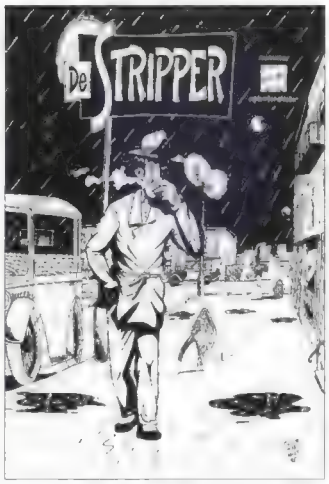

overweldigend, maar hij blijkt over behoorlijk verteltalent te beschikken. Dezelfde auteur maakte samen met **René Leisink** een humoristische strip over een stripmaker met een wel hele kleine studio. Andere bijdragen zijn er van onder anderen **Sven van der Hart**, **Mark Hendriks**, **Jasper Vink**, **Rob Derks** en **Jan Dirk Barreveld**. Samen zijn ze erin geslaagd om *De Stripper* weer een stukje verder boven zijn oude niveau te tillen.

Info: Sumatrastraat 15, 6524 KJ Nijmegen.

Vrouwelijk schoon (niet inbegrepen)

Dat is lachen met die **Floor de Goede**! Hij tekent twee uiterst aantrekkelijk getekende blote jonge vrouwen op de cover van zijn boekje en laat ze vervolgens niet meer verschijnen in de inhoud. Niet minder vervelend is dat het werkje maar acht pagina's bevat, want De Goede tekent hele expressieve figuurtjes die hij met oogstrelende zelfverzekerde lijnen weet neer te zetten. Desalniettemin is *Vrouwelijk schoon (niet inbegrepen)* toch een must voor iedere geïnteresseerde in nieuw talent. Die De Goede zou in de toekomst namelijk nog wel eens meer van zich kunnen laten horen. Hij heeft er talent genoeg voor.

Info: Sape Kuiperplantsoen 11hs, 1063 KE Amsterdam.

HW

L'Association

WIE? Zeven stripauteurs van ongeveer dertig jaar stichtten in maart 1990 te Parijs L'Association à la Pulpe, hun eigen uitgeverij. Het was een evidente stap in een reeks initiatieven die een deel van hen al sinds 1983 samen nam. Hun voorgeschiedenis is te vinden in tijdschriften als *Le Lynx* en *Labo* en de stripcollectie X van uitgeverij Futuropolis. **Jean-Christophe Menu**, **Stanislas**, **Mattt Konture**, **Killoffer**, **Lewis Trondheim** en **David B.** zijn de zes nog actieve stichtende leden. De zevende, **Mokeït**, besloot al snel na de oprichting van de uitgeverij om zich toe te leggen op schilderen. Menu is de praktische leider van het zestal.

WAT GEEFT L'ASSOCIATION ZOAL UIT? Allerlei. Hun centrale publicatie is *Lapin*, het driemaandelijkse tijdschrift dat voor het eerst werd uitgebracht in januari 1992. In 1990 was er al een poging tot tijdschrift die *Logique de Guerre Comix* heette en tegenwoordig voor nummer 0 van *Lapin* doorgaat. *Lapin* is ondertussen de twintig nummers voorbij. Het ziet er uit als een literair tijdschrift

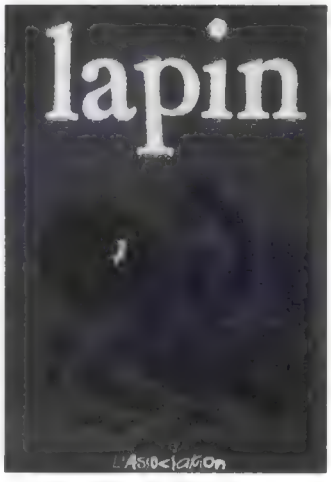

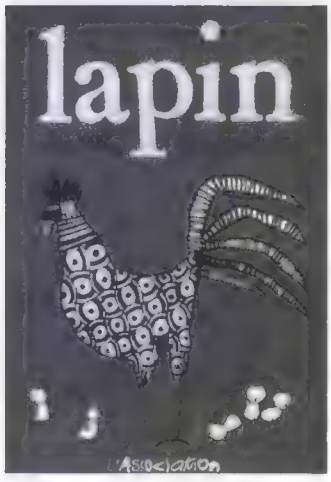

in paperbackformaat, met een sobere voorgrondtekening op een monochrome cover. Binnenin zijn ongeveer honderd pagina's vervolgverhalen en korte verhalen te vinden van een heel groot aantal auteurs. Alle strips zijn zwart/wit, al krijgen sommige een steunkleur. De 'woord-voorafjes' van Menu zijn berucht om de strijdbare taal die erin wordt gebruikt tegen de commerciële stripwereld.

OOK BOEKEN? Jazeker. L'Association heeft drie collecties ontwikkeld. *Collection Eperluette* verzamelt sinds 1991 strips van een normaal stripformaat in zwart/wit. *Collection Ciboulette* (start in 1992) herbergt zwart/witte strips in paperbackformaat. Beide collecties worden op mooi, nietglanzend papier en met coverflappen uitgegeven. *Patte de mouche* ten slotte is een reeks van ministrips zowel wat betreft formaat als wat betreft lengte. Dat concept bestond al voordat L'Association opgericht was. Ook de 'Patte de mouches' zijn, wat dacht u, in zwart/wit.

WIE GEEFT L'ASSOCIATION ZOAL UIT? Behalve de boeken van de stichters, zijn er grofweg drie categorieën te onderscheiden.

1. Moeilijke boeken van Franse beroemdheden. **Edmond Baudoin** geeft al enkele jaren zijn meest complexe boeken uit bij L'Association. Enkele auteurs uit de stal van het humoristische blad *Fluide Glacial*, zoals **Thiriet**, **Goossens** en **Dupuy & Berbérian** vinden bij L'Assocation plaats voor hun elders wegens oneconomische redenen afgeschreven boeken.
2. Buitenlanders. Auteurs die in het buitenland een vrij grote faam hebben, worden in vertaling gebracht, zoals **Martin Tom Dieck**, **Anke Feuchtenberger**, **Thomas Ott**, **Julie Doucet**, **Max Andersson** en **Jim Woodring**.
3. Regelmatige *Lapin*-artiesten als **Joann Sfar**, **Jean-Pierre Duffour**, **Vincent Vanoli** en **Guy Delisle**.

WAT IS ER ZO BIJZONDER AAN HET CLUBJE VAN L'ASSOCIATION? Behalve de onwaarschijnlijke opeenstapeling van talent, zijn de volgende elementen eigen aan deze groeiende uitgever: internationaliteit, liefde en bezorgdheid voor het medium,

ADVERTENTIE

ZONDAG 21 MAART 1999. *Als de lente begint, begint*

IN HET TURFSCHIP* IN **BREDA** VANAF 10.00 TOT 16.30 UUR

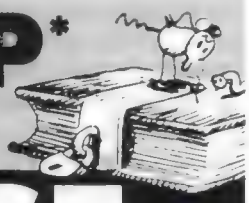

DE BRABANTSE BOEKEN, STRIPS & PRENTBRIEFKAARTEN BERG*

WE HEBBEN NOG PLAATS! BEL EERST EVEN..

Entree 'gewone' mensen Fl. 6,50 (Bfrs. 130) Anderen: kleiner dan 1.50 m., Studenten, Breda-Passers, 65+'ers Fl. 5,- (Bfrs. 100)

Tweedehands, verzamelwaardige, oude & antiquarische

BOEKEN, **STRIPS**, PRENTBRIEFKAARTEN, KRANTEN, TIJDSCHRIFTEN, WEEKBLADEN **& ALLE MOGELIJK ANDER OUD DRUKWERK**

MAART '98: 121 DEELNEMERS, 526 METER KRAAM!

PARTICULIER OF HANDELAAR;
IEDEREEN MAG BIJ ONS MEEDOEN
Let op: wij werken niet met inschrijfformulieren ofd. Deelname is geldig na ontvangst storting. Na 10 maart '99 volgt dan nader bericht. VOL = VOL

Nog vragen?
TEL./FAX (0031)-(0)413-342.009 (NL.)
*AFSLAG 15, BREDA CENTRUM (CHASSÉEVELD)

1 STREKKENDE METER 30,- (Bfrs.600)
2 METER 55,- (**1/2 KRAAM**) (Bfrs.1.100)
4 METER (**KRAAM**) 100,- (Bfrs.2.000)
Let op: dit is incl. BTW 17,5%
POSTBANK 71.90.500
T.N.V. L. DONDERS, VEGHEL (NL.)

Le lac, il s'est fabriqué comment?" DEMANDA JEAN-PAUL.
SA MÈRE LUI EXPLIQUA QUE C'ÉTAIT UN GÉANT QUI HABITAIT UN VOLCAN ET QU'IL PLEURA TANT LORSQUE SA FEMME MOURUT QU'IL SE NOYA DANS SES LARMES.
"Et ces rochers?" DEMANDA JEAN-PAUL.
SA MÈRE LUI EXPLIQUA QUE C'ÉTAIENT LES PIERRES DE LA MAISON D'UN NAIN QUI AVAIT TROUVÉ UNE FORMULE POUR GRANDIR.
"Et cette falaise?" DEMANDA JEAN-PAUL.
SA MÈRE LUI EXPLIQUA QUE C'ÉTAIT UNE PETITE FILLE QUI, VOULANT ÉCHAPPER AUX OGRES, DÉCOUPA PENDANT SEPT NUITS...
...LE SOL À LA HACHE POUR S'ENFUIR EN MER SUR LE MORCEAU TAILLÉ QUI DEVINT UNE ÎLE FLOTTANTE.
"Et ce gros trou?" DEMANDA JEAN-PAUL.
SA MÈRE LUI EXPLIQUA QUE C'ÉTAIT UN TROLL QUI SAUTA SI HAUT POUR ATTRAPER LA LUNE...
...QU'IL FIT CE TROU EN RETOMBANT. ET IL PARAÎTRAIT MÊME QUE LUI ET LES SIENS S'Y INSTALLÈRENT ET QU'ILS Y VIVENT ENCORE.
JEAN-PAUL, QUI EN AVAIT ASSEZ QUE SA MÈRE LE PRENNE POUR UN IMBÉCILE SE MIT DANS UNE COLÈRE MONSTRE.
LA VOITURE FIT UNE EMBARDÉE ET TOMBA DANS LE PRÉCIPICE.
IL PARAÎT QU'ON NE RETROUVA JAMAIS LES CORPS CAR LES ELFES LES AURAIENT SAUVÉS, IN EXPRESS POUR POUVOIR ENTENDRE ENCORE DE BELLES HISTOIRES.
Lilis Trondheim '16

rebellie en de voorbeeldfunctie op diverse vlakken.

EEN WOORDJE UITLEG GRAAG! In tegenstelling tot het gros van de Franse uitgevers, dat zich blind staart op de eigen esthetiek van de aantrekkelijke tekening, die zo typisch is voor de Franse stripcultuur, kijkt L'Association over de grenzen. De invloed van de Amerikaanse underground is vooral te merken aan de bij verschillende auteurs minder realistisch-esthetiserende, maar meer op het verhaal afgestemde grafische stijl, en het aandeel van de min of meer rechtstreekse autobiografie, een genre dat tot voor enkele jaren nauwelijks bestond in Frankrijk. De zorg voor mooie uitgaven is daarentegen wel weer Frans te noemen.

Ook de publicatie van buitenlandse auteurs is in Frankrijk niet de normaalste zaak van de wereld. Het stripmedium moet volgens L'Association behoed worden voor het dilettantisme. Onder andere in hun boek *Oubapo* (Ouvroir de la bande dessinée potentielle) proberen ze de vele mogelijkheden van het medium te exploreren. Stuk voor stuk hebben de stichters een grote stripcultuur, waardoor ze ervoor kunnen zorgen dat hun publicaties weinig slaafs epigonisme bevatten. Grafisch kan je bij heel weinig artiesten van L'Association duidelijke invloeden aanwijzen.

Inhoudelijk valt behalve de autobiografie vooral het parodiëren van genres op. Auteurs als Trondheim en Sfar houden ervan om een klassiek stripgenre min of meer ironiserend te vernieuwen door de genrewetten te doorbreken. L'Association kenmerkt zich ook door een vrij radicale stellingname tegen de heersende wetten van de stripindustrie. Menu kan bij voorbeeld zwaar tekeergaan tegen grote stripuitgeverijen die één voor één met een collectie stripromans beginnen die sterk lijkt op L'Associations *Collection Ciboulette*. Veel bij L'Association gepubliceerde auteurs brengen toch ook boeken uit bij andere uitgeverijen, dus niet elke auteur van L'Association is even rabiaat als Menu.

Economisch volgt L'Association haar eigen wetten. De uitgeverij verkoopt de boeken rechtstreeks aan de winkelier, die er dus voor moet zorgen dat hij elk boek dat hij koopt, ook verkocht krijgt. L'Associations afwijkende formaten zijn ook al niet erg geliefd bij winkeliers. En haar keuze tegen de klassieke genres en voor zwart/wit gaat rechtstreeks tegen marktontwikkelingen in. Journalisten die boeken van L'Association willen bespreken, krijgen meestal te horen dat ze de boeken maar moeten kopen.

Op veel vlakken is L'Association door haar hele beleid een voorbeeld voor de vele kleine uitgeverijtjes die Frankrijk de laatste tijd door impuls van auteurs zelf heeft gekregen. Onder meer ook door haar professionaliteit. L'Association is voor een kleine uitgeverij vrij strikt in zijn publicatiekalender. Twee werknemers zorgen voor de administratieve ondersteuning van de uitgeverij. De laatste jaren sleept L'Association telkens nominaties voor de Alph' Arts, de belangrijke onderscheidingen op het festival van Angoulême, in de wacht. Tot nog toe twee keer met resultaat: het beste album van een jong auteur (Coup de Coeur) voor *Slaloms* van **Lewis Trondheim** in 1994 en de prijs voor het beste scenario voor *De Reis* van **Baudoin** in 1997.

HOE DOEN ZE HET? L'Association krijgt overheidssteun. Ook hun professionaliteit, hoge kwaliteitseisen en duidelijk esthetisch profiel werpen hun vruchten af. Net zoals uitgeverij Amok werkt L'Association met een ledensysteem. Leden worden verwend met een jaarlijks cadeauboek, een nieuwsbulletin (*Le rab du lapin*), kleurenprentjes die je in een album kunt inplakken en diverse andere kleine voordelen, zoals 5% korting op het mailordersysteem en een korting op een abonnement op *Lapin*. Ondertussen telt L'Association meer dan duizend leden.

EN NU PRAKTISCH! De betere

stripwinkel heeft spullen van L'Association. Je kan alle boeken en tijdschriften ook rechtstreeks bestellen. Vraag bij voorbeeld een catalogus op het adres 16, Rue de la Pierre Levée, 75011 Paris, Frankrijk. Een abonnement op een jaargang van vier num-mers *Lapin* kost 250 Franse frank, lidmaatschap 150 Franse frank en beide samen 350 Franse frank (120 gulden of 2100 Belgische frank). De boeken variëren sterk in prijs.

Ziska mit le faux soleil en pièces et le dispersa dans l'espace.
Maintenant
Viens, rentrons!
Attends un peu! Nous sommes tout prêt de l'origine de la création...
ZISKA! C'est dangereux ne t'approche pas!
Je veux juste jeter un œil... C'est là n'est-ce pas?
DAVID B.

Op herhaling

Het herstarten van bepaalde series is langzaam maar zeker een trend aan het worden in de comicwereld. Alle grote uitgeverijen doen er vrolijk aan mee, blijkbaar onder het motto 'als we iets goeds hebben, gaan we dat ook helemaal uitmelken!' Helaas is het bij een herstart of een vervolg op een serie vaak zo, dat de kwaliteit van de nieuwe reeks beduidend minder is.

Dark Horse Comics gaf in februari het startschot voor een tweede The Hammer-mini-serie. Schrijver en tekenaar *Kelley Jones* bouwt in deze serie, die voluit The Hammer: The Outsider heet, voort op het verhaal uit de eerste mini-serie en het is maar afwachten of deze opvolger net zo origineel en interessant zal zijn als de oorspronkelijke The Hammer-mini-serie. Deze tweede reeks zal drie nummers tellen, met een prijs van $2.95 per deel.

DC pakt het wel heel erg origineel aan. Al enkele jaren is schrijver *Grant Morrison* (tevens schrijver van JLA) bezig met de serie The Invisibles. De eerste reeks werd stopgezet, om kort daarna te worden opgevolgd door een tweede reeks en in februari was het de beurt aan een derde reeks. Het originele zit vooral in de nummering: dit eerste nummer van de derde reeks is niet nummer 1, maar nummer 12. De komende maanden telt de serie derhalve af tot het jaar 2000. Een omgekeerde nummering, dus (die we ook al tegenkwamen bij Zero Hour, zo'n drie jaar geleden). Morrison heeft al aangegeven dat deze derde reeks de definitieve conclusie van de serie is. Kortom, voor de liefhebbers die de draad van het ingewikkelde verhaal in de vorige twee reeksen nog niet zijn kwijtgeraakt, is dit een aanrader.

Nieuw begin voor *The Hulk*.

Bij Marvel Comics is het de beurt aan The Hulk. De serie The Incredible Hulk wordt stopgezet en vervangen door een serie die simpelweg The Hulk gaat heten. *John Byrne* (schrijver en tekenaar van Spider-Man: Chapter One) is verantwoordelijk voor de tekst en *Ron Garney* (vroeger tekenaar van Captain America) neemt het tekenwerk voor zijn rekening. Byrne wil de serie de sfeer van de televisieserie uit de jaren tachtig geven, hetgeen inhoudt, dat er vele korte verhalen de revue zullen passeren, waarbij telkens nieuwe personages een rol zullen spelen. Het eerste nummer verscheen in februari, telt achtenveertig pagina's en de prijs is er dan ook naar: $2.99. De grote vraag is natuurlijk of deze herstart nu echt noodzakelijk is, maar Marvel heeft de smaak blijkbaar te pakken, nadat eerder series als Daredevil en The Avengers al een herstart hebben doorgemaakt.

Image Comics kan een aardig woordje meepraten over herstartende series, want van zowel de serie The Tenth als Stone begon in februari een nieuwe reeks. De lopende serie The Tenth, van maker *Tony Daniel*, wordt stopgezet en opgevolgd door een vierdelige mini-serie met de titel The Tenth: Black Embrace. *Scott Lobdell* (bekend van WildCATs) schrijft het verhaal, *Tony Daniel* zal het van tekeningen voorzien. Bij Stone is het precies omgekeerd: na een vierdelige mini-serie is het nu tijd voor een doorlopende serie, gemaakt door *Brian Holguin* en *Whilce Portacio* (begin jaren negentig bekend geworden door zijn werk voor Marvels Uncanny X-Men).

Tweede poging voor *The Tenth*.

Veranderingen

De laatste tijd lijkt het wel of grootschalige veranderingen aan de orde van de dag zijn bij de drie grootste uitgeverijen, Marvel Comics, DC Comics en Image. Een goed voorbeeld hiervan zijn natuurlijk de overgang van WildStorm naar DC en de sanering bij Marvel. Maar ook wat de comics van deze uitgeverijen betreft, heeft de tijd niet stilgestaan.

Zo staan grote veranderingen op stapel voor Uncanny X-Men en X-Men, twee van Marvels populairste series. De vaste schrijvers van deze twee comics, respectievelijk *Steven Seagle* en *Joe Kelly*, nemen binnenkort afscheid en zullen zich daarna op andere projecten storten. Ook *Chris Bachalo*, de tekenaar van Uncanny X-Men zal vertrekken. Wat het gevolg van deze uittocht zal zijn, is nog niet precies duidelijk. Voorlopig staat namelijk eerst nog een crossover op stapel. The Magneto Wars is de titel van dit verhaal en deze titel verraadt natuurlijk al waar het in de crossover om gaat: de terugkeer van Magneto, de aartsvijand van de X-Men. Deze crossover loopt door zowel X-Men als Uncanny X-Men en wordt geheel geschreven door *Alan Davis* (vroeger bekend van Marvels Excalibur en onlangs maakte hij nog JLA: The Nail voor DC), waarbij Davis de tekeningen van de serie X-Men voor zijn rekening neemt en *Leinil Francis Yu* (voormalig tekenaar van Wolverine) de serie Uncanny X-Men zal tekenen.

Na de crossover is in ieder geval al wel zeker, dat *Brandon Peterson* de nieuwe vaste tekenaar van X-Men wordt. Peterson tekende al voor Marvel maar is vooral bekend geworden door zijn Image-comic Arcanum.

Inhakend op de crossover wordt in maart een driedelige Magneto-mini-serie gelanceerd, waarvoor Peterson de tekeningen zal verzorgen en de tekst in handen is van *Joe Pruett* (voormalig schrijver/redacteur bij de kleine uitgeverij Caliber). De mini-serie moet de vele vraagtekens die momenteel over het lot van Magneto bestaan wegnemen en hem opnieuw een prominente plaats in het Marvel-universum geven.

***The Invisibles*, drie maal scheepsrecht?**

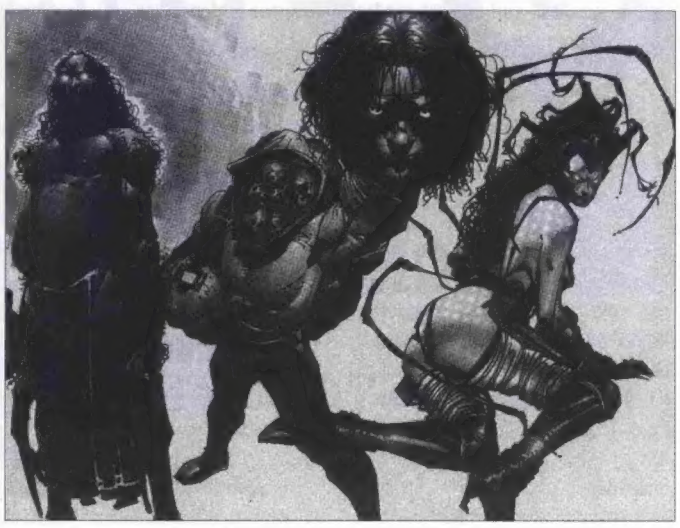

***Stone*, door Whilce Portacio.**

door
OLAV BEEMER

Vampirella/Lady Death.

Ook bij Image, en dan met name voor zover het de comics uit de studio van *Todd McFarlane* (medeoprichter van Image en bedenker van de comic Spawn) betreft, staat het één en ander aan veranderingen op stapel. Om te beginnen wordt de serie Curse of the Spawn na nummer 29 stopgezet en zullen in 1999 vijf of zes volledig nieuwe series worden uitgebracht. *Brian Bendis* (tekenaar en schrijver van Jinx) en *Angel Medina* (tekenaar van Kiss: Psycho Circus) gaan werken aan een serie met de voorlopige werktitel Sam and Twitch, waarin de twee detectives uit de comic Spawn een hoofdrol spelen. Daarnaast zullen *Brian Holguin* (schrijver van Kiss: Psycho Circus) en *Liam Sharpe* (vroeger tekenaar van Marvels The Incredible Hulk) de nieuwe serie Spawn: The Dark Ages voor hun rekening nemen, waarin een Spawn uit de Middeleeuwen centraal staat. Verder staan nog te wachten de series Cy-Gor, getekend door *Dwayne Turner* (nu nog tekenaar van Curse of the Spawn) en The Crow, door *Jon J. Muth* (bekend van wat alternatiever werk voor DC) en de relatief onbekende *Jamie Tolagson*. The Crow 1 lag al in februari in de winkel, de andere series verschijnen later in 1999. De geruchten gaan tevens over een zesde nieuwe serie getiteld Heap, maar daarover is verder nog niets bekend.

Na zich jaren tot Spawn te hebben beperkt, breidt Todd McFarlane in 1999 derhalve flink uit. Zou McFarlane kwantiteit en kwaliteit door elkaar halen? De komende maanden zullen het uitwijzen.

Wisseling wacht bij *X-Men*.

***Magneto*, nieuw bij Marvel.**

Samen sterk

Een crossover tussen twee uitgeverijen, dat is al lang geen nieuw idee meer. Het is dan ook niet verwonderlijk dat dergelijke crossovers het afgelopen jaar minder vaak zijn voorgekomen dan gedurende de afgelopen jaren. Toch is het in 1999 weer eens raak en wel voor Harris Comics en Chaos! Comics. Beide uitgeverijen zijn vooral populair vanwege één vrouwelijk personage: voor Harris is dat Vampirella en voor Chaos! is dat Lady Death. Deze twee schaars geklede dames ontmoeten elkaar voor het eerst in twee specials, één per uitgeverij. Bij Harris verschijnt het veertig pagina's tellende Vampirella/Lady Death, gemaakt door *David Conway*, *Steven Grant* en tekenaar *Louis Small Jr*, allen vaste medewerkers van Harris Comics. Bij Chaos! Comics verschijnt in dezelfde maand Lady Death/Vampirella: Dark Hearts, geschreven door *Brian Pulido* en *David Quinn* en getekend door *Steven Hughes*, vroeger het vaste team makers achter de comic Lady Death. De crossover is voor Chaos! Comics de ideale manier om het vijfjarig bestaan van Lady Death te vieren, maar het wordt een duur feestje, want beide specials dragen een prijskaartje van liefst $3.50 met zich mee. Bij Harris Comics verschijnt zelfs een speciale variant cover, waarvoor je $9.95 moet neertellen voordat je de comic mee naar huis mag nemen.

Op het gebied van crossovers laten ook Image en DC weer van zich horen. Voor maart staat bij voorbeeld de crossover The Darkness/Batman op het programma. De schrijvers van deze comic zijn *Scott Lobdell* (schrijver van WildCATs) en *Jeph Loeb* (bekend van Superman For All Seasons), terwijl de tekeningen worden afgehandeld door *Marc Silvestri* (bedenker van The Darkness) en *David Finch* (schrijver van Ascension). Daarnaast wordt hard gewerkt aan een JLA/Witchblade-crossover, maar daarvoor zijn nog geen namen van schrijvers en tekenaars genoemd.

Geen crossover tussen twee uitgeverijen, maar een crossover tussen twee personages van dezelfde uitgeverij staat op de planning voor 1999 bij Marvel. *Louise Simonson* (vroeger onder meer schrijfster van New Mutants) en *Jon J. Muth* zullen samen een twaalfdelige maxi-serie gaan maken die waarschijnlijk naar de titel Silver Surfer/Galactus gaat luisteren. The Silver Surfer was de eerste heraut van de planeteneter Galactus en deze serie gaat dieper in op dit illustere duo. Simonson heeft aangegeven dat ze vooral wil teruggrijpen op ideeën uit de klassieke nummers van The Fantastic Four uit de jaren tachtig waarin Galactus een hoofdrol speelde. In maart ligt het eerste, dubbeldikke, nummer van de serie in de winkels.

Silver Surfer en Galactus in een maxi-serie.

STRIP SCHRIFT

BACK ISSUES

Spelregels

1. Niet genoemde nummers zijn echt uitverkocht.
2. Sommige nummers zijn bijna uitverkocht (en vet afgedrukt in de opsomming). Het kan dus gebeuren dat in de periode dat uw opdracht onderweg is de laatste exem-plaren ons magazijn reeds hebben verlaten. Vandaar dat wij u verzoeken altijd een paar reserve-exemplaren op te geven. Zonder opgave van reserve-exemplaren wordt het betreffende bedrag teruggestort.
3. Sommige nummers zijn oorspronkelijk uitgebracht met een bijlage. Levering geschiedt met bijlage totdat deze op zijn, daarna (helaas) zonder.
4. Wij verzenden ongeveer één keer per maand.

Prijzen (per stuk)

10-98	ƒ6,00 / Bfr.120
116-217	ƒ5,00 / Bfr.100 (of ƒ3,50 / Bfr.70 bij bestellingen van 10 of meer nummers uit deze categorie)
218-249	ƒ5,95 / Bfr.110
250	ƒ9,95 / Bfr.180
251-257	ƒ5,95 / Bfr.110
258-263	ƒ6,25 / Bfr.125
264	ƒ9,95 / Bfr.199
265-268	ƒ6,25 / Bfr.125
269-272	ƒ6,50 / Bfr.130
273-280	ƒ6,50 / Bfr.140
281	ƒ9,95 / Bfr.220
282-284	ƒ6,50 / Bfr.140
285	ƒ7,50 / Bfr.165
286-287	ƒ6,50 / Bfr.140
288	ƒ8,50 / Bfr.180
289	ƒ14,95 / Bfr.320
290-297	ƒ6,95 / Bfr.150
298-299	ƒ7,25 / Bfr.155
300	ƒ9,95 / Bfr.220
301-302	ƒ7,25 / Bfr.155
303/304	ƒ14,95 / Bfr.320
305-307	ƒ7,25 / Bfr.155
308-316	ƒ7,50 / Bfr.150
Llewelyn Fflint	ƒ14,95 / Bfr.299
Verzamelband	ƒ19,95 / Bfr.399

Verzendkosten

1 - 2 nummers	ƒ2,50 / Bfr.65
3 - 9 nummers	ƒ5,00 / Bfr.140
meer dan 9 nummers	geen verzendkosten!

U kunt zich de verzendkosten besparen door uw bestelling op te halen tijdens Stripdagen in Den Bosch, Haarlem of Turnhout.

Betaling en bestelling

Het verschuldigde bedrag overmaken:
Nederland: Postbank 209948 of SNS-bank 82.67.01.523 ten name van Stripschrift, Amsterdam.
België: ABN-bank 721-520.62.74-81 ten gunste van Het Stripschap, Turnhout.

Leverbare nummers

(Bij elk nummer staan één of meerdere strips, auteurs of onderwerpen vermeld waaraan in dat bewuste nummer aandacht wordt besteed.)

12 Totor en Tintin, Koning Hollewijn
19 Paulus, Morrie Turner, Johnn Bakker, Britse strips
65+ Tibet, Tina
67 Jean Roba, Carry Brugman
74 Raymond Macherot, Uco Egmond
75/76 Peter O'Donnell
77 Gerrit Stapel, Aart Clerkx
78 Bud Sagendorf, Beeldvloeken, Daan Jippes
79 Piet Wijn, Jules Feiffer, Moem
80 De Tovenaar van Fop, Robbedoes, The Hulk
83 Pep, Sjors, Eppo, Dick Bos
86 Eddy Paape
87 Bert Bus, Lucky Luke, Simpelman
88 Prins Valiant, De Rode Ridder, Tarzoon
92 Strips & auto's, Michel Vaillant
93 Pogo, Paulus, Hocus Pas
94/95 Robbedoes Weekblad met index
96 Jijé, Pogo
98 Strips in de jaren '30
99 Milton Caniff, Wallace Wood, Stripkoerier, Gummi
101 Michel Greg, Jean-Michel Charlier, Lob, Dionnet
115 Strips & politiek, Willem, Peter van Straaten
116 Ben van Voorn, Piet van Elk, Alain Saint-Ogan
120 Roger Leloup, Arman en Ilva, Enki Bilal, Dick Matena
121 Berni Wrightson, De striphandel
124 Antonio Palacios, Noel Sickles, Inside Woody Allen
126/127 Claire Bretécher, Corto Maltese, Ralph Bakshi
128 Guido Crepax
129/130 Al Capp, Vakbond voor striptekenaars, Jacques Tardi
131 Dick Tracy, The Studio
132 Engelse dagbladstrips
137 Kleine uitgevers, Asterix
138 Familiestrips, Prins Valiant
141 Daan Jippes
142 Star Wars
143 Amsterdam, Arturo del Castillo
144 Ravian, 1984, Prikkebeen
145 Frank Frazetta, Yrrah, Bilal
148 Robert Gigi, Eppo, Uitgeverij Panda
149 Conan
150 Katten
151/152 Jan Kordaat, Yves Chaland, Wavery Productions
153 William Vance
154 Belgische strips, Didier Comès, EC
155 Victor de la Fuente, Fernando Fernandez
156 Paul Teng, Dick Briel, Gezellig en Leuk, Prutswerk
157 Jean-Claude Mézières, Heavy Metal, Eric Schreurs
159/160 Engelse stripweekbladen, Robert Crumb
161 Campus, De Balloen, Rhaa Lovely, Titanic, Zwaar Metaal
162/163 Robbedoes Weekblad, Parodie en plagiaat
164 Harvey Kurtzman
165 Frank Margerin, Cosey, Raymond Reding
166 Paul Gillon, Pierre Christin
167 Richard Corben, Bob de Moor, Corto Maltese
168/169 De Bommelfilm, Tron, Hergé, Serge Ernst
170 Martin Veyron, Bart van Erkel
171 Milo Manara, Frits Kloezeman, Roger Dewroet
172 Krantenstrips, Nikita Mandryka
174/175 Peter Pontiac, Strips & popmuziek
176 Fred & Liliane Funcken, Strips & onderwijs
177/178 François Schuiten, Wendy Pini, Hermann
179 Stripweekbladen
180 Robert van der Kroft, Garfield
181 Rork, Hergé, Blueberry, Elyh
182 Vittorio Giardino, Dick Vlottes
183 Strips & voetbal, Frans de Boer
184 Titanic, Marc Wasterlain
185/186 Ravian, Claude Auclair, Daniel en Alex Varenne
187 André Juillard, Al Williamson, Jeremiah
188 Laurence Harlé, Yves Swolfs, Colin Wilson
191 Robbedoes
192 Robbedoes, Lex van de Oudeweetering
195 Bondage-strips, De Kat
196/197 Chantal Montellier, Strips & de Himalaya
200 Stripjournalistiek, Suske & Wiske
201 Wim Stevenhagen & Gerrit de Jager
202 Japanse strips
203 Gerrit Stapel, Popeye, Charles Burns
205 Willem Ritstier, François Rivière
206 Studio Vandersteen, Marvano, Kees de Boer
207 Literatoren & strips
208 Henk Albers, François Boucq, Titanic
209 Amateurs
211 Onvoltooide strips
212 20 jaar Stripschrift
213 Rocketeer, Mike Greg, Vink, Paul Teng
214 Hec Leemans & Willy Lohmann, François Boucq
215 Jacques Glénat, Animatiefilms
216 Paul Bodoni, Jacques Martin, Marc Terstroet
217 Bert Bus, Daan Jippes
218 (22/1) Lucky Luke, Urbanus & Willy Linthout
219 (22/2) Fred Julsing, Silver Surfer
220 (22/3) Toon van Driel, André Franquin
221 (22/4) André Franquin, Chantal Montellier
222 (22/5) John Difool, Kamagurka
223 (22/6) Duck-scenario's, Johan de Moor
224 (22/7) Bill Sinkiewicz, Computeranimatie
225 (22/8) Antonio Cossu, 60 jaar Popeye
226 (22/9) Treinen & strip, Media Participations
227 (22/10) Gerard van Straaten, Alexandro Jodorowsky
228 (23/1) Johan de Moor, Watchmen
229 (23/2) Theo van den Boogaard, Lian Ong, John Romita
230 Hugo Pratt, Anne Auke Tadema
231 Jacques Tardi, Henri Goldsmann
232 Calvin & Hobbes, Strip & communicatie
233 Blake & Mortimer, Fredric Wertham
234 Carry Brugman, François Schuiten, Eric Heuvel
235 Hec Leemans & Merho, Auke Herrema
236 SF & strip, Marvano, Felix Flux Museum
237 Didier Comès, Laurent Parcelier
238 Lorenzo Mattotti, Strips & geschiedenis
239 Lava, François Bourgeon, Jeroen Steehouwer
240 Benoît van Innis, Luc Cromheecke, België
241 Bernard Hislaire, Ralf König, Herr Seele
242 Moebius, Jack Staller, Ducktales
243 Al Severin, Moebius, Lorenzo Mattotti
244 Dick Matena, Chantal de Spiegeleer, Denys Cowan
245 Dirk Stallaert, Dick Matena, Wouter
246 Roger Leloup, Annie M.G. Schmidt
247 Windig & De Jong, Alberto Breccia
248 Peter van Dongen, Bernet & Abuli, Dick Matena
249 Marc Michetz, Attilio Micheluzzi, Redacties
250 Jubileumnummer
251 Lorenzo Mattotti, Stripdagen Haarlem
252 Daan Jippes, Kuifje, Stefan Verwey
253 Kolk & De Wit, Strips in Duitsland, Kuifje
254 Bert van der Meij, René Sterne, Merchandising
255 Hein de Kort, Edmond Baudoin, Tex Willer
256 Toon van Driel, Eric Joris, Fred Julsing
257 Frank, Donald Duck, Marcel Ruijters
258 Tome, Inkleursters, Stan Heinze
259 Marc Wasterlain, Grzegorz Rosinski
260 Hermann, Peyo, Lombard, Posse
261 Eric Schreurs, Bryan Talbot, Crisse
262 Lorenzo Mattotti, Barry Windsor Smith, Donald Duck
263 Philippe Francq, Marc Legendre, Jacques de Loustal
264 Kuifje!
265 Jack Kirby, Fritz van den Heuvel, Superhelden
266 Schuiten & Peeters, Warnauts & Raives
267 Piet Wijn, Jacques Tardi, Jean-Philippe Stassen
268 Daan Jippes, Yves Swolfs, Dave McKean
269 Peter Pontiac, Jean van Hamme, XIII
270 Henk Kuijpers, Renaud & Dufaux, Kuifje
271 Lorenzo Mattotti, Maus, Nieuwe anti-helden
272 Etienne Davodeau, Jacques Martin, Stripkritiek
273 Mark Retera, Carl Barks, Al Davison
274 Don Lawrence, John Bolton, Kuifje
275 Wilhelm Busch, Dominique David, Philippe Berthet
276 Léo, Arthur Adams, Mike Mignola
277 Michel Blanc-Dumont, Signed by War, Algemeen Dagblad
278 Ferry, Jan Wesseling, André Geerts
279 Peter O'Donnell, Enrique Romero, Gummbah
280 Eddy Paape, Frank le Gall, Stripmuseum
281 Disney!
282 Bruno Marchand, Joost Veerkamp, Joe Barbera
283 René Hausman, Derib, Klanknabootsingen
284 Edmond Baudoin, Storm, Wilbert Plijnaar
285 Jan Bosschaert, Hec Leemans, Uco Egmond, Manga
286 Jesse van Muylwijck, Olivier Wozniak, Magda Seron
287 Jan Kruis, Andreas, Soeperman
288 Gerrit de Jager, Charles Burns, Hergé
289 Toonder!
290 Guido van Driel, Klaus Janson
291 Fred Julsing, A.M. de Jong
292 Jean-Pol, Paul Geerts, Gleevers dagboek
293 Wasco, Hanco Kolk, The Flintstones
294 Jeff Broeckx, Jeroen de Leijer, Blake en Mortimer
295 Johan de Moor, Drawn + Quarterly, Morris
296 Carry Brugman, Steven Dupré, Suske en Wiske
297 Ptiluc, Burne Hogarth, Frans Piët
298 Marnix Rueb, Ko Doncker, Hergé
299 Marvano, Mark Hendriks, Stripconservering
300 Asterix, Lo Hartog van Banda, Joost Swarte
301 Berend J. Vonk, Spiderman, Stripmuseum
302 Kiekeboe, Cartoondam, Roodmasker
303/304 Kinderboeken en strips
305 Marc Sleen, Dirk Stallaert, Disney
306 Fokke & Sukke, Lian Ong, Willem
307 Fred, Robert Crumb, TV Toys
308 Typex, Dilbert
309 Erik Kriek, Eric Heuvel, Sjors en Sjimmie
310 Hans G. Kresse, Stripdagen Haarlem
311 Michel Blanc-Dumont, Jeroen Janssen, Duckstad
312 Aloys Oosterwijk, Samoeraistrips, Wanz
313 Don Rosa, SjoSji, Stripmuseum Groningen
314 Peter van Dongen, Philippe Geluck, Charly
315 Thorgal, Frans Mensink, The Prince of Egypt
316 Eric Drooker, William van Horn, Willy Vandersteen

Ook heeft de uitgeverij het album 'Llewelyn Fflint' uitgebracht van Peter van Straaten en Yvan Delporte, alsmede Stripschrift-verzamelbanden waarin minimaal twee jaargangen kunnen worden opgeborgen.